

แนวทางการเพิ่มมูลค่าจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน
ศึกษากรณี หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านสนวนนอก
ตำบลสนวน อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์

โดย

นายดำรงชัย เนรมิตตกพงศ์
รองผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์
สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
กระทรวงมหาดไทย

นักศึกษาวិทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 60
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2560 - 2561

บทคัดย่อ

เรื่อง แนวทางการเพิ่มมูลค่าจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน
ศึกษาระณี หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านสวนนอก ตำบลสวน
อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์

ลักษณะวิชา การเศรษฐกิจ

ผู้วิจัย นายดำรงชัย เนรมิตตพงษ์ หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรรุ่นที่ 60

การศึกษาวิจัย ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรค การวิเคราะห์ ปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มมูลค่าของการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเพื่อเสนอแนะแนวทางการเพิ่มมูลค่าจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ศึกษาระณีหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านสวนนอก ตำบลสวน อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) การเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 1) การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ ดำเนินการเก็บข้อมูลจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและ depth Interview) ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน คณะกรรมการ สมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวในชุมชน จำนวน 20 คน โดยใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บการเก็บข้อมูลทุติยภูมิ และ ข้อมูลปฐมภูมิ มาทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาและอุปสรรค ของการดำเนินงาน ได้แก่ ไม่มีพื้นที่ สาธารณะประโยชน์ในการทำกิจกรรม ขาดความรู้ในทำบัญชีรายรับรายจ่ายของกลุ่ม กิจกรรมการพัฒนาไม่ได้เกิดจากความต้องการของกลุ่มและชุมชน ไม่มีเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมและดำเนินงาน หมู่บ้านท่องเที่ยว และ สมาชิกยังขาดภาวะความเป็นผู้นำ 2) ปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มมูลค่าของการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ การมีส่วนร่วมของผู้นำ คณะกรรมการหมู่บ้าน การมีประสบการณ์ในด้านการทำงานเป็นกลุ่ม ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และ คนในชุมชนต้องมีความรู้ ความเข้าใจการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน 3) แนวทางการเพิ่มมูลค่าจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรค้นหาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ชัดเจน มีความหลากหลาย พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน ด้วยการมีส่วนร่วม การเห็นประโยชน์ส่วนรวม มากกว่าส่วนตน ตลอดจนการอนุรักษ์พัฒนาความเป็นชุมชน บนสภาพของสังคม วัฒนธรรมของชุมชนและวิถีชีวิตของชุมชนเป็นหลัก

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวโดยชุมชน,การเพิ่มมูลค่า

ABSTRACT

Title The added value of tourism by the community.
Case tourist village by village Sanuannok, Tambon
Sanuan, Amphoe Huai Rat, Buriram Province.

Field Economics

Name Mr.Damrongchai Neramittagapong Course NDC Class 60

Research StudyThe objective of this study barriers.An analysis of factors affecting the value of the activities carried out by the community. The guidelines add value to the community by promoting tourism. Case tourist village by village, Sanuannok, Tambon Sanuan, Amphoe Huai Rat, Buriram Province. qualitative research (Quality Research), the data is divided. The secondary storage The data were collected from Education Theory and depth Interview) comprised of community leaders, board members, community groups in 20 people using a structured questionnaire. Data analysis The research data were collected from the collection of secondary data and primary data. The analysis-oriented content (Content Analysis) in order to answer the objectives set.

The results showed that: 1) barriers. Areas of operation include no public interest in the activity. Lack of knowledge in Accounting income groups. Development activity is not due to the needs of groups and communities. No youth participants and the members of the village and a lack of leadership. 2) factors affecting the value of the activities carried out by the community, including the participation of the leaders. Village Council The experience in group work. Community support from government agencies, private sector and the community to be knowledgeable. Understanding the development of tourism in the community. 3) ways to enhance the value of the promotional tour by the community. Should find and develop local products to clear. Diversity The development of the community. With participation To see the common good over personal gain. As well as the preservation of the community. On condition of Cultural and community life of the community into the mainstream.

Keywords : tourism community, adding value.

คำนำ

การศึกษา แนวทางการเพิ่มมูลค่าจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ศึกษากรณี หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านสนวนนอก ตำบลสนวน อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ ในครั้งนี้ เป็นการศึกษา ในช่วงระยะเวลาที่รัฐบาลได้มีนโยบายและให้ความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อเป็นการ สร้างอาชีพ และรายได้ให้กับประชาชนในชุมชน ทำให้ผู้ศึกษาเห็นถึงความสำคัญในการเตรียมความพร้อมของผู้นำ บุคลากร ชุมชน และหมู่บ้าน เพื่อการพัฒนาในเชิงพื้นที่ ดังนั้น การศึกษาแนวทางการเพิ่มมูลค่าจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน จึงเป็นการดำเนินการในเชิงรุกของชุมชน หมู่บ้าน ที่จะสนับสนุน พัฒนาศักยภาพของผู้นำ บุคลากร ให้ร่วมกันขับเคลื่อนกิจกรรมไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถลดความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ของประชาชนในชุมชน ได้อย่าง มั่นคง มั่งคั่ง และ ยั่งยืน

ข้อมูลของการศึกษา วิจัยประสบผลสำเร็จได้ด้วยความร่วมมือของ ผู้นำ กลุ่ม องค์กรของ ชุมชนบ้านสนวนนอก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ รวมทั้ง เจ้าหน้าที่ บุคลากรของสำนักงานพัฒนา ชุมชนอำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ ตลอดจนขอขอบคุณคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ของวิทยาลัย ป้องกันราชอาณาจักรทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาเอื้อเฟื้อตลอดเวลาที่ศึกษา ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(นายดำรงชัย เนรมิตตทพงศ์)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 60

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญตาราง	จ
สารบัญแผนภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ขอบเขตของการวิจัย	3
วิธีดำเนินการวิจัย	3
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	3
คำจำกัดความ	3
บทที่ 2 ทฤษฎี แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	4
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564)	4
แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 2	9
กรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี	14
แนวคิดการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0	16
แนวคิด ความหมายและหลักการท่องเที่ยวโดยชุมชน	19
เกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน	27
แนวคิดการมีส่วนร่วม	30
แผนพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ (2560-2564)	36
รูปแบบการท่องเที่ยว	45
กรอบแนวคิดของการวิจัย	49
สรุป	50
บทที่ 3 การเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวโดยชุมชน	52
การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวโดยชุมชน	52
ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะการดำเนินงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน	58
สรุป	60

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการดำเนินงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน	62
ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดบุรีรัมย์	62
การวิเคราะห์ศักยภาพจังหวัดบุรีรัมย์	68
ข้อมูลทั่วไปของบ้านสนวนนอก ต.สนวน อ.ห้วยราช จ.บุรีรัมย์	72
สรุป	116
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	117
สรุป	117
ข้อเสนอแนะ	120
บรรณานุกรม	122
ภาคผนวก	124
แบบสัมภาษณ์ แนวทางการเพิ่มมูลค่าจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน	
ศึกษากรณี หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านสนวนนอก ต.สนวน อ.ห้วยราช จ.บุรีรัมย์	125
ประวัติย่อผู้วิจัย	127

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4 – 1 ข้อมูลกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน	75
4 – 2 แสดงรายได้จากการจัดกิจกรรม	82

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
2 - 1 กรอบแนวคิดในการพัฒนาเกณฑ์รับรองแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน	29
2 - 2 ความสอดคล้องและตอบสนองต่อแนวทางการพัฒนาของแผนพัฒนา จังหวัดบุรีรัมย์ พ.ศ. 2561 - 2564	44
2 - 3 กรอบแนวคิดของการวิจัย	49
4 - 1 แสดงแผนที่จังหวัดบุรีรัมย์	64
4 - 2 แผนที่อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์	76
4 - 3 ป้ายชื่อหมู่บ้าน	81
4 - 4 แสดงสถานที่เคารพ และบรรพบุรุษของหมู่บ้าน	84
4 - 5 แสดงฐานสาวไหม	84
4 - 6 แสดงภาพ การสาวไหม	85
4 - 7 แสดงกระดิ่งคอกควายรูปแบบต่าง ๆ ฝีมือหัตถกรรมของชุมชน	85
4 - 8 กระดิ่งคอกควายรูปแบบดั้งเดิม	86
4 - 9 ผลิตภัณฑ์บ้านนก ฝีมือหัตถกรรมของชุมชน	86
4 - 10 ผลิตภัณฑ์แกะสลักนก	87
4 - 11 ศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทย	87
4 - 12 ภายในศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์	88
4 - 13 กิจกรรมการทอผ้า ของกลุ่มทอผ้า	88
4 - 14 กิจกรรมกลุ่มทอผ้าบ้านสนวนนอก	89
4 - 15 ทอผ้าไหมใต้ถุนบ้าน วิถีชีวิตดั้งเดิม	89
4 - 16 อุปกรณ์สำหรับแกงกล้วย อาหารพื้นบ้าน ดั้งเดิม	90
4 - 17 รถกระสวยนำเที่ยวภายในหมู่บ้าน	90
4 - 18 การต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยความอบอุ่น	91
4 - 19 กิจกรรมต้อนรับนักท่องเที่ยว พิธีสู่ขวัญ	91
4 - 20 พานบายศรี ฝีมือชาวบ้านสนวนนอก สำหรับต้อนรับนักท่องเที่ยว	92
4 - 21 ทดลองปั่นไหมของนักท่องเที่ยว	92
4 - 22 การแต่งกายต้อนรับนักท่องเที่ยว	93
4 - 23 แผ่นพับประชาสัมพันธ์ แบบ 1 หน้า 1	93
4 - 24 แผ่นพับประชาสัมพันธ์ แบบ 1 หน้า 2	94
4 - 25 แผ่นพับประชาสัมพันธ์ แบบ 2 หน้า 1	95
4 - 26 แผ่นพับประชาสัมพันธ์ แบบ 2 หน้า 2	96

สารบัญแผนภาพ (ต่อ)

แผนภาพที่	หน้า
4 - 27 แผ่นพับประชาสัมพันธ์ แบบ 2 หน้า 3	97
4 - 28 แผ่นพับประชาสัมพันธ์ แบบ 2 หน้า 4	98
4 - 29 แผ่นพับประชาสัมพันธ์ แบบ 2 หน้า 5	99
4 - 30 แผ่นพับประชาสัมพันธ์ แบบ 3 หน้า 1	100
4 - 31 แผ่นพับประชาสัมพันธ์ แบบ 3 หน้า 2	101
4 - 32 แผ่นพับประชาสัมพันธ์ แบบ 3 หน้า 3	102
4 - 33 แผ่นพับประชาสัมพันธ์ แบบ 3 หน้า 4	103
4 - 34 แผ่นพับประชาสัมพันธ์ แบบ 3 หน้า 5	104
4 - 35 แผ่นพับประชาสัมพันธ์ แบบ 3 หน้า 6	105
4 - 36 นายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เยี่ยมชมการสาวไหม	107
4 - 37 นายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เยี่ยมชมกิจกรรมของกลุ่มทอผ้า บ้านสวนนอก	108
4 - 38 นายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ร่วมกิจกรรมการแสดง ดนตรีพื้นบ้าน	108
4 - 39 ชาวบ้านสวนนอกให้การต้อนรับนายกรัฐมนตรีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา	109
4 - 40 นายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เยี่ยมชมประเพณีและวัฒนธรรม ชุมชนบ้านสวนนอก	109
4 - 41 นายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เยี่ยมชมกิจกรรมบ้านโบราณ	110
4 - 42 นายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เยี่ยมชมกิจกรรมของปราชญ์ ชาวบ้านด้านการจักสาน	110
4 - 43 นายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เยี่ยมชมกิจกรรมบ้านนก	111
4 - 44 นายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เยี่ยมชมหมู่บ้านท่องเที่ยว บ้านสวนนอก	111
5 - 1 ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านสวนนอก	119

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวกลายเป็น"เครื่องมือ"ที่รัฐบาลให้ความสำคัญเนื่องจากมีความสำคัญต่อการสร้างรายได้ เพื่อพัฒนาประเทศและเป็นรายได้ที่เป็นอันดับต้นๆ ของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางที่พักร้านอาหารที่ระลึก ภัตตาคาร ร้านค้าต่างๆ จึงมีการประกอบกิจการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ขยายมากขึ้น เช่นการเพิ่มขึ้นของสถานที่พัก ทั้งโรงแรมขนาด 5 ดาว 4 ดาว ไปจนถึงที่พักแบบพื้นบ้านที่เรียกว่า โฮมสเตย์ การเพิ่มขึ้นของร้านอาหาร และแหล่งบริการอื่นๆ เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ การขยายตัวไปในแทบทุกภูมิภาคของไทย ก่อให้เกิดการตื่นตัวเพราะมองว่าเป็นเรื่องง่ายที่จะมีรายได้เพิ่มจากการท่องเที่ยว ที่เป็นผู้นำซื้อสินค้าถึงที่ไม่ว่าจะที่ใดก็ตาม

แต่จากการที่ทรัพยากรการท่องเที่ยวมีจำกัดไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางด้านธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ซึ่งผู้ดูแลหรือเป็นเจ้าของก็คือประชาชนที่อยู่ในชุมชนนั้นๆ ว่าจะมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างไร เพราะทรัพยากรทุกอย่างต้องมีข้อจำกัดในการใช้ทั้งสิ้น การส่งเสริมเพื่อให้ "ชุมชน" ที่กลายเป็น "สินค้า" หรือ "เครื่องมือ" จึง จำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญต่อชุมชนในระดับต้นๆ และชุมชนต้องได้รับประโยชน์" อยู่เสมอ

การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมเพิ่มมากขึ้น โดยชุมชน เป็นผู้ขับเคลื่อน การบริหารจัดการ ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้านได้ถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ที่อาศัยการร่วมมือร่วมแรงของชุมชนเจ้าของพื้นที่ให้การสนับสนุน ส่งเสริม อนุรักษ์วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และนำมาสร้างมูลค่าเพิ่มจากกิจกรรมท่องเที่ยว อันนำมาซึ่งรายได้เสริมให้แก่คนในชุมชน ด้วยคุณประโยชน์ดังกล่าว การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงถูกนำมาใช้เป็นกลไกในการขับเคลื่อนและพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้มีการกล่าวถึงตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) จมมาถึงปัจจุบัน โดย ที่รัฐบาลได้วางนโยบายออกกฎหมายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้องค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานต่างๆ เริ่มหันมาให้ความสำคัญกับ การสร้างรายได้ ให้กับชุมชนโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นจุดขาย

อย่างไรก็ตาม การเติบโตของกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เกิดจากนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวจากบนลงล่าง (Top-Down) ของภาครัฐฯ ก่อให้เกิดปัญหาหลายอย่างตามมา เช่น ความขัดแย้งจากการทำงานในชุมชน กลุ่ม และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการท่องเที่ยวจนทำให้เกิด

การทำลายวิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวจึง "เป็นเรื่องของการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนท้องถิ่นและผู้มาเยือน ในการที่จะดูแลรักษาทรัพยากรด้านต่างๆ ของชุมชนที่มีอยู่แล้วตลอดจนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน อันเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน เพื่อประโยชน์แก่ชุมชน แนวคิดการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ นั้นคือการท่องเที่ยวเชิงแนวคิด เป็นการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวคุณภาพที่มีความตั้งใจที่จะเลือกมาท่องเที่ยว ณ สถานที่ท่องเที่ยวที่จุดหมายปลายทางจริง ไม่ใช่เป็นการมาท่องเที่ยวไปยังที่แห่งนั้นตามกระแสนิยม โดยการจะตอบสนองกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพนั้น ควรที่จะมีการนำเสนอแนวคิดการท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความพึงพอใจและความต้องการที่แตกต่างของนักท่องเที่ยวรายบุคคล โดยที่ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งด้านภาครัฐ ผู้ประกอบการ และชุมชน ร่วมกันพัฒนาการเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานกับธรรมชาติ (Nature based tourism) โดยมีหลายลักษณะ เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) การท่องเที่ยวทางทะเล (Marine Ecotourism) การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Geotourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism) การท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรม หรือวิถีการดำรงชีวิตของชนบท เป็นต้น “ คำถามจึงเกิดขึ้นมาว่าจะทำอย่างไรที่จะทำให้เกิดความสมดุลของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่เป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างแท้จริงและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการการท่องเที่ยวโดยชุมชน
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มมูลค่าของการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการเพิ่มมูลค่าจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่การศึกษา เป็นการศึกษ เฉพาะในเขตพื้นที่หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านสนวนนอก หมู่ที่ 2 ตำบลสนวน อำเภอยะรัง จังหวัดบุรีรัมย์
2. ขอบเขตด้านประชากร ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน คณะกรรมการหรือสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวในชุมชน และประชาชนทั่วไปที่เป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในเขตพื้นที่หมู่บ้านท่องเที่ยว บ้านสนวนนอก หมู่ที่ 2 ตำบลสนวน อำเภอยะรัง จังหวัดบุรีรัมย์
3. ขอบเขตด้านระยะเวลาของการศึกษา เป็นการศึกษาในระหว่าง เดือนตุลาคม 2560

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ ดำเนินการเก็บข้อมูลจาก การศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ ผู้วิจัยดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน คณะกรรมการ สมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวในชุมชน จำนวน 20 คน โดยใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง
3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากข้อ 1 และ 2 มาทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้ทราบรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน
2. ได้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มมูลค่าจากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน
3. ทราบแนวทางในการเพิ่มมูลค่าจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน
4. สามารถนำแนวทางที่ได้ไปจัดทำแผนปรับปรุงและพัฒนาหมู่บ้าน ชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน

คำจำกัดความ

การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง	ชุมชน/หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านสวนนอก หมู่ที่ 2 ตำบลสวน อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์
การเพิ่มมูลค่า หมายถึง	การพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชน ใน 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการบริหารจัดการชุมชน ด้านเศรษฐกิจ ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน และด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา แนวทางการเพิ่มมูลค่าจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ศึกษากรณีหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านสนวนนอก ตำบลสนวน อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ ครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ รวบรวมแนวความคิดที่เกี่ยวข้องจากการศึกษาเอกสารต่างๆ ที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษา และดำเนินการวิจัยได้ อย่างถูกต้อง ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564)
2. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 2
3. กรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579)
4. แนวคิดการพัฒนาประเทศ Thailand 4.0
5. แนวคิดและหลักการท่องเที่ยวโดยชุมชน
6. เกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน
7. แนวคิดการมีส่วนร่วม
8. แผนพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ (2560-2564)
9. รูปแบบการท่องเที่ยว
10. กรอบแนวคิดของการวิจัย
11. สรุป

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12

หลักการพัฒนาประเทศที่สำคัญในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2559 : 3-22) ยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ที่ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9-11 และยึดหลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม

สำหรับการกำหนดวิสัยทัศน์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ยึดวิสัยทัศน์ของกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ที่กำหนดว่า “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ในขณะที่การกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดในด้านต่างๆ ของแผนพัฒนาฯ ได้ยึดเป้าหมายอนาคตประเทศไทยปี 2579 ที่เป็นเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี มาเป็นกรอบในการกำหนดเป้าหมายที่จะบรรลุใน 5 ปี โดยที่เป้าหมายและตัวชี้วัดต้องสอดคล้องกับกรอบเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ที่องค์ระหว่างประเทศกำหนดขึ้น อาทิ การพัฒนาที่ยั่งยืน (sustainable development goals : SDGs) ที่องค์การสหประชาชาติ กำหนดขึ้น เป็นต้น ส่วนแนวทางการพัฒนา ได้บูรณาการนโยบายหรือประเด็นพัฒนาที่สำคัญของประเด็นการปฏิรูปประเทศ 37 วาระ และ ไทยแลนด์ 4.0

การจัดทำแผน ขับเคลื่อน และการติดตามประเมินผล เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม ทั้งจาก ภาครัฐ เอกชน ประชาชน และภาคการศึกษา ในทุกพื้นที่ของประเทศ เป็นกลไกประชารัฐที่รวมพลัง ให้สามารถกำหนดเป้าหมาย แนวทางการพัฒนา รวมทั้งแผนงานโครงการสำคัญที่ตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนได้อย่างสอดคล้องกับภูมิสังคมและเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างจริงจัง ใน 5 ปี

ประเทศไทยมียุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 จะเป็นแผนแรกที่ถูกใช้ ให้เป็นกลไกเชื่อมโยงสู่การขับเคลื่อนการพัฒนา ซึ่งกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดที่จะต้องบรรลุผลลัพธ์ และผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนา รวมทั้งกำหนดแนวทางการพัฒนาในรายละเอียดที่ต้องเชื่อมต่อการปฏิบัติที่ต้องดำเนินการในช่วง 5 ปี โดยได้กำหนดแผนงาน/โครงการสำคัญ (Flagship Program) และประเด็นพัฒนาเชิงบูรณาการที่สำคัญ ในช่วง 5 ปีแรกของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติสู่การปฏิบัติ จะทำให้ระบบการจัดสรรงบประมาณ การบริหารจัดการงบประมาณแผ่นดิน แผนสำหรับบริหารราชการแผ่นดิน กฎ ระเบียบวินัยทางการเงินและการคลังภาครัฐ และระบบการติดตามประเมินผล การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนา ตลอดจนระบบการติดตามประเมินผลการปฏิบัติราชการ ของหน่วยงานภาครัฐต้องมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก

นอกจากนี้ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 มีแนวทางการพัฒนาจังหวัด ภาค และเมือง ที่กำหนดพื้นที่เป้าหมาย สาขาการผลิตและบริการเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ และกำกับให้การขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงพื้นที่ จังหวัด ภาค และเมือง เกิดผลสัมฤทธิ์และสอดคล้อง กับเป้าหมายรวมของประเทศ รวมทั้งได้กำหนดแนวทางเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนประเด็นการ ปฏิรูปประเทศที่สภาปฏิรูปแห่งชาติและสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปได้เสนอและต้องเร่งดำเนินการให้ แล้วเสร็จในช่วง 5 ปี

1. วัตถุประสงค์และเป้าหมายการพัฒนาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12

1.1 วัตถุประสงค์

1.1.1 เพื่อวางรากฐานให้คนไทยเป็นคนที่สมบูรณ์ มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย ค่านิยมที่ดี มีจิตสาธารณะ และมีความสุข โดยมีสุขภาพและสุขภาพที่ดี ครอบครัวอบอุ่น ตลอดจน เป็นคนเก่งที่มีทักษะความรู้ความสามารถและพัฒนาตนเองได้ต่อเนื่องตลอดชีวิต

1.1.2 เพื่อให้คนไทยมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ได้รับความเป็นธรรมในการเข้าถึงทรัพยากรและบริการทางสังคมที่มีคุณภาพ ผู้ด้อยโอกาสได้รับการพัฒนาศักยภาพ รวมทั้งชุมชนมีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้

1.1.3 เพื่อให้เศรษฐกิจเข้มแข็ง แข่งขันได้ มีเสถียรภาพ และมีความยั่งยืน สร้างความเข้มแข็งของฐานการผลิตและบริการเดิมและขยายฐานใหม่โดยการใช้นวัตกรรมที่เข้มข้นมากขึ้น สร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก และสร้างความมั่นคงทางพลังงาน อาหาร และน้ำ

1.1.4 เพื่อรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้สามารถสนับสนุนการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

1.1.5 เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินมีประสิทธิภาพ โปร่งใส ทันทสมัย และมีการทำงานเชิงบูรณาการของภาคีการพัฒนา

1.1.6 เพื่อให้มีการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค โดยการพัฒนาภาคและเมือง เพื่อรองรับการพัฒนายกระดับฐานการผลิตและบริการเดิมและขยายฐานการผลิตและบริการใหม่

1.1.7 เพื่อผลักดันให้ประเทศไทยมีความเชื่อมโยงกับประเทศต่างๆ ทั้งในระดับอนุภูมิภาค ภูมิภาค และนานาชาติได้อย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งให้ประเทศไทยมีบทบาทเป็นผู้นำและสร้างสรรค์ในด้านการค้า การบริการ และการลงทุนภายใต้กรอบความร่วมมือต่างๆ ทั้งในระดับอนุภูมิภาค ภูมิภาค และโลก

2. เป้าหมายรวม

เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว ได้กำหนดเป้าหมายรวมการพัฒนาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ประกอบด้วย

2.1 คนไทยมีคุณลักษณะเป็นคนไทยที่สมบูรณ์ มีวินัย มีทัศนคติและพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม

2.2 ความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้และความยากจนลดลง

2.3 ระบบเศรษฐกิจมีความเข้มแข็งและแข่งขันได้

2.4 ทูทางธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมสามารถสนับสนุนการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีความมั่นคงทางอาหาร พลังงาน และน้ำ

2.5 มีความมั่นคงในเอกราชและอธิปไตย สังคมปลอดภัย สามัคคี สร้างภาพลักษณ์ดี และเพิ่มความเชื่อมั่นของนานาชาติต่อประเทศไทย

2.6 มีระบบบริหารจัดการภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ ทันสมัย โปร่งใส ตรวจสอบได้ กระจายอำนาจและมีส่วนร่วมจากประชาชน

3. ประเด็นการพัฒนาหลักที่สำคัญในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12

3.1 การพัฒนานวัตกรรมและการนำมาใช้ขับเคลื่อนการพัฒนาในทุกมิติเพื่อยกระดับศักยภาพของประเทศ โดยการกำหนดวาระการวิจัยแห่งชาติ (National Research Agenda) ให้มีจุดเน้นที่ชัดเจน เฉพาะเจาะจง และสอดคล้องกับสาขาเป้าหมายการพัฒนาประเทศ และใช้กลยุทธ์ด้านนวัตกรรมบูรณาการวิจัยและพัฒนากับการนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์และการพัฒนานวัตกรรม

3.2 การส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม โดยสนับสนุนการวิจัยพัฒนา การดัดแปลงและต่อยอดการพัฒนาเทคโนโลยีไปสู่ความเป็นอัจฉริยะโดยใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและการผสมผสานเทคโนโลยี การพัฒนาผู้ประกอบการให้เป็นผู้ประกอบการทางเทคโนโลยี (Technopreneur)

3.3 การเตรียมพร้อมด้านกำลังคนและการเสริมสร้างศักยภาพของประชากรในทุกช่วงวัย มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพทุนมนุษย์ของประเทศ โดยพัฒนาคนให้เหมาะสมตามช่วงวัย เพื่อให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ การหล่อหลอมให้คนไทยมีค่านิยมตามบรรทัดฐานที่ดีทางสังคม เป็นคนดี มีสุขภาพที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมส่วนรวม

3.4 การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำ ให้ความสำคัญกับการจัดบริการของรัฐที่มีคุณภาพทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข ให้กับผู้ที่ด้อยโอกาสและผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ห่างไกล การจัดสรรที่ดินทำกิน สนับสนุนในเรื่องการสร้างอาชีพ รายได้ และสนับสนุนการเพิ่มผลิต

ภาพ ผู้ด้อยโอกาส สตรี และผู้สูงอายุ รวมทั้งกระจายการจัดบริการภาครัฐให้มีความครอบคลุมและทั่วถึงทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ตลอดจนสร้างชุมชนเข้มแข็งให้เป็นพลังร่วมทางสังคมเพื่อสนับสนุนการพัฒนาและพร้อมรับผลประโยชน์จากการพัฒนา โดยส่งเสริมการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการระดับชุมชน การสนับสนุนศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนจัดสวัสดิการและบริการในชุมชน และผลักดันกลไกการกระจายที่ดินทำกินและการบริหารจัดการที่ดินของชุมชน โดยมุ่งบรรลุเป้าหมายสำคัญในการยกระดับรายได้ประชากรกลุ่มร้อยละ 40 ที่มีรายได้ต่ำสุด

3.5 การปรับโครงสร้างการผลิตและการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจในแต่ละช่วงของห่วงโซ่มูลค่า

3.6 การปรับระบบการผลิตการเกษตรให้สอดคล้องกับพันธกรณีในด้าน การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและศักยภาพของพื้นที่

3.7 การเพิ่มศักยภาพฐานการผลิตและบริการเดิมที่มีศักยภาพในปัจจุบันให้ต่อยอดไปสู่ฐานการผลิตและบริการที่ใช้เทคโนโลยีที่เข้มข้นและมีนวัตกรรมมากขึ้น ควบคู่กับการวางรากฐานเพื่อสร้างและพัฒนาภาคการผลิตและบริการสำหรับอนาคต ทั้งในด้านการเตรียมศักยภาพคนและโครงสร้างพื้นฐาน ตลอดจนสร้างกลไกและเครือข่ายความร่วมมือของธุรกิจในลักษณะคลัสเตอร์ (Cluster)

3.8 การส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจกระแสใหม่ อาทิ เศรษฐกิจดิจิทัล เศรษฐกิจฐานชีวภาพ เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม และการพัฒนาวิสาหกิจตั้งใหม่ (Start Up) และวิสาหกิจเพื่อสังคม รวมถึงการสร้างสังคมผู้ประกอบการเพื่อต่อยอดฐานการผลิตและบริการ

3.9 การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจบริการและการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพให้เติบโตและสนับสนุนภาคการผลิต เน้นการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนในการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศ และศักยภาพของพื้นที่ รวมทั้งการสร้างมูลค่าเพิ่มในอุตสาหกรรมกีฬาให้ครอบคลุมทุกมิติ และครบวงจรทั้งการผลิตและธุรกิจที่เกี่ยวข้อง

3.10 การสร้างความเชื่อมโยงระหว่างภาคการผลิต เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ขยายฐานเศรษฐกิจให้กว้างขึ้น และต่อยอดห่วงโซ่การผลิตให้เข้มแข็งขึ้น

3.11 การพัฒนาวิสาหกิจขนาดย่อย ขนาดเล็กและขนาดกลาง วิสาหกิจชุมชน และวิสาหกิจเพื่อสังคม เพื่อขยายฐานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มีความครอบคลุมมากขึ้น เป็นการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจสำหรับกลุ่มต่างๆ ในสังคม โดยดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาและส่งเสริมสังคมผู้ประกอบการเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการที่ผลิตได้และขายเป็น

3.12 การสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและยกระดับคุณภาพสิ่งแวดล้อม

3.13 การฟื้นฟูพื้นฐานด้านความมั่นคงที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

3.14 การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประเพณีมิชอบและการสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย

3.15 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ของประเทศเพื่อขยายขีดความสามารถและพัฒนาคุณภาพการให้บริการเพื่อรองรับการขยายตัวของเมืองและพื้นที่เศรษฐกิจหลัก และส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของทุกกลุ่มในสังคม

3.16 การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ

3.17 การสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศให้เข้มข้นและส่งผลต่อการพัฒนา อย่างเต็มที่

3.18 การส่งเสริมการลงทุนไทยในต่างประเทศ

3.19 การปรับปรุงภาคการเงินของไทยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและให้สามารถแข่งขันได้

3.20 การปฏิรูปด้านการคลังและงบประมาณ

4. ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ

ยุทธศาสตร์ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 มีทั้งหมด 10 ยุทธศาสตร์ โดยมี 6 ยุทธศาสตร์ตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และอีก 4 ยุทธศาสตร์ที่เป็นปัจจัยสนับสนุน ดังนี้

1. การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์

2. ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

3. ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน

4. ยุทธศาสตร์การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

5. ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศสู่ความมั่งคั่งและยั่งยืน

6. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบ และธรรมาภิบาลในสังคมไทย

7. ยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์

8. ยุทธศาสตร์การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม

9. ยุทธศาสตร์การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ

10. ยุทธศาสตร์ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา

สรุป แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 จะยังคงยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ผ่านมา เพื่อให้การพัฒนาในทุกมิติมีการบูรณาการบนทางสายกลาง มีความพอประมาณ มีเหตุผล รวมถึงมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี สอดคล้องกับภูมิสังคม การพัฒนาทุกด้าน มีดุลยภาพ ทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม และระบบนิเวศน์ มีความสอดคล้องเกื้อกูล และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยการพัฒนาในมิติหนึ่งต้องไม่ส่งผลกระทบต่อมิติอื่นๆ ด้วยรวมทั้งมุ่งเน้นให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” สร้างความมั่นคงของชาติ พัฒนาคมนทุกวัยให้เป็นคนดี คนเก่ง มีศักยภาพ และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันทั้งในภาคการผลิตและภาคบริการเพื่อสร้างความเข้มแข็ง มีคุณธรรมจริยธรรม มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวมนำไปสู่การสร้างสังคมที่พึงปรารถนา รวมถึงมีจิตอนุรักษ์ รักษา ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องและเหมาะสม

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 - 2564) (สำนักงาน ปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560 : 6-14) คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ (ท.ท.ช.) มีอำนาจและหน้าที่หลักในการส่งเสริมการบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยว รวมทั้งจัดทำ แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาอนุมัติ ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการจัดทำ แผนพัฒนาฉบับแรกของประเทศไปแล้ว คือ แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555 - 2559 เพื่อใช้เป็นกรอบและแนวทางในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวของประเทศในระยะ 5 ปี โดยแผนพัฒนา การท่องเที่ยวฉบับดังกล่าวจะสิ้นสุดลงในปี พ.ศ. 2559 ซึ่งผลการดำเนินงานในระยะที่ผ่านมา แม้จะ ประสบผลสำเร็จในการเพิ่มจำนวนและรายได้จากการท่องเที่ยว แต่ยังประสบปัญหาและอุปสรรค สำคัญหลายประการ ประกอบกับสภาพและบริบทต่างๆที่ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวมี การเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทั้งปัจจัยภายใน เช่น สถานการณ์การเมืองของประเทศ นโยบายของ ภาครัฐ การปรับตัวของภาคเอกชน และปัจจัยภายนอก เช่น สถานะการแข่งขันในอุตสาหกรรม ท่องเที่ยว การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและความคาดหวังของนักท่องเที่ยว แนวโน้มการพัฒนา เทคโนโลยีและนวัตกรรมความร่วมมือและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จึงนับเป็นโอกาสอันดีที่ ประเทศไทยจะได้กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาการท่องเที่ยว 20 ปี และแผนพัฒนาการท่องเที่ยว แห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 - 2564) ให้สอดคล้องกับสถานการณ์และก้าวทันการเปลี่ยนแปลง ดังกล่าว เพื่อให้การท่องเที่ยวไทยยังคงบทบาทการเป็นสาขาหลักในการรักษาเสถียรภาพและ ขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ

การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 - 2564) ได้คำนึง ถึง บริบทของประเทศไทยในการพัฒนาภายใต้กรอบการวิเคราะห์แบบองค์รวม โดยสรุปจากการศึกษา ข้อมูลปฐมภูมิที่ได้สำรวจความเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงข้อมูลทุติยภูมิ จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยได้มีการดำเนินการตาม 5 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

1. การประเมินผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555 - 2559
2. การศึกษาสภาพแวดล้อมและบริบทการท่องเที่ยวของประเทศและของโลก
3. การทบทวนการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศคู่แข่งและประเทศต้นแบบราย สำคัญ
4. การทบทวนนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวของหน่วยงานต่างๆ ที่ เกี่ยวข้อง
5. การรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของทุกภาค ส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน/ประชาสังคม

ทั้งนี้ ได้เน้นกระบวนการทำงานที่ผ่านการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ตั้งแต่สถาปนาปฏิรูป แห่งชาติ (สปช.) สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ (สปท.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการทำงานผ่านกลไกการมีส่วนร่วมจากผู้แทนของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในรูปแบบของ คณะอนุกรรมการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 - 2564) ภายใต้

คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ และคณะทำงานพัฒนาการท่องเที่ยวภายใต้กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เพื่อให้ได้แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง

1. สถานการณ์และแนวโน้มของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

1.1 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยยังคงมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง ด้วยศักยภาพของทำเลที่ตั้งความหลากหลายของทรัพยากรท่องเที่ยว และความเป็นไทย ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพและขีดความสามารถของประเทศไทยในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมระดับโลก

1.2 ผลการพัฒนาในระยะแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555 - 2559 ประสบผลสำเร็จด้านรายได้และขีดความสามารถในการแข่งขัน แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 - 2564) จึงมุ่งเน้นในด้านการสร้างแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ การอนุรักษ์รักษาแหล่งท่องเที่ยวประเภท การให้ประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลนักท่องเที่ยว และดูแลด้านความปลอดภัย เพื่อเป็นการสร้างพื้นฐานที่แข็งแกร่งให้กับการเติบโตของอุตสาหกรรมในอนาคต

1.3 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในตลาดโลก ได้สร้างโอกาสทางการตลาดให้กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องมีความสอดคล้องและตอบรับกับแนวโน้มการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไปในโลก

1.4 บทเรียนจากประเทศต้นแบบและประเทศคู่แข่งรายสำคัญ ทำให้ประเทศไทยสามารถนำมาปรับใช้เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาให้มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนขึ้น

2. วิสัยทัศน์และเป้าประสงค์

2.1 วิสัยทัศน์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2579

“ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลกที่เติบโตอย่างมีคุณภาพ บนพื้นฐานความเป็นไทยเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน” โดยมีแนวคิดหลักในการพัฒนาตามองค์ประกอบ 5 ประการ ดังนี้

2.1.1 ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลก ด้วยการยกระดับคุณภาพและเพิ่มความหลากหลายของสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากล มุ่งเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวโดยเน้นการเพิ่มค่าใช้จ่ายและวันพักต่อครั้งของการเดินทางของนักท่องเที่ยว และเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของประเทศ

2.1.2 การเติบโตอย่างมีคุณภาพ โดยส่งเสริมคุณภาพการเติบโตของการท่องเที่ยวระหว่างกลุ่มนักท่องเที่ยว เช่น ระหว่างนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ระหว่างนักท่องเที่ยวตามถิ่นที่อยู่ และระหว่างกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปและนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะ ส่งเสริมคุณภาพการเติบโตระหว่างพื้นที่ท่องเที่ยว โดยเน้นการกระจายการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองท่องเที่ยวรองและพื้นที่ชุมชนท้องถิ่น ส่งเสริมคุณภาพการเติบโตระหว่างช่วงเวลาและฤดูกาล โดยเน้นส่งเสริมการท่องเที่ยวในช่วงเดือนมิถุนายน - กันยายน รวมทั้งส่งเสริมการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ ที่ประเทศไทยมีศักยภาพหรือรูปแบบที่ควรพัฒนา

2.1.3 การเติบโตบนพื้นฐานความเป็นไทย โดยเน้นการพัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยว ให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์และวิถีไทย เสริมสร้างความเข้าใจ

แก่นักท่องเที่ยวและประชาชนถึงอัตลักษณ์ความเป็นไทย และเสริมสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นไทยและการเป็นเจ้าของบ้านที่ดีสำหรับประชาชนทุกระดับ

2.1.4 การส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกภาคส่วน โดยมุ่งพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งเพิ่มรายได้ และกระจายรายได้ แก่ประเทศ พัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นกลไกหนึ่งในการขับเคลื่อนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ และสร้างโอกาสเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ พัฒนาการท่องเที่ยวในภูมิภาคและเขตพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเฉพาะพื้นที่เมืองรองและชนบท และสนับสนุนภาคเอกชนลงทุนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1.5 การพัฒนาอย่างยั่งยืน ด้วยการส่งเสริมความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมโดยการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวที่เสี่ยงต่อการเสื่อมโทรม การบริหารความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวและการปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมความยั่งยืนของวัฒนธรรม โดยการเชิดชูและรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของไทย คุณค่าดั้งเดิม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2 เป้าประสงค์ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2560 – 2564)

2.2.1 การเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพ เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว

2.2.2 การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างสมดุล

2.2.3 การกระจายรายได้และผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวสู่ทุกพื้นที่และทุก

ภาคส่วน

2.2.4 การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานอัตลักษณ์และวิถีไทย

2.3 ตัวชี้วัดระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2560 – 2564)

2.3.1 จำนวนแหล่งท่องเที่ยวและสถานประกอบการด้านการท่องเที่ยว ได้รับเครื่องหมายรับรองมาตรฐานการท่องเที่ยวไทยเพิ่มสูงขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 5 ต่อปี

2.3.2 อันดับขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย เป็น 1 ใน 30 อันดับแรกของโลก หรือ 1 ใน 7 อันดับแรกของภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก

2.3.3 ความเชื่อมั่นในสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวของไทยที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐานไม่น้อยกว่าร้อยละ 90

2.3.4 รายได้จากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ มีอัตราการขยายตัวไม่ต่ำกว่าร้อยละ 10 ต่อปี

2.3.5 การเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศของนักท่องเที่ยวชาวไทย มีอัตราการขยายตัวไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๓ ต่อปี

2.3.6 สัดส่วนการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวต่างชาติในช่วงเดือน มิถุนายน – กันยายน ไม่ต่ำกว่า 1 ใน 3 ของการเดินทางตลอดทั้งปี

2.3.7 รายได้จากการท่องเที่ยวในจังหวัดรอง (จังหวัดที่มีจำนวนผู้เยี่ยมเยือนต่ำกว่า 1 ล้านคน) มีอัตราการขยายตัวไม่ต่ำกว่าร้อยละ 12 ต่อปี

2.3.8 ดัชนีการรับรู้และเข้าใจในเอกลักษณ์ความเป็นไทยของนักท่องเที่ยว ชาวต่างชาติและนักท่องเที่ยวชาวไทย เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุก ๆ ปี

2.3.9 อันดับขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว (TTCI) ของ ประเทศไทย ด้านความเด่นชัดของวัฒนธรรมและนันทนาการจากการสืบค้นออนไลน์ด้านการ ท่องเที่ยว (Cultural & Entertainment Tourism Digital Demand) เป็น 1 ใน 10 อันดับแรกของ โลก

2.3.10 ดัชนีด้านความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่เกี่ยวข้อง โดยตรงกับการท่องเที่ยวของประเทศไทยใน 6 มิติที่สำคัญ พัฒนาขึ้นอย่างน้อย 10 อันดับในแต่ละมิติ

3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาในระยะแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564)

3.1 ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการด้านการ ท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน

3.1.1 พัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการทุกรูปแบบอย่างมี มาตรฐาน

3.1.2 พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการอย่างยั่งยืน โดยการส่งเสริมให้ภาคี เครือข่ายการท่องเที่ยว ทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมด้านการบริหารจัดการ

3.1.3 สร้างสมดุลในแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการ ทั้งในเชิงพื้นที่ เชิงเวลา ฤดูกาล และรูปแบบการท่องเที่ยว

3.2 ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อ รองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

3.2.1 พัฒนาระบบโลจิสติกส์ด้านการท่องเที่ยว

3.2.2 พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว

3.2.3 พัฒนาระบบความปลอดภัยและสาธารณสุข การจัดการขยะและระบบบำบัด น้ำเสียในแหล่งท่องเที่ยว

3.3 ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว และสุขอนามัยในแหล่ง ท่องเที่ยว

3.3.1 พัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยวทั้งระบบให้มีขีดความสามารถใน การแข่งขัน สอดคล้องกับมาตรฐานสากล และเพียงพอต่อความต้องการของตลาด

3.3.2 ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวและ ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว

3.4 ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างความสมดุลให้กับการท่องเที่ยวไทย ผ่านการตลาด เฉพาะกลุ่ม การส่งเสริมวิถีไทยและการสร้างความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว

3.4.1 เสริมสร้างภาพลักษณ์คุณภาพและความปลอดภัยให้กับประเทศไทย

3.4.2 ส่งเสริมการตลาดเฉพาะกลุ่มเพื่อดึงดูดการเดินทางท่องเที่ยว และกระตุ้น การใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวกลุ่มต่างๆ

3.4.3 ส่งเสริมเอกลักษณ์ของประเทศไทยและของแต่ละท้องถิ่น ด้วยการสื่อสารเอกลักษณ์ความเป็นไทยให้เป็นที่เข้าใจในเวทีโลก

3.4.4 ส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศและการท่องเที่ยวที่สมดุลเชิงพื้นที่และเวลา

3.4.5 ส่งเสริมความร่วมมือกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและการใช้เทคโนโลยีในการทำการตลาด ด้วยการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาคส่วนในการทำการตลาด การร่วมมือกับชุมชนในการสร้างสรรค์สินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว

3.5 ยุทธศาสตร์ที่ 5 การบูรณาการการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ

3.5.1 ส่งเสริมการกำกับดูแลการพัฒนาและบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการเสริมสร้างการทำงานอย่างบูรณาการระหว่างหน่วยงานระดับนโยบาย

3.5.2 ปรับปรุงกฎหมายข้อบังคับและมาตรฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง

3.5.3 สนับสนุนการลงทุนจากภาคเอกชนและการจัดทำศูนย์ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว

3.5.4 ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

4. การขับเคลื่อนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวสู่การปฏิบัติ

การขับเคลื่อนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564) สู่การปฏิบัตินั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการร่วมกันวางนโยบายการใช้ทรัพยากร และงบประมาณที่เกี่ยวข้องดำเนินการตามขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบของตน เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างมีส่วนร่วม ทั้งนี้ เพื่อให้แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564) เกิดการพัฒนาขับเคลื่อน อย่างสัมฤทธิ์ผล จึงได้มีการวางระบบความเชื่อมโยงของแผนพัฒนาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับแผนยุทธศาสตร์ของหน่วยงานแผนแม่บทเฉพาะด้านแผนปฏิบัติการ ทั้งในระดับเขตพัฒนาการท่องเที่ยว กลุ่มจังหวัด และท้องถิ่น และ การใช้กลไกภาคีเครือข่ายต่างๆ ที่ให้ความสำคัญกับความร่วมมือภาครัฐ เอกชน และประชาชน รวมถึงระบบการจัดสรรงบประมาณที่มีประสิทธิภาพที่ต้องตอบสนองต่อการพัฒนาเชิงบูรณาการและมีความต่อเนื่อง อีกทั้งต้องมีการพัฒนาระบบการติดตามประเมินผลการดำเนินงานของภาครัฐที่สอดคล้องกับเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาตามแผนอย่างแท้จริง โดยมีกระบวนการขับเคลื่อนในแต่ละระดับ ดังนี้

4.1 การดำเนินงานในระดับนโยบาย คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ เป็นหน่วยงานหลักในการกำหนดนโยบาย โดยมีกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเป็นผู้รับนโยบายเพื่อประสานการแปลงนโยบายหรือแผนไปยังหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น

4.2 การดำเนินงานในระดับพื้นที่ คณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวประจำเขตพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการพัฒนาในระดับพื้นที่ โดยเป็นแกนกลางในการประสานนโยบายจากคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่

โดยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานภาครัฐภาคเอกชน สถาบันการศึกษา องค์กรระหว่างประเทศ และท้องถิ่น รวมถึง คณะกรรมการบริหารกลุ่มจังหวัดและคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ

4.3 การดำเนินงานระดับชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวควรสนับสนุนให้ภาคประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศในบริบทที่เหมาะสม โดยเฉพาะการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นผ่านกระบวนการจัดทำแผนและขับเคลื่อนแผนพัฒนาระดับชุมชน ทั้งนี้ การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายภาคประชาชนเจ้าของพื้นที่จะช่วยเพิ่มเอกลักษณ์และความเป็นไทยให้กับประสบการณ์การท่องเที่ยว และเป็นการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ประชาชนอย่างแท้จริง

กรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579)

เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” นำไปสู่การพัฒนาให้คนไทยมีความสุขและตอบสนองต่อการบรรลุซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติ ในการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างรายได้ระดับสูง เป็นประเทศที่พัฒนาแล้วและสร้างความสุขของคนไทย สังคมมีความมั่นคง เสมอภาคและเป็นธรรม สามารถแข่งขันได้ในระบบเศรษฐกิจ กรอบแนวทางที่สำคัญของยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560 : 59-112) ประกอบด้วย

1. ด้านความมั่นคง ได้แก่

1.1 เสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลักและปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

1.2 ปฏิรูประบบกลไกการบริหารประเทศและพัฒนาความมั่นคงทางการเมือง ขจัดคอร์รัปชัน สร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม

1.3 การรักษาความมั่นคงภายในและความสงบเรียบร้อยภายใน ตลอดจนการบริหารจัดการความมั่นคงชายแดนและชายฝั่งทะเล

1.4 การพัฒนาระบบ กลไก มาตรการและความร่วมมือระหว่างประเทศทุกระดับ และรักษาดุลยภาพความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาความมั่นคงรูปแบบใหม่

1.5 การพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพการผนึกกำลังป้องกันประเทศ การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ สร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านและมิตรประเทศ

1.6 การพัฒนาระบบการเตรียมพร้อมแห่งชาติและระบบบริหารจัดการภัยพิบัติ รักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

1.7 การปรับกระบวนการทำงานของกลไกที่เกี่ยวข้องจากแนวตั้งสู่แนวนอนมากขึ้น

2. ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน

- 2.1 การพัฒนาสมรรถนะทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมการค้า การลงทุน พัฒนาสู่ชาติการค้า
- 2.2 การพัฒนาภาคการผลิตและบริการ เสริมสร้างฐานการผลิตเข้มแข็งยั่งยืน และส่งเสริมเกษตรกรรายย่อยสู่เกษตรยั่งยืนเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
- 2.3 การพัฒนาผู้ประกอบการและเศรษฐกิจชุมชน พัฒนาทักษะผู้ประกอบการยกระดับผลิตภาพแรงงานและพัฒนา SMEs สู่อุตสาหกรรม
- 2.4 การพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษและเมือง พัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน และพัฒนาระบบเมืองศูนย์กลางความเจริญ
- 2.5 การลงทุนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการขนส่ง ความมั่นคงและพลังงาน ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และการวิจัยและพัฒนา
- 2.6 การเชื่อมโยงกับภูมิภาคและเศรษฐกิจโลก สร้างความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา กับนานาชาติ ส่งเสริมให้ไทยเป็นฐานของการประกอบธุรกิจ ฯลฯ

3. ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน

- 3.1 พัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต
- 3.2 การยกระดับการศึกษาและการเรียนรู้ให้มีคุณภาพเท่าเทียมและทั่วถึง
- 3.3 ปลูกฝังระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์
- 3.4 การสร้างเสริมให้คนมีสุขภาพที่ดี
- 3.5 การสร้างความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย

4. ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม

- 4.1 สร้างความมั่นคงและการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม
- 4.2 พัฒนาระบบบริการและระบบบริหารจัดการสุขภาพ
- 4.3 มีสภาพแวดล้อมและนวัตกรรมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตในสังคมสูงวัย
- 4.4 สร้างความเข้มแข็งของสถาบันทางสังคม ทูทางวัฒนธรรมและความเข้มแข็งของชุมชน
- 4.5 พัฒนาการสื่อสารมวลชนให้เป็นกลไกในการสนับสนุนการพัฒนา

5. ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

- 5.1 จัดระบบอนุรักษ์ ฟื้นฟูและป้องกันการทลายทรัพยากรธรรมชาติ
- 5.2 วางระบบบริหารจัดการน้ำให้มีประสิทธิภาพทั้ง 25 ลุ่มน้ำ เน้นการปรับระบบการบริหารจัดการอุทกภัยอย่างบูรณาการ
- 5.3 การพัฒนาและใช้พลังงานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
- 5.4 การพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศและเมืองที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
- 5.5 การร่วมลดปัญหาโลกร้อนและปรับตัวให้พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- 5.6 การใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์และนโยบายการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม

6. ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

6.1 การปรับปรุงโครงสร้าง บทบาท ภารกิจของหน่วยงานภาครัฐ ให้มีขนาดที่เหมาะสม

6.2 การวางระบบบริหารราชการแบบบูรณาการ

6.3 การพัฒนาระบบบริหารจัดการกำลังคนและพัฒนาบุคลากรภาครัฐ

6.4 การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ

6.5 การปรับปรุงกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ

6.6 ให้ทันสมัย เป็นธรรมและเป็นสากล

6.7 พัฒนาระบบการให้บริการประชาชนของหน่วยงานภาครัฐ

6.8 ปรับปรุงการบริหารจัดการรายได้และรายจ่ายของภาครัฐ

แนวคิดการพัฒนาประเทศ Thailand 4.0

Thailand 4.0 เป็นโมเดลที่ได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวคิดหลักในการพัฒนาประเทศ ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำรัสหลักปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ครั้งแรกในงานพระราชทานปริญญาบัตร ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2517 ให้ความตอนหนึ่งว่า

การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนเป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐาน มั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกฐานะทางเศรษฐกิจขั้นได้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่างๆ ได้ ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวในที่สุด....

Thailand 4.0 น้อมนำพระราชดำรัสข้างต้นของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และถอดรหัสออกมาเป็น 2 ยุทธศาสตร์สำคัญคือ

1. การสร้างความเข้มแข็งจากภายใน (Strength from Within)
2. การเชื่อมโยงกับประชาคมโลก (Connect to the World)

หากการสร้าง ความเข้มแข็งจากภายในคือ **Competitiveness** การเชื่อมโยงกับโลกภายนอกก็คือ **Connectivity** ซึ่งทั้ง Competitiveness และ Connectivity เป็น 2 ปัจจัยที่จะต้องดำเนินควบคู่กันในการสร้างความมั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืนให้กับประเทศ

การสร้าง ความเข้มแข็งจากภายใน Thailand 4.0 เน้นการปรับเปลี่ยนใน 4 ทิศทางคือ

1. จากการพึ่งพาเศรษฐกิจโลก สู่ การสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจภายในประเทศ
2. จากการเน้นการผลิตสินค้าโภคภัณฑ์ สู่ การผลิตสินค้าเชิงนวัตกรรม
3. จากการเน้นเงินทุนและทุนทางกายภาพ สู่ การเน้นทุนมนุษย์และเทคโนโลยี
4. จากการกระจุกของความมั่งคั่งและโอกาส สู่ การกระจายของความมั่งคั่งและโอกาส

การปรับเปลี่ยนใน 4 ทิศทางดังกล่าว จะเกิดขึ้นได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเน้น “การพัฒนาที่สมดุล” ใน 4 มิติ อันประกอบด้วย

1. ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ (Economic Wealth)
2. ความอยู่ดีมีสุขของผู้คนในสังคม (Social Well-beings)
3. การรักษาสีสิ่งแวดล้อม (Environmental Wellness)

สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2560 : 1-4) “ไทยแลนด์4.0” เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนา เศรษฐกิจของประเทศไทย หรือ โมเดลพัฒนา เศรษฐกิจของรัฐบาล ภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีและหัวหน้าคณะรักษาความสงบ แห่งชาติ (คสช.) ที่เข้ามาบริหารประเทศ บนวิสัยทัศน์ที่ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ที่มีภารกิจสำคัญในการ ขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศด้าน ต่าง ๆ เพื่อปรับแก้ จัดระบบ ปรับทิศทาง และสร้างหนทางพัฒนาประเทศให้เจริญ สามารถรับมือกับ โอกาสและภัยคุกคามแบบใหม่ ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รุนแรงในศตวรรษที่ 21 ได้ เพื่อให้เข้าใจ “ประเทศไทย 4.0” ก่อนจะมาถึงประเทศไทย 4.0 ประเทศไทยก็ผ่านการพัฒนามาเป็น ลำดับชั้น อย่างต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่

“ประเทศไทย 1.0” การดำรงอยู่และพัฒนาประเทศเน้นการเกษตรเป็นหลัก เช่น ผลิต และขาย พืชไร่ พืชสวน หมู ไก่ เป็นต้น

“ประเทศไทย 2.0” นอกจากเกษตรกรรมแล้วก็เน้นไปทางอุตสาหกรรมแต่เป็น อุตสาหกรรมเบา เช่น การผลิตและขายรองเท้า เครื่องหนัง เครื่องตีพิมพ์ เครื่องประดับ เครื่องเขียน กระเป๋า เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น

“ประเทศไทย 3.0” ซึ่งเป็นยุคปัจจุบัน เน้นหนักไปทางอุตสาหกรรมหนักและการ ส่งออก เช่น การผลิต และขาย ส่งออกเหล็กกล้า รถยนต์ กลั่นน้ำมัน แยกก๊าซธรรมชาติ ปูนซีเมนต์ เป็นต้น ประเทศไทยในยุค 1.0 2.0 และ 3.0 รายได้ประเทศยังอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งประเทศจะอยู่ อย่างนี้ไม่ได้ ต้องรีบพัฒนาเศรษฐกิจ สร้างประเทศ เพราะ Thailand 3.0 เมื่อ 50 ปีก่อน ช่วง พ.ศ. 2500 - 2536 เศรษฐกิจ ของไทยเรามีการเติบโตอย่างมากถึงระดับ 7 - 8% ต่อปี แต่หลังจาก พ.ศ. 2537 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน เศรษฐกิจ ไทยเติบโตขึ้นเพียง 3 - 4% ต่อปีเท่านั้น นอกจากนั้นยังมี เรื่องของ ‘ความเหลื่อมล้ำด้านความร่ำรวย’ และ ‘ความไม่สมดุลในการพัฒนา’

“ประเทศไทย 4.0” กำหนดแนวทางพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศ เศรษฐกิจใหม่ (New Engines of Growth) ประเทศและประชากรมีรายได้สูง โดยวางเป้าหมายให้เกิดผลการพัฒนา ภายใน 5 - 6 ปีเป็นการวางภาพอนาคตทางเศรษฐกิจที่ชัดเจนของประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา “A Nation of Makers” อังกฤษ “Design of Innovation” อินเดีย “Made in India” หรือประเทศเกาหลีใต้ ที่วางโมเดลเศรษฐกิจในชื่อ “Creative Economy” และ “ประเทศไทย 4.0” เป็นความมุ่งมั่นของนายกรัฐมนตรี ที่ต้องการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจ ไปสู่ “Value-Based Economy” หรือ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” โดยมีฐานคิดหลัก คือ เปลี่ยนจาก การผลิตสินค้า “โภคภัณฑ์” ไปสู่สินค้าเชิง “นวัตกรรม” เปลี่ยนจากการขับเคลื่อน ประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรม ไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม เปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้า ไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้น ดังนั้น “ประเทศไทย 4.0” จึง มีการเปลี่ยนวิธีการทำที่มีลักษณะสำคัญ คือ เปลี่ยนจากการเกษตร แบบดั้งเดิมในปัจจุบันไปสู่

การเกษตรสมัยใหม่ ที่เน้นการบริหารจัดการและเทคโนโลยี (Smart Farming) โดย เกษตรกรต้อง ร่ำรวยขึ้น และเป็นเกษตรกรแบบเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur) เปลี่ยนจาก Traditional SMEs หรือ SMEs ที่มีอยู่และรัฐต้องให้ความช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลาไปสู่ การเป็น Smart Enterprises และ Startups บริษัทเกิดใหม่ที่มีศักยภาพสูง เปลี่ยนจาก Traditional Services ซึ่งมีการสร้าง มูลค่าค่อนข้างต่ำ ไปสู่ High Value Services และเปลี่ยนจากแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงาน ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และทักษะสูง เพื่อให้เกิดผลจริงต้องมีการพัฒนาวิชาการ ความคิด สร้างสรรค์ นวัตกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และ การวิจัยและพัฒนา แล้วต่อยอดในกลุ่ม เทคโนโลยีและอุตสาหกรรมเป้าหมาย ดังนี้

1. กลุ่มอาหาร เกษตร และเทคโนโลยีชีวภาพ เช่น สร้างเส้นทางธุรกิจใหม่ (New Startups) ด้าน เทคโนโลยีการเกษตร เทคโนโลยีอาหาร เป็นต้น

2. กลุ่มสาธารณสุข สุขภาพ และเทคโนโลยีทางการแพทย์ เช่น พัฒนาเทคโนโลยีสุขภาพ เทคโนโลยี การแพทย์ สปา เป็นต้น

3. กลุ่มเครื่องมือ อุปกรณ์อัจฉริยะ หุ่นยนต์ และระบบเครื่องกลที่ใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ ควบคุม เช่น เทคโนโลยีหุ่นยนต์ เป็นต้น

4. กลุ่มดิจิทัล เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตที่เชื่อมต่อและบังคับอุปกรณ์ต่าง ๆ ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยี สมองกลฝังตัว เช่น เทคโนโลยีด้านการเงิน อุปกรณ์เชื่อมต่อออนไลน์ โดยไม่ต้องใช้คน เทคโนโลยีการศึกษา อี-มาร์เก็ตเพลส อี-คอมเมิร์ซ เป็นต้น

5. กลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ วัฒนธรรม และบริการที่มีมูลค่าสูง เช่น เทคโนโลยีการ ออกแบบ ธุรกิจไลฟ์สไตล์ เทคโนโลยีการท่องเที่ยว การเพิ่มประสิทธิภาพการบริการ เป็นต้น

การพัฒนาประเทศไทยได้โมเดล “ประเทศไทย 4.0” ใช้แนวทาง “สานพลังประชารัฐ” เป็น ตัวการขับเคลื่อน โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ภาคการเงินการธนาคาร ภาคประชาชน ภาคสถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัยต่าง ๆ ร่วมกันระดมความคิด ผนึกกำลังกันขับเคลื่อน ผ่านโครงการ บันทึกความร่วมมือ กิจกรรม หรืองานวิจัยต่าง ๆ โดยการ ดำเนินงานของ “ประชารัฐ” กลุ่มต่าง ๆ อันได้แก่

กลุ่มที่ 1 การยกระดับนวัตกรรมและผลิตภัณฑ์การปรับแก้กฎหมายและกลไกภาครัฐ พัฒนาคัลลัสเตอร์ ภาคอุตสาหกรรมแห่งอนาคต และการดึงดูดการลงทุน และการพัฒนาโครงสร้าง พื้นฐาน

กลุ่มที่ 2 การพัฒนาการเกษตรสมัยใหม่และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ

กลุ่มที่ 3 การส่งเสริมการท่องเที่ยวและไมล์ การสร้างรายได้ และการกระตุ้นการใช้จ่าย ภาครัฐ

กลุ่มที่ 4 การศึกษาพื้นฐานและพัฒนาผู้นำ (โรงเรียนประชารัฐ) รวมทั้งการยกระดับ คุณภาพวิชาชีพ

กลุ่มที่ 5 การส่งเสริมการส่งออกและการลงทุนในต่างประเทศ รวมทั้งการส่งเสริมกลุ่ม SMEs และ ผู้ประกอบการใหม่ (Start Up) ซึ่งแต่ละกลุ่มกำลังวางระบบและกำหนดแนวทางในการ ขับเคลื่อนนโยบายอย่าง เข้มขัน

โดยสรุป กระบวนทัศน์ในการพัฒนาประเทศไทยภายใต้ “ประเทศไทย 4.0” เป็นอีกนโยบายหนึ่งที่เป็นการวางรากฐานการพัฒนาประเทศไทยในระยะยาว เป็นจุดเริ่มต้นในการขับเคลื่อนไปสู่การเป็นประเทศที่มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ตามวิสัยทัศน์รัฐบาลเป็นรูปแบบที่มีการผลักดันการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจ การปฏิรูปการวิจัยและพัฒนา และการปฏิรูปการศึกษาไปพร้อมๆ กัน เป็นการผนึกกำลังของทุกภาคส่วนภายใต้แนวคิด “ประชารัฐ” ที่ผนึกกำลังกับเครือข่ายพันธมิตรทางธุรกิจ การวิจัยพัฒนา และบุคลากรทั้งในและระดับโลก

แนวคิด ความหมายและหลักการท่องเที่ยวโดยชุมชน

หลังวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 รัฐบาลไทยใช้การท่องเที่ยวเป็นตัวกระตุ้นเศรษฐกิจ โดยประกาศให้ปี 2541-2542 เป็นปีส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย (Amazing Thailand) ในปี 2544 มีโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product -OTOP) หลังปี 2545 การท่องเที่ยวลงไปในชนบทหลากหลายรูปแบบ ในปี 2547 มีการให้มาตรฐานโฮมสเตย์ ปัจจุบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนเริ่มเป็นที่ยอมรับว่าเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งซึ่งชุมชนเข้ามาบริหารจัดการการท่องเที่ยวด้วยตนเอง

1. ความหมาย ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (ออนไลน์, 2561) การท่องเที่ยวโดยชุมชน "Community-based Tourism : CBT" "เป็นเรื่องของการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนท้องถิ่นและผู้มาเยือน ในการที่จะดูแลรักษาทรัพยากรด้านต่างๆ ของชุมชนที่มีอยู่แล้ว ตลอดจนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน อันเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน เพื่อประโยชน์แก่ชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community - Based Tourism) คือการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน

พจนานุกรม (อ้างถึงใน พิฑูรย์ ทองฉิม, 2558 : 14) ได้มีความเห็นว่าเจตนารมณ์ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชนที่ชุมชนกำลังเผชิญอยู่ เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชน และมองการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมโดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการเมือง

รชพร จันทรสว่าง (อ้างถึงใน พิฑูรย์ ทองฉิม, 2558 : 16) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่าเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเป็นชุมชน พื้นฐานที่สำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวของพื้นที่ การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนช่วยในการกระตุ้นเศรษฐกิจของท้องถิ่นด้วยการสร้างงานและการกระจายรายได้ ขณะเดียวกันก็ช่วยในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ของชุมชนซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตน

2. หลักการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน

จากความหมายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่มองชุมชนเป็นศูนย์กลางหรือฐานเพื่อกำหนดทิศทาง แผนงาน แผนปฏิบัติการของตนเองโดยดำเนินการพร้อมกันทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมนั้น จึงทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาแบบองค์รวมและเกี่ยวกับกลุ่มคนต่างๆ มากมาย เมื่омองในบริบทของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วมและได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวจึงควรต้องมีหลักการร่วมกัน ดังนี้

2.1 การท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องมาจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ชุมชนได้มีการพินิจพิเคราะห์สภาพปัญหา ผลกระทบการท่องเที่ยวอย่างรอบด้านแล้ว ชุมชนร่วมตัดสินใจลงมติที่จะดำเนินการตามแนวทางที่ชุมชนเห็นสมควร

2.2 สมาชิกในชุมชนต้องมีส่วนร่วมทั้งการคิดร่วม วางแผนร่วม ทำกิจกรรมร่วม ติดตามประเมินผลร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกันและรับประโยชน์ร่วมกัน

2.3 ชุมชนต้องการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม เป็นชมรม เป็นองค์กร หรือจะเป็นองค์กรชุมชนเดิมที่มีอยู่แล้วเช่นกัน องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) ก็ได้ เพื่อกลไกที่ทำหน้าที่แทนสมาชิกทั้งหมดในระดับหนึ่ง และดำเนินการด้านการกำหนดทิศทาง นโยบายการบริหาร การจัดการ การประสานงาน เพื่อให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นไปตามเจตนารมณ์ของสมาชิกในชุมชนที่เห็นร่วมกัน

2.4 รูปแบบ เนื้อหา กิจกรรม ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ต้องคำนึงการอยู่ร่วมกันอย่างมีศักดิ์ศรี มีความเท่าเทียมกัน มีความเป็นธรรม และให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์และลดผลกระทบในเชิงลบ

2.5 มีกฎ กติกาที่เห็นร่วมจากชุมชน สำหรับการจัดการท่องเที่ยวที่ชัดเจน และสามารถกำกับดูแลให้เป็นไปตามกติกาที่วางไว้

2.6 ชุมชนที่จัดการท่องเที่ยว สมาชิกในชุมชน ชาวบ้านทั่วไปและนักท่องเที่ยว ควรมีการเรียนรู้ระหว่างกันและกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ถูกต้องเหมาะสม และมีความชัดเจน

2.7 การท่องเที่ยวโดยชุมชน จะต้องมีมาตรฐานที่มาจากข้อตกลงร่วมภายในชุมชนด้วย เช่น ความสะอาด ความปลอดภัย การกระจายรายได้ที่เป็นธรรมของผู้ที่เกี่ยวข้อง และพิจารณาร่วมกันถึงขีดความสามารถในการรองรับ

2.8 รายได้ที่ได้รับการท่องเที่ยว มีส่วนไปสนับสนุนการพัฒนาชุมชนและรักษาสีสิ่งแวดล้อม

2.9 การท่องเที่ยวจะไม่ใช่อาชีพหลักของชุมชน และชุมชนต้องดำรงอาชีพหลักของตนเองไว้ได้ ทั้งนี้หากอาชีพของชุมชนเปลี่ยนเป็นการจัดการท่องเที่ยว จะเป็นการทำลายชีวิตและจิตวิญญาณดั้งเดิมของชุมชนอย่างชัดเจน

2.10. องค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งพอที่จะจัดการกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ และพร้อมจะหยุดเมื่อเกินความสามารถในการจัดการ ซึ่งสิ่งเหล่านี้หากมองในแง่ความพร้อมของชุมชนและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการท่องเที่ยวในมิติของชุมชนแล้ว การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะเป็นไปได้ด้วยดีนั้นยังต้องพิจารณาจากมิตินอกชุมชนที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยได้แก่ การตลาด นโยบายรัฐที่เข้ามาสนับสนุน และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว เป็นต้น

3. กระบวนการทำงานเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

พจนานุกรม (2546: 185-188) ได้สรุปไว้ว่า เมื่อชุมชนมีความพร้อมมีปัจจัยเอื้ออำนวยต่อการเข้ามามีบทบาทจัดการการท่องเที่ยวแล้วนั้น ผู้นำชุมชนและแกนนำที่หลากหลายตัวแทนกลุ่มต่างๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรี กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์การเกษตร ฯลฯ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น องค์กรบริการส่วนตำบล เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ครูอาจารย์ในโรงเรียน เป็นต้น ร่วมกันประชุมสัมมนาเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเป็นการฝึกกำลังความคิดสร้างสรรค์ ประสานแนวคิดของทุกคนให้เห็นเป็นภาพเดียวกัน ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และนำวิสัยทัศน์ที่ได้มากำหนดเป็นเป้าหมาย เป็นทิศทางของการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระยะต่อไป

3.1 วิสัยทัศน์การท่องเที่ยวโดยชุมชน

ชุมชนหลายแห่งตัดสินใจเปิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและเป็นฝ่ายจัดการเองนั้นมีรูปแบบการคิดตัดสินใจด้วยการมองวิสัยทัศน์ 3 รูปแบบด้วยกัน คือ

3.1.1 มองกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือหนึ่งในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารกับคนภายนอก ให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อสภาพปัญหาชุมชนที่ประสบอยู่ และหวังว่าจะได้เพื่อนที่เข้าใจร่วมแก้ไขปัญหาต่างๆ ร่วมกัน อันเป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม เพื่อประสานการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาของชุมชนนั้น

3.1.2 การท่องเที่ยวทำให้เกิดผลกระทบทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม จำเป็นที่ชุมชนต้องรวมตัวกันเข้ามาจัดการให้นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องให้ปฏิบัติอยู่ในกฎ กติกาของชุมชน การจัดระเบียบการแบ่งปันผลประโยชน์แก่ผู้คนที่เกี่ยวข้องและผลประโยชน์ในชุมชน การสร้างมาตรฐานต่างๆ ของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเอง ทั้งเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบมากเกินไป ความสามารถที่ชุมชนจะจัดการได้

3.1.3 การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการเรียนรู้ระหว่างคนกับธรรมชาติ เป็นการสร้างโอกาสในการฟื้นฟูวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และสิ่งแวดล้อม โดยมองที่รายได้เป็นเพียงแค่ผลพลอยได้จากกระบวนการเรียนรู้ท่ามกลางการท่องเที่ยว

ซึ่งทั้ง 3 รูปแบบนี้มีพื้นฐานการคิดจากชุมชนเอง ที่มีความภูมิใจในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของตนเองที่พร้อมจะสื่อต่อคนภายนอก โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการ

ถ่ายทอดนอกจากนั้นแล้ว ชุมชนเองยังต้องการความเข้าใจ ความร่วมมือของนักท่องเที่ยวในเคารพในกฎ กติกา ที่ชุมชนร่วมกันสร้างไว้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของคนต่างวัฒนธรรม

4. วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งมาจากการกำหนดจากวิสัยทัศน์ที่จัดทำร่วมกันในชุมชน และนำมากำหนดเป็นวัตถุประสงค์ที่เป็นรูปธรรม ให้มีความชัดเจนขึ้นโดยชุมชนจะมีการกำหนดวัตถุประสงค์หลักอยู่ 4 ประการด้วยกัน คือ

4.1 เพื่อให้กิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในรูปแบบอื่นๆ ที่ต้องเอื้ออำนวยการเรียนรู้ต่อการกันและกันได้ เช่น การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ไปเยือนชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน นักท่องเที่ยวควรเกิดการเรียนรู้บทบาทของประมงขนาดเล็กที่ทำหน้าที่อนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งด้วย

4.2 เพื่อให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นตัวกระตุ้นส่งเสริมให้ชุมชนโดยเฉพาะคนหนุ่มสาวได้เข้าใจ ให้คุณค่า ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนให้กลับฟื้นคืนสภาพได้ในระยะต่อไป

4.3 เพื่อก่อให้เกิดการรวมตัวกันของคนในชุมชน ที่เผชิญต่อผลกระทบทางการท่องเที่ยวแบบเดิม ให้เข้ามีส่วนร่วมจัดการลดผลกระทบดังกล่าว และจัดระเบียบชุมชนให้เป็นระบบที่ทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

4.4 เพื่อเป็นเครื่องมือการเผยแพร่ให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องของวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตกับสาธารณชนภายนอก

จะเห็นได้ว่าในมิติของชุมชนไม่ได้มองเรื่องราวได้เป็นเรื่องหลัก ผิดกับในระดับนโยบายการท่องเที่ยวมักจะทำให้ความสำคัญเรื่องราวได้เป็นอันดับแรก หากเอาคุณค่า วิธีคิดที่เป็นพื้นฐานที่สำคัญในสังคมไทย อันได้แก่ การมีน้ำใจ ความเอื้ออารี ประกอบกับการมีวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ ความรักในศิลปวัฒนธรรม อันเป็นทุนทางสังคมของคนไทย ก็จะทำให้การริเริ่มและมองการท่องเที่ยวได้ถูกทิศทางยิ่งขึ้น

5. การประเมินความเป็นไปได้ของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นสิ่งที่ต้องเกี่ยวข้องกับคนภายนอก ดังนั้น ทักษะ ความชัดเจน การจัดการให้เหมาะสม จึงเป็นเรื่องที่ชุมชนเองยังมีความกังวลอยู่พอสมควร แม้ว่าจะมีปัจจัยที่เอื้อ และการสนับสนุนจากภายนอกพอสมควร แต่ชุมชนเองต้องสามารถคาดการณ์ และประเมินว่า วิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ ของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น มีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงไร โดยการร่วมกันอภิปราย ระดมความคิดเห็น จากชุมชนให้กว้างขวางจนสามารถสรุปด้วยมติของชุมชนเอง ซึ่งมีองค์ประกอบการประเมินอยู่ 7 ประการด้วยกัน คือ

5.1 ผู้นำชุมชนและแกนนำชุมชน สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ภายนอก และสภาพปัญหาชุมชนตลอดจนมองแนวทางแก้ไขปัญหาได้แบบชัดเจน และมองกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็น

กิจกรรมหนึ่ง หรือกิจกรรมร่วมเชื่อมต่อทิศทาง การแก้ไขปัญหโดยภาพรวมของชุมชนได้ แล้วจึงได้ กำหนดเป็นวัตถุประสงค์เป้าหมายการทำกิจกรรมการท่องเที่ยว

5.2 การมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งหมด เนื่องจากเป็นเรื่องที่ต้องเกี่ยวข้องกับสิทธิของ ชุมชน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมชุมชนที่ชุมชน ต้องมีการคิดไตร่ตรองวินิจฉัย และร่วมตัดสินใจจะเปิดหมู่บ้านรองรับอย่างไร ควรเป็นรูปแบบใด ใคร บ้างที่เกี่ยวข้อง ใครมีบทบาทจัดการอย่างไร และภายหลังนักท่องเที่ยวกลับแล้วมีการลดผลกระทบ อย่างไร ด้วยวิธีการใด ตลอดจนการแบ่งปันผลประโยชน์ภายในชุมชน

5.3 ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดตั้งองค์กรภายในชุมชน เพื่อรับผิดชอบกิจกรรมนี้ หรือผลักดันให้องค์กรชุมชนอื่นที่พิจารณาแล้วว่า มีความพร้อมทำหน้าที่รับผิดชอบเป็นหน่วยงานหนึ่ง ขององค์กรนั้นๆ แต่ทั้งนี้การดำเนินการขององค์กรต้องเป็นไปด้วยความโปร่งใส เพราะมีผลประโยชน์ ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง

5.4. การพิจารณาเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น หรือของดีในชุมชนเพื่อจัดปรับเป็นกิจกรรม ท่องเที่ยวให้สอดคล้องต่อชุมชน ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมให้น้อยที่สุดเท่าที่สามารถ จะทำได้

5.5. ความพร้อมของผู้ที่สนใจจะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมท่องเที่ยว จะมีบทบาท หลากหลายมากขึ้น คือจะมีผู้ที่เกี่ยวข้องกับที่พัก อาหาร การดูแลความปลอดภัย การนำพา นักท่องเที่ยว การสื่อความหมาย และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต้องไม่ใช่กระจุกตัวอยู่เฉพาะกลุ่มแกนนำ ภายในชุมชนเท่านั้น ควรมีระบบกระจายที่ทั่วถึงและเป็นธรรม

5.6. การเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ที่จะรองรับ นักท่องเที่ยวเพื่อสามารถจัดปรับกระบวนการให้เหมาะสม สอดคล้องยิ่งขึ้น และร่วมแก้ไขปัญหที่ เกี่ยวข้อง ตลอดจนการลดผลกระทบของการท่องเที่ยวในครั้งต่อไป

5.7. ประสบการณ์ทักษะในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ต้องบูรณาการความ ต้องการความยืดหยุ่น ความตื่นตัวและการเรียนรู้ ให้เป็นโปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ เหมาะสมของแต่ละพื้นที่

6. การเตรียมความพร้อมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นเสมือนงานพัฒนาชุมชนอย่างหนึ่ง เป็นสิ่งที่ดูเหมือนง่ายแต่ทำยาก ที่ว่ายากนั้นก็เพราะการท่องเที่ยวเป็นการพัฒนาที่ตอบสนองกระแสบริโภคนิยม การท่องเที่ยวทำให้ ชุมชนหลุดออกจากฐานการผลิตเดิมในภาคการเกษตร สู่อุตสาหกรรมบริการ กำลังซื้อที่สูงกว่าของ นักท่องเที่ยวจึงสามารถกำหนด “สินค้า” และ “บริการ” ได้ตามความต้องการ ทำให้สภาพทางสังคม และวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวมักถูกครอบงำจากวัฒนธรรมภายนอกที่เข้ามาพร้อมกับนักท่องเที่ยว เป็นดาบสองคมและมีความเสี่ยงอย่างยิ่งในการนำไปใช้ในการพัฒนา

อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะเปิดหมู่บ้านต้อนรับนักท่องเที่ยว ชุมชนควรจะต้อง “รู้ตัว” เข้าใจและตระหนักต่อการท่องเที่ยวนี้ตลอดจนการสร้างภูมิคุ้มกัน โดยการเตรียมความพร้อมชุมชน

ซึ่งผู้ดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนควรมีกระบวนการทำงาน ตามที่พจนานุกรม (2546: 189-190) ได้กล่าวไว้ว่าดังนี้

ขั้นที่ 1 ให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวให้ชุมชนในการพิจารณาทั้งด้านบวกและลบของการท่องเที่ยว ซึ่งในขั้นตอนนี้อาจจะมีเฉพาะผู้นำหรือกลุ่มสนใจ

ขั้นที่ 2 สร้างการมีส่วนร่วม เป็นการดึงเอากลุ่มที่สนใจการท่องเที่ยวโดยชุมชน และกลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรี กลุ่มออมทรัพย์ และผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำทางธรรมชาติมาพูดคุยเรื่องผลดี-ผลเสีย อีกครั้ง เพื่อให้เขาเหล่านั้นได้ร่วมกันตัดสินใจเรื่องนี้ร่วมกัน

ขั้นที่ 3 ศึกษาชุมชนร่วมกับชาวบ้าน โดยการทำงานร่วมกับชาวบ้านเพื่อศึกษาในหัวข้อดังนี้

1 การสำรวจทางกายภาพ

1.1 ทำแผนที่รอบนอก (แสดงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและที่ดินทำกิน)

1.2 แผนที่รอบในหมู่บ้าน (แสดงที่ตั้งของบ้านเรือน ทรัพยากรคนสร้างและทรัพยากรธรรมชาติ)

2 ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน

3 ศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว

4 ศึกษากลุ่มต่างๆ ในชุมชนซึ่งผลการศึกษานี้จะทำให้เห็นศักยภาพ-ข้อจำกัดของชุมชน และปัญหาของชุมชนร่วมกัน

ขั้นที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน ทั้งในด้านศักยภาพ-ข้อจำกัด โอกาสและความเสี่ยง ในขั้นตอนนี้จะทำให้ชุมชนได้มองเห็นได้ด้วยตนเอง และสามารถเชื่อมโยงเรื่องท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนได้ การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้จะทำให้เกิดการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และอาจพบว่าเพื่อแก้ปัญหาให้ตรงจุด อาจจะไม่จำเป็นต้องใช้เรื่องการท่องเที่ยวเลยก็ได้

ขั้นที่ 5 ร่วมกันพัฒนาศักยภาพและแก้ไขจุดอ่อน อาทิ

1 รวบรวมองค์ความรู้ ซึ่งแต่ละชุมชนจะแตกต่างกันออกไปมีเอกลักษณ์เฉพาะชุมชน เช่น บางชุมชนเด่นด้านการพัฒนาชุมชน บางชุมชนเด่นระบบการจัดการนิเวศที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เหมาะสม เป็นต้น ซึ่งชุมชนต้องร่วมกันดึงเอกลักษณ์ ให้เห็นร่วมกันก่อนนำสู่การเผยแพร่ออกไป

2 ปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสม สอดคล้อง ปลอดภัย ไม่ทำลายระบบนิเวศเดิมมากนัก เช่น การปรับทางเดินในป่าเขา เป็นต้น

3 ปรับปรุงบ้านพักและความสะอาดภายในชุมชนให้เป็นมาตรฐานของชุมชน แต่ละแห่งที่ตกลงร่วมกัน โดยมีคณะกรรมการของชุมชน ตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอ

4 ฝึกอบรมบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในชุมชน เช่น นักสื่อความหมาย การสร้างเวทีเรียนรู้กับนักท่องเที่ยว เป็นต้น ซึ่งในขั้นตอนนี้จะเห็นความสามารถของชุมชน ในการรองรับการ

ท่องเที่ยวทั้งความพร้อมจำนวนบุคลากร และขีดความสามารถในการรองรับทั้งพื้นที่ทางธรรมชาติและรูปแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน

ขั้นที่ 6 วางรูปแบบการบริหารจัดการ ในขั้นตอนนี้จะเป็นการจัดตั้งองค์กรขึ้นมาทำงาน หรืออาจใช้องค์กรที่ชุมชนมีอยู่เดิมแต่เพิ่มเติมบทบาทหน้าที่ มีการกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน กำหนดรูปแบบของการท่องเที่ยว โปรแกรมและราคาการจัดสรรผลประโยชน์ ผู้ชาวบ้านและชุมชน และมาตรการในการป้องกันผลกระทบ โดยอาจจะเป็นการสร้างกฎ-กติกา เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติทั้งชาวบ้านและนักท่องเที่ยว

ขั้นที่ 7 ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้รับรู้และช่วยให้ข้อมูลแก่ผู้ที่สนใจ

ขั้นที่ 8 ทดลองดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว ในขั้นตอนนี้อาจมีการจัดท่องเที่ยวนำร่องเพื่อทดสอบความพร้อมของชุมชนโดยการเชิญบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่มีประสบการณ์หรือเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม ให้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นทิศทางต่อไปในอนาคต

ขั้นที่ 9 ประเมินผล ในขั้นตอนนี้ประเมินผล อาจแยกออกมาเป็น 2 ส่วน คือ การประเมินผลและสรุปบทเรียนหลังเสร็จกิจกรรมทุกครั้ง และการประเมินผลเป็นช่วงๆ ทุกๆ 3-6 เดือน เป็นต้น ซึ่งการประเมินผลจะช่วยให้เกิดการทบทวนตนเอง และแก้ไขข้อบกพร่อง

ขั้นที่ 10 พัฒนางองค์กร

1. การฝึกอบรม เช่น การบริหารจัดการ การสร้างการมีส่วนร่วม การสื่อความหมาย เป็นต้น

2. การศึกษาดูงาน สำหรับแกนนำองค์กรชุมชนเพื่อจัดการท่องเที่ยวเพื่อเสริมโลกทัศน์ พัฒนาทักษะการบริหาร การจัดการในชุมชนอื่นๆ ที่มีลักษณะคล้ายๆ กัน เพื่อเป็นตัวอย่างนำไปประยุกต์ หรือเป็นบทเรียนที่ชุมชนต้องพึงระวังผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ และวางมาตรการป้องกันไว้แต่เริ่มแรก

กระบวนการทั้ง 10 ขั้นตอนนี้แล้ว จะเหมือนการทำงานพัฒนาปกติที่ตนเอง แต่สิ่งที่ยากก็คือเรื่องท่องเที่ยวเป็นเรื่องที่ชาวบ้านไม่คุ้นเคยมาก่อน และไม่มั่นใจว่าตนเองจะทำได้ แต่ละคำถามในแต่ละขั้นตอนในกระบวนการเตรียมชุมชน จะต้องเป็นการปลุกกระตมสำนึกของท้องถิ่น ให้คนท้องถิ่นอยากรู้จักตนเอง และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง การท่องเที่ยวก็จะเกิดความชัดเจนมากขึ้นว่า เป็นการเข้ามาเพื่อให้ชุมชนได้นำเสนอตัวอย่างต่อสาธารณะ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยว นอกจากปลุกสำนึกของชุมชนแล้วยังเป็นการสร้างจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนที่ได้เข้ามาเยี่ยมชม

7. ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับ

7.1 การท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) มีส่วนสนับสนุนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยชุมชน “ความอยู่รอดของชุมชนขึ้นอยู่กับฐานทรัพยากรธรรมชาติวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนท้องถิ่นมีความเชื่อมโยงผูกพันกับทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า” CBT เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการ

จัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ทั้งการสร้างความภาคภูมิใจให้กับชุมชนในการเผยแพร่ภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากรสื่อสารปัญหาความขัดแย้งในการแย่งชิงทรัพยากรให้คนภายนอกได้รับทราบ สร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวให้ผู้มาเยือนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ จัดสรรรายได้จากการท่องเที่ยว สนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาชุมชนสร้างความร่วมมือของหน่วยงานในการทำงานเป็นพันธมิตรร่วมกับชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

7.2 การท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) มีส่วนสนับสนุนการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น

“วิถีชีวิตและวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่บอกถึงอัตลักษณ์ความเป็นชุมชน ความเข้มแข็งของชุมชนจะทำให้ชุมชนสามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคม โดยที่ยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรมและปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกับยุคสมัย มีการสืบทอดสู่คนรุ่นหลังได้อย่างต่อเนื่อง” CBT เป็นเครื่องมือในการสร้างความภาคภูมิใจให้กับชาวบ้านในการนำเสนอ “ของดี” ชุมชนให้คนภายนอกได้รับรู้ ทำให้เกิดการสืบค้น ถ่ายทอด และฟื้นฟูวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น ชุมชนมีการบริหารจัดการและร่วมกันกำหนดว่าวิถีชีวิตและวัฒนธรรมอะไรบ้างที่ชุมชนพร้อมในการนำเสนอและสร้างการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน ตลอดจนมีแนวทางปฏิบัติตัวสำหรับนักท่องเที่ยวการที่นักท่องเที่ยวสนใจแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมคนท้องถิ่น เป็นตัวกระตุ้นอีกทางหนึ่งที่ทำให้ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจ และมีชีวิตชีวาในการนำเสนอข้อมูล สามารถสร้างการมีส่วนร่วมให้กับนักท่องเที่ยวในกิจกรรมทางวัฒนธรรมของตน สร้างความประทับใจให้แก่ผู้มาเยือน และทำให้เยาวชนคนรุ่นหลังเห็นคุณค่าของชุมชนตนเอง

7.3 การท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) มีส่วนสนับสนุนการพัฒนาคน “ความภาคภูมิใจในความเป็นท้องถิ่น หรือชาติพันธุ์ของตน ความร่วมมือและความสามัคคีของคนในชุมชน การมีพื้นที่ทางสังคม ได้รับการยอมรับจากคนภายนอก เป็นหัวใจสำคัญของการดำรงไว้ซึ่งความเป็นชุมชน” CBT ช่วยให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมและกำหนดบทบาทของชุมชนต่อการท่องเที่ยว มีกระบวนการในการจัดการความรู้ภายในชุมชน มีการพัฒนาทักษะและเพิ่มเติมความรู้ใหม่ให้กับสมาชิกในชุมชนในการบริหารจัดการท่องเที่ยว สร้างความมั่นใจในการพูดคุยแลกเปลี่ยนกับคนภายนอก มีความเชื่อมั่นให้คนในชุมชนในการนำเสนอ “ปัญหาและความต้องการ” กับหน่วยงานภายนอก นำเสนอประสบการณ์และความสำเร็จในการพัฒนากับคนและหน่วยงานที่มาศึกษา-ดูงาน นอกจากเป็นการพัฒนา “คนใน” แล้วยังให้การศึกษาให้กับ “คนนอก” ด้วย

7.4 การท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) มีส่วนสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนและคุณภาพชีวิตคนท้องถิ่น “การท่องเที่ยวเป็นการดึงคนจากภายนอกมาเรียนรู้ชุมชน แรงจูงใจที่ทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนคือ วิถีชีวิตที่แตกต่าง และวัฒนธรรมดั้งเดิม จุดดึงดูดคือวิถีที่เรียบง่ายและมีการดำรงชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นรายได้เสริม ที่สามารถนำรายได้นั้นไปปรับปรุงที่อยู่อาศัย การออมทรัพย์ไว้ใช้จ่ายยามขาดแคลน เจ็บป่วย หรือเป็นทุนการศึกษาให้กับลูกหลาน โดยที่ชาวบ้านยังคงดำเนินวิถีดั้งเดิมหรือเป็นการสร้างทางเลือกเรื่องรายได้ให้กับบางครอบครัว ในการสร้างอาชีพเสริมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว สร้างงานให้กับคนในชุมชนการท่องเที่ยวโดยชุมชนยังเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเรื่องความสะอาด และสุขอนามัย นอกจากนี้ เมื่อชุมชนเริ่มเป็นที่รู้จักก็จะมีหน่วยงานลงไปสนับสนุนเรื่องอุปโภคบริโภค” การที่การท่องเที่ยวเป็นเพียงรายได้เสริม ทำให้ชาวบ้านไม่คิดพึ่งพารายได้หลักจากการท่องเที่ยว และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติต่อเนื่องไม่ว่าจะมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวหรือไม่ก็ตาม

8. สรุปหลักการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

8.1 การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีเป้าหมายอยู่ที่การอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนภายใต้เงื่อนไข การบีบคั้นจากนโยบาย ที่ทำให้มีการแย่งชิงทรัพยากร (ความรู้ อำนาจ กฎหมายอยู่ในมือของภาครัฐ) เช่น ความขัดแย้งเรื่องไร่มุมนเวียน การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนถูกมองว่าเป็นทัวร์เถื่อน

8.2 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ ความเป็นชุมชน วัฒนธรรมชนเผ่า และกฎหมาย บางอย่างไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชนเผ่า

8.3 เกิดเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยว โดยสร้างผลกระทบคือ พื้นวิถีชีวิต เกิดรายได้เสริมหน่วยงานและบุคคลภายนอกเข้าใจวิถีชีวิต

8.4 กระบวนการทำงานของโครงการในประเด็นการท่องเที่ยว

8.4.1 แผนงาน ประกอบด้วย การ เตรียมความพร้อมชุมชน การสร้างเครือข่าย และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน / ของที่ระลึก

8.4.2 วิธีการทำงาน

8.4.3 เตรียมความพร้อมของชุมชน ประกอบด้วย การศึกษาศักยภาพ ความเป็นไปได้ของชุมชน การอบรมการบริหารจัดการ การเตรียมแหล่งท่องเที่ยวและบริการต่างๆ การอบรมการสื่อความหมายทางธรรมชาติและวัฒนธรรม การจัดทัวร์นำร่อง การประเมินผลประจำปี และการจัดทัวร์ประเมินผล เป็นต้น

8.4.4 สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวระหว่างหมู่บ้าน องค์กรท้องถิ่น และภาคเอกชน

8.4.5 พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน/ของที่ระลึก โดย สำรวจผลิตภัณฑ์ชุมชนและตลาดช่วยชุมชนพัฒนาผลิตภัณฑ์ และ จัดตั้งร้าน แสวงหาทุน

8.5 ผลการดำเนินงาน

8.5.1 หมู่บ้านสามารถจัดการท่องเที่ยว

8.5.2 เกิดศูนย์ประสานงานท่องเที่ยว

8.5.3 ผลิตภัณฑ์ที่กำลังสุญหาได้รับการฟื้นฟู

8.5.4 มีการประชาสัมพันธ์ผ่าน เว็บไซต์ , สื่อต่าง ๆ

8.6 ปัญหา – อุปสรรค

8.6.1 พื้นที่ห่างไกล การเดินทางยากลำบาก

8.6.2 ศักยภาพของคนทำงานมีจำกัด

8.6.3 ผู้ประสานงานไม่ต่อเนื่อง

เกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

สำนักท่องเที่ยวโดยชุมชน, (2554: 8-10) ได้มีแนวคิดและกรอบของการจัดทำเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการวางแผน ดำเนินการ และ ประเมินผลการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน อพท. โดยมีองค์ประกอบ 5 ด้าน ดังนี้

1. กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนมีการจัดการอย่างยั่งยืน
2. การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการกระจายผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น สังคมและคุณภาพชีวิต
3. การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม
4. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน
5. ด้านบริการและความปลอดภัย

เกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นถือเป็นหลักเกณฑ์ที่จะช่วยประเมินว่าชุมชนมีจุดแข็ง จุดอ่อนในประเด็นใด เพื่อให้ อพท. สามารถเติมเต็มและเสริมสร้างศักยภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1. วัตถุประสงค์ของเกณฑ์ฯ

เกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนฉบับนี้ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของ อพท. โดยวัตถุประสงค์ของการพัฒนาเกณฑ์ฯ นี้ มีด้วยกัน 3 ข้อ คือ

- 1.1 เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน
- 1.2 เพื่อเป็นเครื่องมือวัดระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน
- 1.3 เพื่อเป็นเกณฑ์พิจารณารางวัลการพัฒนา DASTA CBT AWARDS

ทั้งนี้ การนำเกณฑ์ไปใช้ก็เพื่อประโยชน์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนต้นแบบผ่านการขับเคลื่อนของชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่พิเศษต่างๆ โดยเป้าประสงค์ในระยะยาวของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ก็คือ

1. แหล่งท่องเที่ยวมีระบบการบริหารจัดการที่มีมาตรฐานโดยชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน
2. ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นกลไกการจัดการที่มีประสิทธิภาพ
3. ได้เกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนที่สามารถนำไปใช้ได้ในพื้นที่พิเศษ และสามารถขยายผลไปยังพื้นที่อื่นๆ
4. ได้แหล่งท่องเที่ยวที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนและเป็นต้นแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน
5. ได้ตราสัญลักษณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
6. ได้ภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2. กรอบแนวคิดของเกณฑ์

การพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น อพท. มีแนวคิดหลักในการบูรณาการองค์ประกอบของการพัฒนาชุมชนโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือเป็นหลัก โดยคำนึงถึงความยั่งยืน และ ความอยู่ดีมีสุขของประชาชนในชุมชน ดังนั้น เกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงประกอบด้วย 5 ด้านใหญ่ คือ

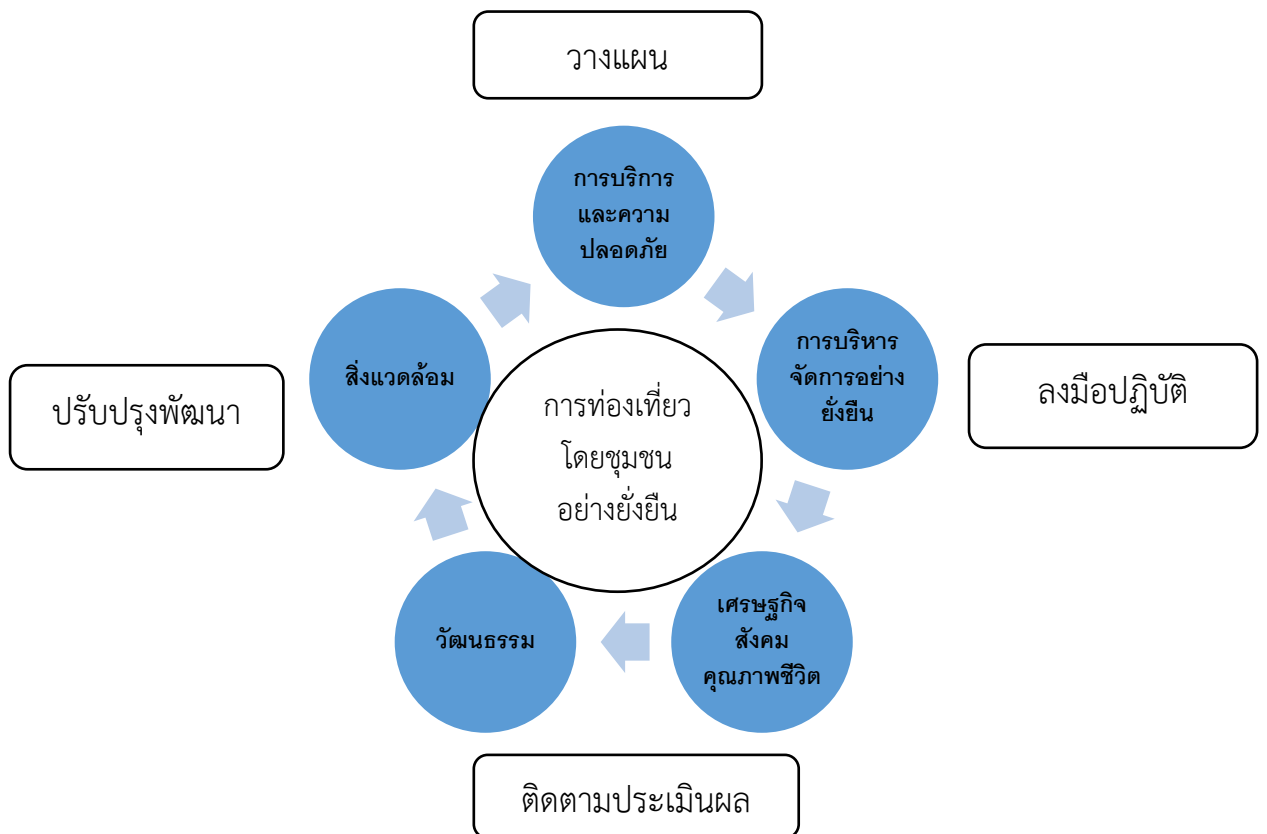
1. กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนมีการจัดการอย่างยั่งยืน
2. การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการกระจายผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น สังคมและคุณภาพชีวิต
3. การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม

4. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

5. ด้านบริการและความปลอดภัย

ทั้งนี้ เกณฑ์แต่ละด้านมีแนวคิดเพื่อส่งเสริมการพัฒนาอย่างไม่มีที่สิ้นสุดเป็นวงจร คือ การวางแผน การปฏิบัติจริง การติดตามประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนา ตามแผนภาพด้านล่าง

แผนภาพที่ 2-1 กรอบแนวคิดในการพัฒนาเกณฑ์รับรองแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน

แนวคิดการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 5 (2525-2529) เป็นต้นมาและรัฐได้ใช้การมีส่วนร่วมนี้เป็นเครื่องมือให้ประชาชนเข้าร่วมโครงการของรัฐ โดยที่คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมมีจำนวนมากแต่ก็ไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งในแง่การเมืองการปกครอง ที่เห็นว่า การเข้ามามีส่วนร่วมของชาวชนบท เป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่าย และยังอาจเป็นการปูพื้นฐานมั่นคงสำหรับวิวัฒนาการไปสู่การปกครองตนเองของท้องถิ่นได้ในบั้นปลาย และได้กล่าวถึง จุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเริ่มต้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมที่แต่ละคนมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องและสนใจเป็นเรื่องราวๆ ไป เช่น การสร้างแหล่งกักเก็บน้ำฝน การศึกษา การสาธารณสุข เป็นต้น ข้อสำคัญกิจกรรมเหล่านี้ จะต้องสัมพันธ์กับปัญหาและความต้องการของชาวบ้าน การมีส่วนร่วมยังอธิบายได้ในหลายมิติ ทั้งในแง่ของมิติความลึกทั้งในเชิงกว้าง

1. การมีส่วนร่วมในความหมายที่แคบ คือ การพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมช่วยเหลือโดยสมัครใจโดยประชาชนต่อโครงการใดโครงการหนึ่งของโครงการสาธารณะต่างๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาชาติแต่ไม่ได้หวังว่าจะให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงโครงการ หรือวิจารณ์เนื้อหาของโครงการ

2. การมีส่วนร่วมในความหมายที่กว้าง หมายถึง การให้ประชาชนในชนบทรู้สึกตื่นตัวเพื่อที่จะทราบถึงการรับความช่วยเหลือและตอบสนองต่อโครงการพัฒนา ขณะเดียวกันก็สนับสนุนความคิดริเริ่มของคนในท้องถิ่น

3. ในเรื่องของการพัฒนาชนบท การมีส่วนร่วม คือ การให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนา นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะประเมินผลโครงการนั้น ๆ ด้วย

4. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้นอาจเข้าในอย่างกว้างๆ ได้ว่า คือ การที่ประชาชนได้เข้าร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการตัดสินใจต่างๆ ในเรื่องที่จะมีผลกระทบต่อตนเอง

5. การมีส่วนร่วมในชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนจะมีทั้ง สิทธิ และหน้าที่ ที่จะเข้าร่วมในการแก้ปัญหาของเขา มีความรับผิดชอบมากขึ้นที่จะสำรวจตรวจสอบความจำเป็นในเรื่องต่างๆ การระดมทรัพยากรท้องถิ่น และเสนอแนวทางแก้ไขใหม่ๆ เช่นเดียวกับการก่อตั้งและดำรงรักษาองค์กรต่างๆ ในท้องถิ่น

6. การมีส่วนร่วมนั้นจะต้องเป็นกระบวนการดำเนินการอย่างแข็งขัน ซึ่งหมายถึงว่า บุคคลหรือกลุ่มที่มีส่วนร่วมนั้นได้เป็นผู้มีความริเริ่มและได้มุ่งใช้ความพยายามตลอดจน ความเป็นตัวของตัวเองที่จะดำเนินการตามความริเริ่มนั้น

7. การมีส่วนร่วม คือ การที่ได้มีการจัดการที่จะใช้ความพยายามที่จะเพิ่มความสามารถที่จะควบคุมทรัพยากรและระเบียบในสถาบันต่างๆ ในสภาพสังคมนั้นๆ ทั้งนี้โดยกลุ่มที่ดำเนินการ และความเคลื่อนไหวที่จะดำเนินการนี้ไม่ถูกควบคุมโดยทรัพยากรและระเบียบต่างๆ

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน ซึ่งเป้าหมายของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ก็คือ การให้ข้อมูลต่อสาธารณชนและให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่นำเสนอหรือนโยบายรัฐ และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดี

ที่สุดสำหรับทุกคน (Creighton, วันชัย วัฒนศัพท์, ผู้แปล, 2543 : 19) การมีส่วนร่วมของประชาชนยังจัดเป็นรูปแบบหนึ่งของแนวความคิดในการกระจายอำนาจจากส่วนกลางมาสู่ส่วนท้องถิ่นเพราะประชาชนในท้องถิ่น คือ ผู้ที่รู้ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นตนเองดีกว่าผู้อื่น การมีส่วนร่วมของประชาชน จึงเป็นการเปิดกว้างในความคิดเห็นโดยการสื่อสารสองทางในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประชาชน ซึ่งในแต่ละประเด็นนั้นไม่สามารถใช้เกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่งมาตัดสินใจได้เหมือนกัน

เงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชนมี 3 ประการ คือ

1. ต้องมีอิสรภาพ หมายถึง ประชาชนมีอิสระที่จะเข้าร่วมหรือไม่ก็ได้ การเข้าร่วมต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ การถูกบังคับให้ร่วมไม่ว่าจะในรูปแบบใดไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม
2. ต้องมีความเสมอภาค ประชาชนที่เข้าร่วมในกิจกรรมใดจะต้องมีสิทธิเท่าเทียมกับผู้เข้าร่วมคนอื่นๆ

3. ต้องมีความสามารถ ประชาชนหรือกลุ่มเป้าหมายจะต้องมีความสามารถพอที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมนั้นๆ หมายความว่า ในบางกิจกรรมแม้จะกำหนดว่าผู้เข้าร่วมมีเสรีภาพและเสมอภาค แต่กิจกรรมที่กำหนดไว้มีความซับซ้อนเกินความสามารถของกลุ่มเป้าหมาย การมีส่วนร่วมย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมมี 3 ด้าน คือ

1. ต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายชัดเจน การให้ประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมหนึ่งๆ จะต้องมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนว่าเป็นไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจกว่าควรเข้าร่วมหรือไม่

2. ต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่ามีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อที่ประชาชนจะได้ตัดสินใจว่าควรเข้าร่วมหรือไม่

3. ต้องมีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจะต้องระบุกลุ่มเป้าหมาย อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปกลุ่มบุคคลเป้าหมายมักถูกจำกัดโดยกิจกรรมและวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมอยู่แล้วโดยพื้นฐาน

ทั้งนี้ มักพิจารณาผู้เข้าร่วมจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ซึ่งเป็นกลุ่มผู้อาจได้รับผลกระทบทั้งทางบวก และลบ เป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม ตลอดจน ผู้สนใจอีกด้วย

1. ความสำคัญและความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิดซึ่งเป็นการสื่อสารสองทางระหว่างบุคคลกลุ่มบุคคลชุมชนหรือองค์การในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรมทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งการมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการและร่วมรับผลประโยชน์ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันของกลุ่มและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มด้วย

ไพรัตน์ เดชะรินทร์, (2527: 5) การให้ความหมายคำจำกัดความการมีส่วนร่วม มีมากมายหลายทัศนะมีทั้งความหมายกว้างและความหมายแคบ ในบริบทของลักษณะงาน ในแง่มุมประเด็นต่างๆแต่ก็เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ในแง่ของการพัฒนา “การมีส่วนร่วม” (Participation) หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริมชักนำและสร้างโอกาสให้กับประชาชนทั้งส่วนบุคคล

กลุ่มชน ชมรม สมาคม มูลนิธิและองค์กรอาสาสมัคร เข้ามามีบทบาทในการดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายๆเรื่องแล้วแต่กรณี

ยิววัฒน์ วุฒิเมธี, (2526 : 25) ให้ความหมายว่า เป็นกิจกรรมในการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณา การตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆอันเป็นผลกระทบมาถึงตน

ยุพาพร รุปราม, (2545 : 6) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้ว่าเป็นกระบวนการให้บุคคลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิดตัดสินใจ แก้ไขปัญหาด้วยตนเองเน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงของบุคคล แก้ไขปัญหาพร้อมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน ติดตามการปฏิบัติงานขององค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ปรัชญา เวสารัชช, (2528 : 5) ได้สรุปความหมายด้านการดำเนินงานโครงการการมีส่วนร่วมหมายถึง การทำงานร่วมกันกับกลุ่มเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความตั้งใจ โดยกระทำการงานดังกล่าวในห้วงเวลาและลำดับเหตุการณ์ที่ทรงประสิทธิภาพโดยให้ผู้เข้าร่วมได้ใช้ความคิดความรู้ความสามารถแรงงานสนับสนุนหรือจัดการทรัพยากรเช่นเงินทุนวัสดุในกิจกรรมการพัฒนา

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, (2527 : 183) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม หมายถึงการเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่มซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งทำให้เกิดความมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

จากการศึกษาแนวคิดข้างต้น สามารถสรุปความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนใน ความหมายกว้าง หมายถึงการทำงานร่วมกันกับกลุ่มเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมกระทำการตัดสินใจใช้ทรัพยากรและมีความรับผิดชอบในกิจกรรมที่กระทำโดยกลุ่มให้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณา การตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง การมีส่วนร่วมจึงเป็นหัวใจของการเสริมสร้างพลังการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มด้วย

2. ลักษณะการมีส่วนร่วม

ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนมีดังนี้ (ไพรัตน์ เดชะรินทร์, 2527 : 6 – 7)

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมทั้งความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดหาสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรมเพื่อจัดและ แก้ไขปัญหาตลอดจนสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมการตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมหรือโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของ ตนเอง
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบายและแผนงานโครงการและกิจกรรมให้บรรลุตาม เป้าหมาย

8. ร่วมควบคุมติดตามประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ ได้ทำไว้ โดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

อคิน รพีพัฒน์, (2525: 104-111) ได้แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 5 ระดับ คือ

1. ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและความต้องการของชุมชน ตลอดจนเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาร่วมกับผู้ปฏิบัติงานในสนาม (Organizer)

2. ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์หาสาเหตุแห่งปัญหาและแนวทาง ต่างๆที่อาจนำมาใช้ในการแก้ปัญหา

3. ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาแนวทางและวิธีการที่จะใช้ในการ แก้ปัญหา และวางแผนเพื่อแก้ปัญหาร่วมกันกับผู้ปฏิบัติงานสนาม

4. ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนเพื่อแก้ปัญหา

5. ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานร่วมกับผู้ปฏิบัติงานในสนาม
ชาติชาย ณ เชียงใหม่ (2533 : 25) ได้กล่าวถึงลักษณะหรือมิติของการมีส่วนร่วมไว้ 4 รูปแบบดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึงการร่วมคิดค้นหาและตัดสินใจหรือการกำหนดรายละเอียดของสิ่งที่จะดำเนินการ

2. การมีส่วนร่วมปฏิบัติการในกิจกรรมโครงการ หมายถึง การที่มีส่วนเข้ามาร่วมดำเนินโครงการร่วมแรง ร่วมสมทบค่าใช้จ่าย การให้ข้อมูลที่จำเป็นตลอดจนการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการร่วมในการบริหารงานหรือการประสานงาน

3. การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ หมายถึง การได้รับผลประโยชน์จากการเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการพัฒนา เช่น มีรายได้เพิ่มขึ้นมีการกระจายโอกาสทางการพัฒนา การรับความรู้ แนวความคิดและการช่วยเหลือด้านต่างๆ มากขึ้น เป็นต้น

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง การที่ประชาชนเข้าร่วมเพื่อการประเมินผลการดำเนินโครงการ โดยอาจดำเนินการผ่านกระบวนการทางการเมือง หรือสื่อสารมวลชนต่าง ๆ

จากแนวคิดดังกล่าวสามารถแบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อให้เป็นแนวทางไปสู่การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมแล้ว เมื่อมองในมิติของการมีส่วนร่วม Cohen and Uphoff (อ้างถึงในจรรยา บวรเทิง, 2548) ได้เสนอแนวคิดเบื้องต้น ในการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมว่ามี 3 มิติ (Dimensions) โดยมีมิติการมีส่วนร่วมจะประกอบด้วยประเด็นคำถามดังนี้

1. มีส่วนร่วมอะไรบ้าง (What) แบ่งเป็น (Cohen and Uphoff, 1980)

1.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making)

1.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation)

1.3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits)

1.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

2. มีส่วนร่วมกับใครบ้าง (Whose) ได้แก่ การมีส่วนร่วมกับชาวบ้าน ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ เจ้าหน้าที่ต่างชาติ เป็นต้น ทั้งนี้ให้พิจารณาคุณลักษณะทางประชากร

สังคมและเศรษฐกิจของผู้เข้ามีส่วนร่วมในเรื่องอายุ เพศ สถานภาพครอบครัว ระดับการศึกษา ระดับชั้นทางสังคม อาชีพ ระดับรายได้ ระยะเวลาที่อยู่อาศัย การถือครองที่ดิน

3. มีส่วนร่วมอย่างไรบ้าง (How) โดยพิจารณาจาก

3.1 การมีส่วนร่วมเกิดจากเบื้องบนหรือเบื้องล่าง

3.2 ถูกบังคับให้เข้าร่วมกิจกรรมหรือแรงจูงใจ

3.3 โครงสร้างชุมชน

3.4 ช่องทางการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้น

3.4.1 การมีส่วนร่วมโดยผ่านปัจเจกชนหรือผ่านกลุ่ม

3.4.2 การมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยอ้อม (ผ่านตัวแทน)

3.4.3 การมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ

3.5 ระยะเวลา (Duration) ความต่อเนื่องของกิจกรรม

3.6 ขอบข่าย (Scope) ความครอบคลุมของกิจกรรม

3.7 ผลที่เกิดจากการมีส่วนร่วม

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา มีลักษณะแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่ดำเนินการโดยลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่ปรากฏเช่น การร่วมคิด ร่วมศึกษา วางแผนดำเนินการ การตัดสินใจ ควบคุมติดตามประเมินผล ร่วมลงทุนและร่วมรับผลประโยชน์ ซึ่งสามารถดำเนินการโดยผ่านช่องทางทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยทางตรง ได้แก่ การเป็นสมาชิกกรรมการประธานหรือผู้นำผู้เข้าร่วมประชุม เป็นต้น ส่วนทางอ้อม ได้แก่ การเลือกตั้งผู้แทนโดยสามารถแบ่งระดับการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การมีส่วนร่วมในระดับแนวนอน (Horizontal forms of participation)

2. การมีส่วนร่วมในระดับแนวตั้ง (Vertical forms of participation)

3. การมีส่วนร่วมในการบริหาร (Participation in administrative process) เป็นการมีส่วนร่วมที่เป็นทั้งแนวนอนและแนวตั้ง

ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนในการศึกษา การเพิ่มมูลค่าจากการท่องเที่ยวในชุมชน ในการศึกษาวิจัยนี้ เป็นในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน ในกิจกรรม 4 ด้าน คือการบริหารจัดการ ชุมชน ด้านเศรษฐกิจ ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน และด้านสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ หรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน จนทำให้เกิดมี รายได้ขึ้นของชุมชน

3. รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน

รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนจำแนกตามมิติระดับการมีส่วนร่วมใน 3 รูปแบบ ดังนี้ (เฉลียว บุรีภักดี และคนอื่นๆ, 2545 : 115)

1. การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกัน กล่าวคือฝ่ายหนึ่งรู้สึกต้องอำนาจกว่ามีทรัพยากรหรือ ความรู้ด้อยกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น

2. การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน (Partial Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากการกำหนดนโยบายของรัฐโดยไม่รู้ความต้องการของประชาชน ดังนั้นการมีส่วนร่วมจึงเป็นเพียงประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมบางส่วนบางเรื่องเท่านั้น

3. การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ (Full Participation) เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนาด้วยความเท่าเทียมกันทุกฝ่าย จัดเป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแท้จริงของประชาชน ตามแนวความคิดและหลักการพัฒนาชุมชน เมื่อนำมาใช้ในการเรียนรู้จะสนับสนุนและส่งเสริมให้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

รูปแบบการมีส่วนร่วม United Nation (1981: 8) ได้จำแนกตามลักษณะการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง (Spontaneous) ซึ่งโดยการอาสาสมัครหรือการรวมตัวกันเอง เพื่อแก้ไขปัญหาของตนเองโดยเป็นการกระทำไม่ได้รับการช่วยเหลือจากภายนอก ซึ่งเป็นรูปแบบที่เป็นเป้าหมาย

2. การมีส่วนร่วมแบบชักนำ (Induced) ซึ่งเป็นการเข้าร่วมโดยความต้องการความเห็นชอบหรือสนับสนุนโดยรัฐบาลซึ่งเป็นรูปแบบทั่วไปของประเทศกำลังพัฒนา

3. การมีส่วนร่วมแบบบังคับ (Coercived) เป็นการเข้าร่วมโดยความต้องการความเห็นชอบหรือสนับสนุนโดยรัฐบาล ภายใต้การจัดการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือโดยการบังคับโดยตรง รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ผู้กระทำได้รับผลทันทีแต่จะไม่ได้ผลในระยะยาวและมักจะมีผลเสียตรงที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในที่สุด

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, (2527 : 179) ได้สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมมีดังต่อไปนี้

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct participation) โดยผ่านองค์กรที่จัดตั้งโดย ประชาชน(Inclusive organization) การรวมกลุ่มเยาวชนต่างๆ

2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม (Indirect participation) โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน (Representative organization) กรรมการของกลุ่มหรือชุมชน

3. การมีประชาชนมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ (Open participation) โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน (Non-representative organization) เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวนหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อไรก็ได้ตลอดเวลา

กระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ดังกล่าว สรุป ได้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วมเริ่มต้น จากการศึกษาข้อมูลสาเหตุของปัญหา การพิจารณาตัดสินใจเลือกแนวทาง การวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา การดำเนินการหรือปฏิบัติงานและสิ้นสุดที่การติดตามประเมินผล โดยการดำเนินการที่ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในฐานะเจ้าของชุมชนหรือทรัพยากร ได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาจัดสรรทรัพยากรและมีส่วนร่วมตามกระบวนการในทุกขั้นตอนหรือมากขึ้นตอนให้มากที่สุด มิใช่มีส่วนร่วมเพียงขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งก็จะช่วยลดความขัดแย้งและสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การดำเนินงานพัฒนาไปในทางที่ดีประสบผลสำเร็จได้และเกิดผลดีต่อชุมชน

แผนพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ พ.ศ. 2560-2564

แผนพัฒนาจังหวัด 4 ปี (พ.ศ.2561-2564) (สำนักงานจังหวัดบุรีรัมย์ กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด, 2559 : 60-67) ได้ผ่านการประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน และได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดบุรีรัมย์ ดำเนินการเป็นไปตามกรอบแนวทางตามมติคณะกรรมการนโยบายการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.น.จ.) กำหนด โดยยึดนโยบายรัฐบาล แผนการบริหารราชการแผ่นดิน ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทิศทางการพัฒนาภาค เป็นหลัก และมุ่งเน้นการทำงานแบบเครือข่ายร่วมกันทุกภาคส่วน (ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม) เพื่อร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนาจังหวัด ในด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านความมั่นคงและสงบสุข เพื่อให้แผนพัฒนาจังหวัดสามารถขับเคลื่อนไปได้ด้วยดีมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. วิสัยทัศน์จังหวัดบุรีรัมย์ (Vision) “ศูนย์กลางการท่องเที่ยวอารยธรรมขอม และกีฬามาตรฐานโลก เศรษฐกิจมั่นคง สังคมสันติสุข 9 ดี”

2. พันธกิจของจังหวัดบุรีรัมย์ (Mission)

1. ส่งเสริมการท่องเที่ยวอารยธรรมขอม และส่งเสริมกีฬาสู่มาตรฐานโลก
2. ส่งเสริมการผลิตสินค้าการเกษตรและอาหารปลอดภัยได้มาตรฐาน
3. ส่งเสริมการผลิตตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
4. ส่งเสริมการผลิตและการตลาดผลิตภัณฑ์จากใหม่และผลิตภัณฑ์ชุมชน
5. อนุรักษ์ ป่าไม้ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน
6. ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนบุรีรัมย์ให้มีความมั่นคง ยั่งยืน มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

3. เป้าประสงค์รวม

1. ศูนย์กลางการท่องเที่ยวอารยธรรมขอมและกีฬามาตรฐานโลก
2. ศูนย์กลางการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้พื้นฐานของการผลิตสินค้าด้านการเกษตรและอาหารปลอดภัยมาตรฐานสากล
3. ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ดีมีสุข
4. หมู่บ้าน/ชุมชนเข้มแข็งตามหลักธรรมาภิบาลหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี
5. พัฒนาแหล่งน้ำและคุณภาพของน้ำอย่างสมดุล
6. ป่าไม้ อนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากป่าและความหลากหลายทางชีวภาพแบบมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืน
7. จัดการขยะและการลดมลพิษอย่างเป็นระบบและการมีส่วนร่วมของประชาชน
8. สังคมสงบสุขและอบอุ่น

9. ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและมีคุณภาพชีวิตที่ดี
10. ลดอุบัติเหตุทางถนนและสาธารณภัย

4. ประเด็นยุทธศาสตร์ (Strategic Issues)

4.1 ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 : ด้านเศรษฐกิจ "เป็นศูนย์กลางการ ท่องเที่ยวอารยธรรมขอมและกีฬามาตรฐานโลก และการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้ พื้นฐานของการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย”

เป้าประสงค์ (Goals)

1. ศูนย์กลางการท่องเที่ยวอารยธรรมขอมและกีฬามาตรฐานโลก
2. ศูนย์กลางการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้พื้นฐานของการผลิตสินค้าด้านการเกษตร
และอาหารปลอดภัยมาตรฐานสากล

ตัวชี้วัด/ค่าเป้าหมาย

1. รายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น (ร้อยละ 10)
2. จำนวนแหล่งท่องเที่ยวได้รับการพัฒนา
3. จำนวนบุคลากรด้านการท่องเที่ยวได้รับการพัฒนา (คน)
4. จำนวนประชาชนที่รับบริการข้อมูลด้านการท่องเที่ยว (คน)
5. มูลค่าการค้าชายแดนเพิ่มขึ้น (ร้อยละ 10)
6. โครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวและด้านการเกษตรได้รับการพัฒนา (แห่ง)
7. จำนวนที่เพิ่มขึ้นของพื้นที่เกษตรอินทรีย์/เกษตรปลอดภัย (ไร่)
8. จำนวนที่เพิ่มขึ้นของเกษตรกรรุ่นใหม่และเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart
Farmer) ที่เน้นการทำเกษตรอินทรีย์และเกษตรปลอดภัย (ราย)
9. จำนวนกลุ่มของอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตรที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน
และการพัฒนาศักยภาพในการประกอบการ (กลุ่ม)
10. จำนวนแปลงที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP (แปลง)
11. ร้อยละของมูลค่าการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ใหม่เพิ่มขึ้น
12. ร้อยละของมูลค่าการจำหน่ายสินค้า OTOP เพิ่มขึ้น
13. ร้อยละของผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่นที่ได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์
ชุมชน (มผช.)
14. ร้อยละของมูลค่าการจำหน่ายสินค้าเกษตรแปรรูปเพิ่มขึ้น
15. จำนวนที่เพิ่มขึ้นของร้านอาหารที่ได้รับการรับรองมาตรฐานอาหารปลอดภัย

กลยุทธ์

1. พัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความยั่งยืน
2. พัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกทางการ
ท่องเที่ยว

3. พัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของจังหวัด
4. ส่งเสริมและพัฒนาความปลอดภัยและสุขอนามัยด้านการท่องเที่ยว
5. พัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว
6. ส่งเสริมการตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว
7. ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวแบบประชารัฐ
8. พัฒนากีฬาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงกีฬาในทุกรูปแบบ
9. สร้างอัตลักษณ์เมืองบุรีรัมย์ให้เป็น “เมืองแห่งความจงรักภักดี” Buriram Blue City) เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว
10. ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อกระจายรายได้สู่ชุมชน
11. เร่งรัดการจัดหาน้ำและการเตรียมความพร้อมในการให้บริการน้ำเพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจของเมืองบุรีรัมย์
12. ส่งเสริมการพัฒนาศูนย์กีฬา และสนามกีฬามาตรฐานโลก
13. ส่งเสริมการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวแบบครบวงจร
14. ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดบุรีรัมย์และกลุ่มจังหวัดอีสานใต้
15. ส่งเสริมการค้าชายแดนเพื่อการค้าและการลงทุน
16. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการเกษตร
17. ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการผลิตและการแปรรูปสินค้าเกษตรอินทรีย์และเกษตรปลอดภัย
18. ส่งเสริมและพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่ม/เครือข่ายเกษตรอินทรีย์และเกษตรปลอดภัย
19. ส่งเสริมการน้อมนำหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติโดยเชื่อมโยงกับแผนชีวิตหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี
20. ส่งเสริมการลงทุนและปัจจัยเอื้อให้เกิดการลงทุน เพื่อพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมเกษตรและอุตสาหกรรมบริการ
21. ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่นเพื่อให้ได้การรับรองคุณภาพและมาตรฐาน
22. ส่งเสริมและพัฒนาตลาดสินค้าเกษตรแปรรูปและเกษตรปลอดภัย
23. ส่งเสริมการพัฒนามาตรฐานและคุณภาพการผลิตใหม่และผลิตภัณฑ์จากใหม่แบบครบวงจร
24. การบริหารจัดการทางการเกษตร (Zonning)
25. พัฒนาสถานประกอบการด้านอาหารให้ได้รับการรับรองมาตรฐานและคุณภาพ
26. พัฒนาศักยภาพภาคีเครือข่ายในการเฝ้าระวังความปลอดภัยด้านอาหาร

4.2 ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 : ด้านสังคมและคุณภาพชีวิต "คนบุรีรัมย์มีคุณภาพชีวิตที่ดี มั่นคง ยั่งยืน บนพื้นฐานความพอเพียง"

เป้าประสงค์ (Goals)

1. ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ดีมีสุข
2. หมู่บ้าน/ชุมชนเข้มแข็งตามหลักธรรมาภิบาลหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี

ตัวชี้วัด/ค่าเป้าหมาย

1. จำนวนของผู้สูงอายุที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพ (ราย)
 2. เด็กนักเรียนอ่านออกเขียนได้ (ร้อยละ)
 3. ระดับความสำเร็จของการแก้ไขปัญหาความยากจนของครัวเรือนตามเกณฑ์ที่กำหนด
 4. ระดับความสำเร็จในการเสริมสร้างศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชน
 5. จำนวนแรงงานที่ได้รับการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานและการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงาน (ราย)
 6. จำนวนของแรงงานและแรงงานนอกระบบที่ได้รับการคุ้มครองสิทธิการประกันสังคมตามกฎหมายแรงงาน (ราย)
 7. จำนวนแรงงานนอกระบบที่ได้รับการพัฒนาและการส่งเสริมอาชีพ เพื่อเป็นรายได้เสริม
 8. ร้อยละของอำเภอป้องกันควบคุมโรคเข้มแข็งอย่างยั่งยืน
 9. อัตราการตั้งครรภ์ซ้ำของวัยรุ่นลดลง (อายุ 15-19 ปี)
 10. ระดับความสำเร็จของการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและร่วมติดตามตรวจสอบการปฏิบัติราชการ
 11. จำนวนเครือข่ายเฝ้าระวังทางสังคมและวัฒนธรรม
 12. ร้อยละของหมู่บ้าน/ชุมชนเข้มแข็ง ตามหลักธรรมาภิบาลหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี
 13. ระดับความสำเร็จในการสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนต่อการบริหารจัดการของภาครัฐและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
- กลยุทธ์
1. ส่งเสริมและพัฒนาครอบครัวให้มีความอบอุ่น
 2. ส่งเสริมการแก้ปัญหาครัวเรือนยากจน ตามหลักธรรมาภิบาลหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี
 3. เสริมสร้างการเรียนรู้และพัฒนาการศึกษาของเด็กและเยาวชนทุกระดับ ตามเกณฑ์คุณภาพทางการศึกษาของท้องถิ่นและระดับชาติ
 4. เสริมสร้างควมมีศีลธรรมและการใช้ศีลธรรมเป็นพื้นฐานในการดำรงอยู่ในชุมชนและสังคมของเด็กและเยาวชนในทุกระดับ

5. ส่งเสริมและพัฒนาทักษะด้านแรงงานและการเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการตามกฎหมายแรงงาน
6. ส่งเสริมการสร้างอาชีพและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์และการจัดการแบบครบวงจรของกลุ่มอาชีพและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโดยกลไกภาครัฐ
7. รณรงค์และส่งเสริมการดูแลตนเอง การรักษาสุขภาพและการป้องกันโรค ตลอดจนการดูแลผู้ป่วยในครอบครัวของประชาชนตามหลักสุขภาพดีถ้วนหน้า
8. ยกระดับการบริการสาธารณสุข การเรียน การสอน และการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทางการแพทย์
9. ส่งเสริมการพัฒนาทักษะชีวิตของคนในหมู่บ้าน/ชุมชน
10. ส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติตามแผนชีวิตหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี (เป็นคนดี มีปัญญา รายได้สมดุล สุขภาพแข็งแรง สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์ สังคมอบอุ่น หลุดพ้นอาชญากรรม กองทุนพึ่งพาตนเอง และคณะกรรมการหมู่บ้าน/ชุมชนเข้มแข็ง)
11. สร้างและเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลไกในการขับเคลื่อนนโยบายรัฐ สู่การปฏิบัติในระดับหมู่บ้าน/ชุมชน

4.3 ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 : ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม "ทรัพยากรธรรมชาติสร้างสรรค์ชีวิตและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม"

เป้าประสงค์ (Goals)

1. พัฒนาแหล่งน้ำและคุณภาพของน้ำอย่างสมดุล
2. พื้นฟู อนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากป่าและความหลากหลายทางชีวภาพแบบมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืน
3. จัดการขยะและการลดมลพิษอย่างเป็นระบบและการมีส่วนร่วมของประชาชน
ตัวชี้วัด/ค่าเป้าหมาย
 1. จำนวนแหล่งน้ำจังหวัดมีปริมาณและคุณภาพเพียงพอสำหรับการใช้ประโยชน์
 2. จำนวนพื้นที่ป่าไม้ (พื้นที่ป่าสงวน ป่าสาธารณะ ป่าชุมชน และพื้นที่ชุ่มน้ำ) เพิ่มขึ้น
 3. จำนวนชุมชนที่ดำเนินการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน
4. อัตราการเพิ่มขึ้นของปริมาณขยะชุมชนลดลง
5. จำนวนชุมชนที่ส่งเสริมการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่
6. ปริมาณขยะมูลฝอย ขยะติดเชื้อ และการก่อให้เกิดโรคจากขยะและมลพิษลดลง
7. จำนวนพื้นที่เผาในที่โล่งของจังหวัดลดลง
8. จำนวนพื้นที่ประสบภัยแล้งอุทกภัย และภัยธรรมชาติต่าง ๆ ได้รับการแก้ไขปัญหาและประชาชนที่ได้รับผลกระทบมีความพึงพอใจในการแก้ไขปัญหา
9. จำนวนพื้นที่ป่า และพื้นที่สาธารณะที่ถูกบุกรุกลดลงเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา

กลยุทธ์

1. ส่งเสริมการจัดการและพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภคให้เพียงพอ ควบคู่กับการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการน้ำภาคการผลิต (ภาคการเกษตรและอุตสาหกรรม) โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายองค์กรต่าง ๆ
2. ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพแหล่งน้ำและการจัดการแหล่งน้ำโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายประชาสังคม
3. ส่งเสริม อนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพทรัพยากรป่าไม้ และทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ โดยเน้นการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและชาญฉลาด
4. ส่งเสริมให้เกิดชุมชนต้นแบบในการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน
5. ส่งเสริมและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เป็นหน้าที่ของพลเมืองคนบุรีรัมย์
6. ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการควบคุมและลดมลพิษโดยเน้นการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ
7. ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการบริหารจัดการขยะและสิ่งปฏิกูลในระดับพื้นที่ตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทาง โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน
8. ส่งเสริมให้เกิดชุมชนหรือองค์กรต้นแบบในการบริหารจัดการขยะแบบครบวงจร

4.4 ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 : ด้านรักษาความมั่นคงและความสงบ “บุรีรัมย์สันติสุข 9 ดี”

เป้าประสงค์ (Goals)

1. สังคมสงบสุขและอบอุ่น
2. ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและมีคุณภาพชีวิตที่ดี
3. ลดอุบัติเหตุทางถนนและสาธารณภัย

ตัวชี้วัด/ค่าเป้าหมาย

1. ระดับความสำเร็จในการพัฒนาบุคลากรรักษาความสงบเรียบร้อย
2. ระดับความสำเร็จในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชนตามแนวทางพระราชรัฐ
3. ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดได้รับการบำบัดฟื้นฟูและได้รับการติดตามดูแลอย่างต่อเนื่อง
4. ระดับความสำเร็จในการป้องกันผู้ที่อาจเข้าไปที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด
5. ระดับความสำเร็จของการเทิดทูนไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

6. ระดับความสำเร็จในการส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีและความสามัคคีของประชาชนภายในจังหวัดบุรีรัมย์
7. ระดับความสำเร็จของการจัดตั้งเครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
8. ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของการจัดตั้งชุดเฉพาะกิจตำบล
9. ร้อยละของหมู่บ้าน/ชุมชนเอาชนะปัญหาเสพติดอย่างยั่งยืน
10. ระดับความสำเร็จในการป้องกันและปราบปรามปัญหาอาชญากรรม
11. ระดับความสำเร็จของการผนึกกำลังประชาชนในพื้นที่ชายแดนเพื่อสนับสนุนการป้องกันประเทศ
12. ระดับความสำเร็จในการพัฒนาความสัมพันธ์อันดีระดับท้องถิ่นกับประเทศเพื่อนบ้าน
13. ระดับความสำเร็จในการจัดตั้งเครือข่ายข่าวภาคประชาชนเพื่อความมั่นคง
14. ระดับความสำเร็จของการขยายผลโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
15. ระดับความสำเร็จของการจัดระเบียบแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองที่สอดคล้องกับความมั่นคงของชาติ

กลยุทธ์

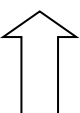

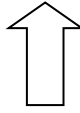
1. พัฒนาศักยภาพให้กับบุคลากรด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน/ชุมชน และการเพิ่มจำนวนบุคลากรด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยให้เพียงพอต่อการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน
2. ส่งเสริมและพัฒนาระบบการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชน อย่างยั่งยืน
3. ผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติด ได้รับการบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพ และได้รับการติดตามดูแลช่วยเหลือภายหลังการบำบัดฟื้นฟู
4. เสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติ และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยการสร้างความเป็นธรรมและความสามัคคีของประชาชนภายในจังหวัด
5. ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดทั้งในสถานศึกษาและเยาวชนนอกสถานศึกษาที่อาจเข้าไปเกี่ยวข้องกับปัญหาภัยทางสังคม และภัยยาเสพติด
6. เสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและท้องถิ่นในการบริหารจัดการ การตรวจสอบ และการเฝ้าระวังการทุจริตคอร์รัปชันและการแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติโดยมิชอบ
7. เสริมสร้างความเข้มแข็งและภูมิคุ้มกันด้านความมั่นคงภายในจังหวัด
8. ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการป้องกันประเทศ ของหมู่บ้านตามแนวชายแดนให้เป็นหมู่บ้านมั่นคงและสงบสุข

9. พัฒนาความสัมพันธ์อันดีระดับท้องถิ่นกับประเทศเพื่อนบ้าน
 10. พัฒนาระบบเครือข่ายข้ามภาคประชาชน
 11. สร้างจิตสำนึกให้กับผู้ประกอบการที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดอาชญากรรมปฏิบัติ
ตามกฎหมายและข้อบังคับอย่างเคร่งครัด
 12. รณรงค์และส่งเสริมการขึ้นทะเบียน การควบคุมดูแลแรงงานต่างด้าวในสถาน
ประกอบการและในชุมชน เพื่อจัดระบบป้องกันและแก้ไขปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมือง
 13. รณรงค์การเฝ้าระวังและป้องกันอุบัติเหตุทางถนนและสาธารณภัยโดยการมีส่วนร่วม
ร่วมของประชาชนและเครือข่ายของประชาสังคม
- จังหวัดบุรีรัมย์กำหนดตำแหน่งทางยุทธศาสตร์ในการพัฒนาจังหวัด (Positioning)

4 ด้าน คือ

1. พัฒนาศักยภาพเป็น “ศูนย์กลางการท่องเที่ยวอารยธรรมขอมและกีฬามาตรฐานโลก”
2. ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารปลอดภัยมาตรฐานสากล
3. ส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่
4. ส่งเสริมการค้าชายแดนเพื่อการค้าและการลงทุน

แผนภาพที่ 2-2 ความสอดคล้องและตอบสนองต่อแนวทางการพัฒนาประเทศของแผนพัฒนาของ
จังหวัดบุรีรัมย์ พ.ศ.2561 -2564

<p>ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560 – 2579)</p> 	<p>ยุทธศาสตร์หลัก</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ด้านความมั่นคง 2. ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน 3. การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน 4. ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม 5. ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 6. ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ
<p>แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 – 2564)</p> 	<p>ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ 2. การสร้างความเป็นธรรมลดและความเหลื่อมล้ำในสังคม 3. การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน 4. การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน 5. การเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศสู่ความมั่งคั่งและยั่งยืน 6. การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบและธรรมาภิบาลในสังคมไทย 7. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ 8. การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัยและนวัตกรรม 9. การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ 10. ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา
<p>แนวทางการพัฒนาภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 – 2564)</p> 	<p>แนวทางการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เพิ่มศักยภาพการผลิตสินค้าเกษตรไปสู่มาตรฐานเกษตรอินทรีย์และอาหารปลอดภัย 2. พัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปไปสู่ผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่มสูง 3. ยกระดับการท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรม อารยธรรมขอม ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ธรรมชาติและ กีฬาสู่นานาชาติ 4. เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 5. พื้นที่ทรัพยากรป่าไม้ให้คงความอุดมสมบูรณ์และรักษาความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ต้นน้ำ
<p>แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง 1 (พ.ศ.2561-2564)</p> 	<p>วิสัยทัศน์ : ศูนย์กลางเกษตรอุตสาหกรรม ผลิตภัณฑ์ใหม่ ท่องเที่ยวอารยธรรมขอมและการค้าชายแดน :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันเกษตรอุตสาหกรรมและแปรรูป 2. การยกระดับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ใหม่ 3. การส่งเสริมและพัฒนากิจการการลงทุน และการค้าชายแดน
<p>แผนพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ (พ.ศ.2561 – 2564)</p>	<p>วิสัยทัศน์: ศูนย์กลางการท่องเที่ยวอารยธรรมขอมและกีฬามาตรฐานโลก เศรษฐกิจมั่นคง สังคมสันติสุข 9 ดี</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ด้านเศรษฐกิจ “เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวอารยธรรมขอมและกีฬามาตรฐานโลก และการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้พื้นฐานของการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย” 2. ด้านสังคมและคุณภาพชีวิต “คนบุรีรัมย์มีคุณภาพชีวิตที่ดี มั่นคง ยั่งยืน บนพื้นฐานความพอเพียง” 3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม “ทรัพยากรธรรมชาติสร้างสรรค์ชีวิตและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม” 4. ด้านรักษาความมั่นคงและความสงบ “บุรีรัมย์สันติสุข 9 ดี”

รูปแบบการท่องเที่ยว

องค์การท่องเที่ยวโลก (ออนไลน์, 2561) (วารัฐ มัธยมบุรุษ, ม,ป,ป) ได้มีการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยว 3 รูปแบบหลัก ได้แก่

1. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (natural based tourism)
2. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (cultural based tourism)
3. รูปแบบ การท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (special interest tourism)

ซึ่งแต่ละรูปแบบสามารถ สรุปได้ดังนี้

1. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (natural based tourism) ประกอบด้วย

1.1 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

1.2 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล (marine ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติทางทะเลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศทางทะเล โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

1.3 การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (geo-tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่เป็นหินผา ลานหินทราย อุโมงค์โพรง ถ้ำน้ำลอด ถ้ำหินงอกหินย้อย เพื่อดูความงามของภูมิทัศน์ที่มีความแปลกของการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่โลก ศึกษาธรรมชาติของหิน ดิน แร่ต่าง ๆ และฟอสซิล ได้ความรู้ได้มีประสบการณ์ใหม่ บนพื้นฐานการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อรักษาสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการ การท่องเที่ยว

1.4 การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (agro tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรม สวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์และเลี้ยงสัตว์ เพื่อชื่นชมความสวยงามความสำเร็จและเพลิดเพลินในสวนเกษตร ได้ความรู้มีประสบการณ์ใหม่ บนพื้นฐานความรับผิดชอบต่อรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่แห่งนั้น

1.5 การท่องเที่ยวเชิงดาราศาสตร์ (astrological tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการไปชมปรากฏการณ์ทางดาราศาสตร์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวาระ เช่น สุริยุปราคา ฝนดาวตก จันทรุปราคา และการดูดาวจันทรคติที่ปรากฏในท้องฟ้าแต่ละเดือน เพื่อการเรียนรู้ระบบสุริยะจักรวาล มีความรู้ความประทับใจ ความทรงจำและประสบการณ์เพิ่มขึ้น บนพื้นฐานการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการร่วมกันอย่างยั่งยืน

2. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (cultural based tourism) ประกอบด้วย

2.1 การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (historical tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลิน ในสถานที่

ท่องเที่ยว ได้รับความรู้และมีความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่น พื้นฐานของความรับผิดชอบต่อและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อมโดยที่ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

2.2 การท่องเที่ยวชมงานวัฒนธรรมและประเพณี (cultural and traditional tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่าง ๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น ๆ จัดขึ้น ได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียะศิลป์เพื่อศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพ พิธีกรรมต่าง ๆ และได้รับความรู้และมีความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อและมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการ การท่องเที่ยว มีเอกลักษณ์พิเศษ มีความโดดเด่น เพื่อความเพลิดเพลินได้ความรู้ดูผลงานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจใน วัฒนธรรมท้องถิ่น บนพื้นฐานของ ความรับผิดชอบต่อและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

3. รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (special interest tourism) ประกอบด้วย

3.1 การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (health tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่ง ธรรมชาติ และแหล่งวัฒนธรรมเพื่อการพักผ่อนและเรียนรู้วิธีการรักษาสุขภาพกายใจ ได้รับความ เพลิดเพลินและสุนทรียภาพ มีความรู้ต่อการรักษาคุณค่า และคุณภาพชีวิตที่ดี มีจิตสำนึกต่อการรักษา สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ ยั่งยืน อนึ่ง การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพนี้บางแห่งอาจจัดรูปแบบเป็นการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพและความ งาม (health beauty and spa)

3.2 การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา (edu-meditation tourism) หมายถึง การเดินทางเพื่อทัศนศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากปรัชญาทางศาสนา หาความรู้สัจธรรมแห่งชีวิต มี การฝึกทำสมาธิเพื่อมีประสบการณ์และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น มีคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้น มี จิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการ จัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวบางกลุ่มมุ่งการเรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญา ไทย เช่น การทำอาหารไทย การนวดแผนไทย รำไทย มวยไทย การช่างและงานศิลปหัตถกรรมไทย รวมถึงการบังคับช้างและเป็นควาญช้าง เป็นต้น

3.3 การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อย (ethnic tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่วัฒนธรรมของชาวบ้าน วัฒนธรรมของ ชนกลุ่มน้อยหรือชนเผ่าต่าง ๆ เช่น หมู่บ้านชาวไทยโซ่ง หมู่บ้านผู้ไทย หมู่บ้านชาวกูย หมู่บ้านชาว กะเหรี่ยง หมู่บ้านชาวจีนฮ่อ เป็นต้น เพื่อมีประสบการณ์และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น มีคุณค่าและคุณภาพ ชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้น มีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมี ส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

3.4 การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (sports tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเล่น กีฬาตามความถนัดความสนใจ ในประเภทกีฬา เช่น กอล์ฟ ดำน้ำ ตกปลา สนุกเกอร์ กระดานโต้คลื่น สกีนํ้า เป็นต้น ได้รับความเพลิดเพลิน ความสนุกสนาน ตื่นเต้น ได้รับความรู้และมีความรู้ใหม่

เพิ่มขึ้น มีคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้น มีจิตสำนึกต่อ การรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

3.5 การท่องเที่ยวแบบผจญภัย (adventure travel) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีลักษณะพิเศษ ที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไป ท่องเที่ยวแล้วได้รับความสนุกสนานตื่นเต้น หวาดเสียว ผจญภัย มีความทรงจำ ความปลอดภัย และได้ประสบการณ์ใหม่

3.6 การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ (home stay & farm stay) หมายถึง นักท่องเที่ยวกลุ่มที่ต้องการใช้ชีวิตใกล้ชิดกับครอบครัวในท้องถิ่นที่ไปเยือนเพื่อ การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้รับประสบการณ์ในชีวิตเพิ่มขึ้น โดยมีจิตสำนึกต่อ การรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นการจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นที่ยั่งยืน

3.7 การท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (longstay) หมายถึง กลุ่มผู้ใช้ชีวิตใน บ้านปลายหลังเกษียณอายุจากการทำงานที่ต้องการมาใช้ชีวิตต่างแดนเป็นหลัก เพื่อเพิ่มปัจจัยที่ห้า ของชีวิตคือการท่องเที่ยว โดยเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศเฉลี่ย 3-5 ครั้งต่อปี คราวละนาน ๆ อย่างน้อย 1 เดือน

3.8 การท่องเที่ยวแบบให้รางวัล (incentive travel) หมายถึง การจัดนำเที่ยวให้แก่กลุ่มลูกค้าของบริษัทที่ประสบความสำเร็จ (มีความเป็นเลิศ) ในการขายสินค้า นั้น ๆ ตามเป้าหมายหรือเกินเป้าหมาย เช่น กลุ่มผู้แทนบริษัทจำหน่ายรถยนต์ ผู้แทนบริษัทจำหน่ายเครื่องใช้ไฟฟ้า ผู้แทนบริษัทจำหน่ายเครื่องสำอาง จากภูมิภาคหรือจังหวัดต่าง ๆ ที่สามารถขายสินค้าประเภทนั้นได้มากตามที่บริษัทผู้แทนจำหน่ายในประเทศตั้งเป้าหมายไว้ เป็นการให้รางวัลและจัดนำเที่ยว โดยออกค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าพักรวมและค่าอาหารระหว่างการเดินทางให้กับผู้ร่วมเดินทาง เป็นการจ้ดรายการพักรวมตั้งแต่ ๒-๗ วัน เป็นรายการนำเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ อาจเป็นรายการนำเที่ยวแบบผสมผสาน หรือรายการนำเที่ยวในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง

3.9 การท่องเที่ยวเพื่อการประชุม (MICE หมายถึง M=meeting/I= incentive/C=conference / E=exhibition) เป็นการจัดนำเที่ยวให้แก่กลุ่มลูกค้าของผู้ที่จัดประชุม มีรายการจัดนำเที่ยวก่อนการประชุม (pre-tour) และการจัดรายการนำเที่ยวหลังการประชุม (post-tour) โดยการจัดรายการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพื่อบริการให้กับผู้เข้าร่วมประชุมโดยตรงหรือสำหรับผู้ที่ร่วมเดินทางกับผู้ประชุม (สามีหรือภรรยา) อาจเป็นรายการท่องเที่ยววันเดียว หรือรายการท่องเที่ยวพักรวม 2-4 วัน โดยคิดราคาแบบเหมารวมค่าอาหารและบริการท่องเที่ยว

3.10 การท่องเที่ยวแบบผสมผสานเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของผู้จัดการการท่องเที่ยว คัดสรรรูปแบบการท่องเที่ยวที่กล่าวมาแล้วข้างต้น นำมาจัดรายการนำเที่ยว เพื่อให้ นักท่องเที่ยว ได้รับความแตกต่างระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวในระยะยาว ตั้งแต่ ๒-๗ วันหรือมากกว่านั้น เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเกษตร (eco-agro tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและประวัติศาสตร์ (agro-historical tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย (eco-adventure travel) การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาและประวัติศาสตร์ (geo- historical tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรม (agro-cultural tourism) เป็นต้น

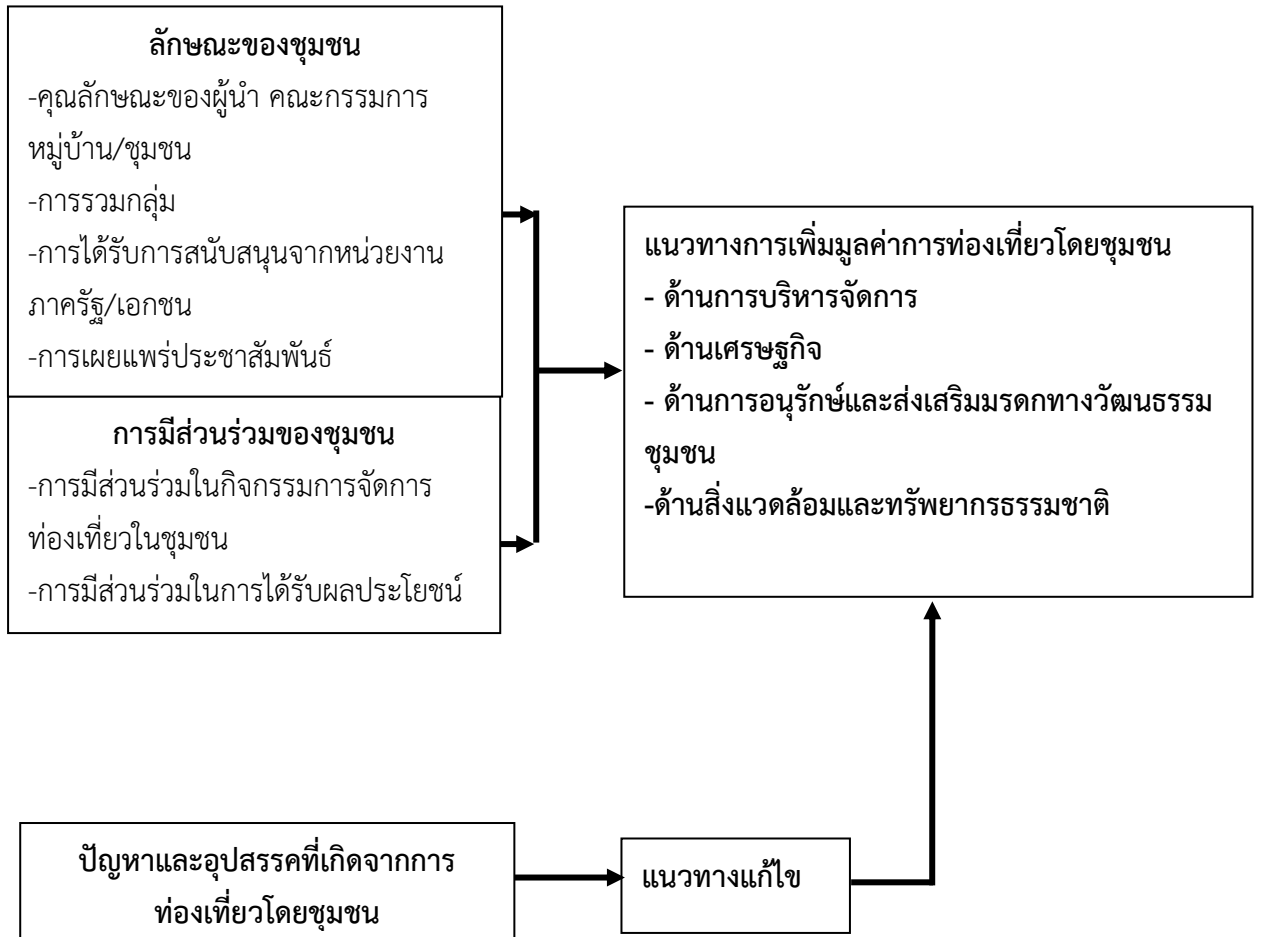
นอกจากนี้ ในปัจจุบันการท่องเที่ยวได้พิจารณาจากความต้องการหรือพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเพิ่มเติมส่งผลให้มีรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีแนวคิดใหม่ขึ้นมาเช่น Green tourism ที่คน

มาท่องเที่ยวมีความต้องการอนุรักษ์ธรรมชาติหรือช่วยลดภาวะโลกร้อน เช่น การท่องเที่ยวในเกาะสมุย หรือ War tourism ที่นักท่องเที่ยวต้องการสัมผัสกับอดีตในสมัยสงคราม เช่น การท่องเที่ยวสะพานข้ามแม่น้ำแคว จังหวัดกาญจนบุรี หรือ Volunteer tourism ที่นักท่องเที่ยวเป็นอาสาสมัครมาช่วยทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ในสถานที่และเดินทางท่องเที่ยวต่อ เช่น การที่มีอาสาสมัครมาช่วยงานสันติภาพในประเทศไทย เป็นต้น

โดยสรุป การท่องเที่ยวในประเทศไทย มีหลากหลายขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวและขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม และวัฒนธรรม ผลของการท่องเที่ยวจะเกิดมิติในแง่บวก หรือลบ ขึ้นอยู่กับนักท่องเที่ยวว่ามีพฤติกรรมอย่างไร

กรอบแนวคิดของการวิจัย

แผนภาพที่ 2-3 กรอบแนวคิดของการวิจัย

สรุป

ในการศึกษา วิจัย แนวทางการเพิ่มมูลค่าจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ศึกษากรณีหมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านสนวนนอก ตำบลสนวน อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ ครั้งนี้ การทบทวนศึกษา แนวคิด แนวนโยบายของการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเทศไทย สรุปได้ว่า

ปัจจุบันภาครัฐให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศในมิติของความสมดุลมากขึ้น โดยพยายามปรับเปลี่ยนกระบวนการพัฒนาจากการพัฒนาเศรษฐกิจที่พึ่งพิงภาคอุตสาหกรรมและการส่งออกเป็นหลัก ไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจระบบฐานรากที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ เช่น เกษตรกร แรงงาน ผู้มีรายได้น้อย โดยกลุ่มคนเหล่านี้มักเป็นผู้ที่ประสบปัญหาความยากจน ขาดโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิต การพัฒนาตามแนวนโยบายดังกล่าว จึงได้รับการคาดหวังว่า จะสามารถช่วยแก้ปัญหาเรื้อรังที่เกิดขึ้นในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความยากจน ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม รวมทั้งปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงต่าง ๆ นอกจากนี้ แนวทางในการขับเคลื่อนนโยบายยังให้ความสำคัญกับหลักการบูรณาการ ทั้งในมิติของการบูรณาการนโยบายในระดับต่างๆ การทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐตั้งแต่ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น รวมทั้งการประสานความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ ของสังคมไทย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน ภาคประชาชน และประชาสังคม ในลักษณะของความเป็นหุ้นส่วนทางสังคมที่มีความสำคัญเท่าเทียมกัน

การสังเคราะห์แนวทางการเพิ่มมูลค่าจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภาครัฐได้ให้ความสำคัญเพิ่มมากขึ้น มีการปรับปรุงแผนพัฒนาการท่องเที่ยว รูปแบบการจัดการท่องเที่ยว ชุมชนมีแนวทาง มีเกณฑ์การพัฒนาที่ชัดเจน ซึ่งมีมิติของกระบวนการจัดการ การมีส่วนร่วม และองค์กร เป็นส่วนขับเคลื่อนที่สำคัญ แต่ในความเป็นจริง ไม่มีชุมชนใดที่มีลักษณะและองค์ประกอบจำเพาะเพียงรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งอย่างตายตัว ความเหลื่อมซ้อนหรือลักษณะร่วมที่มีอยู่ทำให้เป็นประเด็นที่แบ่งความแตกต่างให้หลากหลายมากขึ้น แต่ทิศทางของการพัฒนาต่างมุ่งสู่ความยั่งยืน และการยกระดับความสมบูรณ์ทางเศรษฐกิจของประชาชน โดยการท่องเที่ยวในกระแสหลักมุ่งเน้นที่การแสวงหารายได้ การมีงานทำ การเผยแพร่ภาพลักษณ์ของประเทศ และการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้ให้ความสำคัญการจัดการโดยประชาชนในระดับล่างที่เคยด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจ การพัฒนาจึงมุ่งเน้นการลดหรือขจัดความยากจน การยกระดับการยอมรับของชุมชน/ประชาชนให้สูงขึ้น และการสร้างความภาคภูมิใจ เผยแพร่และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

การท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวไม่ใช่กิจกรรมหลักกิจกรรมเดียว ในชุมชนมีกิจกรรมที่หลากหลาย การรวมตัวของประชาชนแบ่งเป็นกลุ่ม เป็นคุ้มบ้าน หรือชมรมตามความชอบและความถนัด ซึ่งในหลักการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทุกองค์ประกอบของการท่องเที่ยวสามารถเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้ เช่น กิจกรรมการเกษตร ทิวทัศน์ชนบท กิจกรรมด้านหัตถกรรม หรือการผลิต ตลอดจนถึงวิถีชีวิตของประชาชน เป็นต้น

การสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน จะเป็นส่วนหนึ่งที่ชุมชนสามารถพึ่งตนเองหรือแก้ไขปัญหาของการดำเนินงานได้ ซึ่งการรวมกลุ่มกันโดยไม่มีส่วนแยกส่วน ไม่ว่าจะเป็นการจัดให้มีการสานสัมพันธ์สมาชิกของชุมชนเข้าด้วยกัน มองเห็นกิจกรรมทุกกิจกรรมมีความสำคัญและเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน นอกจากกลุ่มท่องเที่ยวแล้ว จะต้องมองกิจกรรมอื่นเป็นองค์ประกอบสนับสนุนที่ต้องตอบแทน

ทั้งนี้การตอบแทนทางตรงเป็นเรื่องยุ่งยาก จึงควรมีกระบวนการและมาตรการตอบแทนผ่านองค์กรกลางของชุมชน (เช่น การจ่ายค่าบำรุง หรือการแบ่งผลประโยชน์เข้ากองกลางของชุมชน เป็นต้น) ดังนั้น กลุ่ม ชมรม ของทุกกิจกรรม จึงควรรวมตัวกันภายใต้กลุ่มองค์กรร่วมที่ชุมชนจัดตั้งขึ้น โดยอาจเป็นองค์กรที่เป็นทางการ หรือองค์กรธรรมชาติก็ได้ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของพื้นที่ สิ่งสำคัญของการดำเนินการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ไม่ควรมองข้าม ได้แก่ การกระจายผลตอบแทนให้ชุมชนผ่านกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นจึงเป็นเป้าหมายสำคัญ ในกระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนในองค์กรรวมของระบบ การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น ควรเน้นการให้ความสำคัญแก่ประชาชนท้องถิ่น ในอันที่จะมีบทบาทในการกำกับ ดูแล และควบคุมการท่องเที่ยวได้มากขึ้น และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี เนื่องจากประชาชนเป็นเจ้าของท้องถิ่น สามารถเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงท้องถิ่นกับหน่วยงานของรัฐ หรือเอกชนที่เกี่ยวข้องในกระบวนการท่องเที่ยวระดับต่าง ๆ ได้

บทที่ 3

การเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การศึกษา แนวทางการเพิ่มมูลค่าจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ศึกษากรณีหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านสนวนนอก ตำบลสนวน อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคของการท่องเที่ยวโดยชุมชน วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มมูลค่าของการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตลอดจนข้อเสนอแนะแนวทางการเพิ่มมูลค่าจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน การเก็บข้อมูลจากเอกสารผลการดำเนินงาน การสัมภาษณ์ เพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้นำชุมชน คณะกรรมการ สมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวในชุมชน โดยมีประเด็นในการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็นที่ต้องศึกษา ได้แก่

1.การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มมูลค่าของการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่

- 1.1 คุณลักษณะของผู้นำ คณะกรรมการหมู่บ้าน/ชุมชน
- 1.2 การรวมกลุ่ม/การมีส่วนร่วมของชุมชน
- 1.3 การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน
- 1.4 ความรู้ ความเข้าใจการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน
 - 1.4.1 ด้านการบริหารจัดการ
 - 1.4.2 ด้านเศรษฐกิจ
 - 1.4.3 ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน
 - 1.4.4 ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

2. ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน

3 สรุป

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มมูลค่าของการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) โดยแนวคิดด้านการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชนที่คำนึงถึงความยั่งยืน ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จากการดำเนินกิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยวของบ้านสนวนนอก ตำบลสนวน อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ ปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มมูลค่าของการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนการศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่ม ผู้นำชุมชน คณะกรรมการ สมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวในชุมชน ประกอบด้วย

1. ปัจจัยด้านคุณลักษณะของผู้นำ คณะกรรมการหมู่บ้าน/ชุมชน

การดำเนินงานบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านสวนนอก ผลจากการให้สัมภาษณ์ และสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านคุณลักษณะของผู้นำ คณะกรรมการหมู่บ้าน/ชุมชน (สมาชิกกลุ่ม, เมษายน 2561) สรุปได้ดังนี้

1.1 ผู้นำ ต้องเป็นคนมีวิสัยทัศน์ มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม การประชุม การวางแผนกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับ พุดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการทำงานร่วมกับสมาชิกในชุมชน

1.2 ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม ต้องช่วยกันขับเคลื่อนการรักษาอัตลักษณ์ ประเพณี วัฒนธรรมของหมู่บ้านเพราะ ว่าสามารถในการที่บอกหรือแจ้งข่าวสารให้ชาวบ้านรับทราบทิศทางของชุมชน และยังสามารถช่วยบอกชาวบ้านให้ช่วยกันรักษาอัตลักษณ์ ประเพณี วัฒนธรรมไว้ได้ ดังคำให้สัมภาษณ์

“ผู้นำชุมชนต้องมีวิสัยทัศน์ ต้องนำการพัฒนาชุมชน และช่วยขับเคลื่อนชุมชนให้เดินหน้า และ พัฒนาต่อไป อย่างต่อเนื่องทำงานด้วยความโปร่งใส การทำงานคนเดียว ไม่สามารถทำให้ชุมชนก้าวต่อไปข้างหน้าได้ “

1.3 กระบวนการจัดการท่องเที่ยว ใช้โครงสร้างของกรรมการหมู่บ้านเข้ามา และแบ่งบทบาทหน้าที่ตามความเหมาะสมออกเป็น ฝ่าย มีโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน มีการเลือกตั้งประธานกลุ่มคณะกรรมการมีการกำหนดตำแหน่งงาน มีการวางกฎระเบียบหรือข้อปฏิบัติที่เกิดจากการประชุมหารือตกลงร่วมกัน

1.4 ผู้นำควรมีจิตสำนึกและภูมิใจในชุมชน หมู่บ้านตนเอง มีจิตใจโอบอ้อมอารี และ การรู้จักการเพิ่มความสามารถ หรือเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เพื่อนำพาคณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มไปสู่ความสำเร็จในการจัดการบริหารการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน

1.5 มีความเสียสละ และคณะกรรมการจะต้องมีความสามัคคีในกลุ่มและสร้างความสามัคคีในหมู่บ้าน

1.6 ผู้นำต้องมีความสามารถ คล่องตัว มีทักษะในการพูด เช่น คำให้สัมภาษณ์

“การคัดเลือกผู้นำกลุ่มก็ดูจากความสามารถความคล่องแคล่วสามารถไปประชุมอบรมไปในสถานที่ไกลๆได้โดยประธานจะไปบ่อยสุดเขาเป็นคนเก่งพูดได้ดีมีเวลาให้กลุ่มมีความเสียสละ”

“การคัดผู้นำกลุ่มเขาเลือกจาก มองว่าเขามีความรู้ ความพร้อมกว่าเรา แกพูดได้ กล้าแสดงออกก็เลยเลือกแกให้เป็นประธานเป็นผู้นำเวลาไปไหนแกก็ไปได้ง่าย”

2. การรวมกลุ่ม/การมีส่วนร่วมของชุมชน

ปัจจัยในการดำเนินงานที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน อีกปัจจัยหนึ่ง ที่ทำให้การบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประสบผลสำเร็จได้ คือ การรวมกลุ่มกิจกรรมของคนในหมู่บ้าน และการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของคณะกรรมการและสมาชิก

ในชุมชน ศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์ สมาชิกในชุมชนบ้านสนวนนอก ในด้านการรวมกลุ่ม และการมีส่วนร่วม สรุปได้ดังนี้

2.1 การรวมกลุ่มกิจกรรมต้องเกิดจากความต้องการของคนในชุมชน

2.2 การทำงานเป็นทีม มีการรวมกลุ่มกิจกรรม จะเห็นได้จากการเอกสารสรุปผลการดำเนินงานของหมู่บ้าน พบว่า หมู่บ้านมีการจัดตั้งกลุ่มกิจกรรม เพื่อช่วยเหลือคนในชุมชน ประกอบด้วย กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนกลางหมู่บ้าน ต้นกล้ากองทุนแม่ กลุ่มทอผ้า กองทุนพึ่งพาตนเอง กองทุนหมู่บ้าน กองทุนโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน (กข คจ) กลุ่มสายใยรัก กลุ่มทำขนมไทย กลุ่มเยาวชนสืบสานภูมิปัญญา และกองทุนปุ๋ยแม่บ้าน เป็นต้น

2.3 การมีส่วนร่วมกันในการทำงาน ดังคำให้สัมภาษณ์

“ ในชุมชนเองต้องมีส่วนร่วมในการทำงาน ชุมชนถึงจะเดินหน้าต่อไป ชุมชนก็ต้องร่วมกันพัฒนา จะให้หน่วยงานภายนอกมาช่วยรักษาตลอดการทำงานไปก็เป็นไปไม่ได้ ถ้าไม่ร่วมมือกันช่วยกันเองก่อน” (กรรมการหมู่บ้าน, เมษายน 2561)

การพัฒนาหมู่บ้านต่อไปนี้คนในชุมชนต้องพร้อมใจกันเดินไปด้วยกัน เพราะทุกอย่างรอบข้างในชุมชนดีหมดแล้วต้องช่วยกัน บุคลากรก็มีศักยภาพทางด้านการทำงานที่จะทำอะไรให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน” และ “ต้องรักษาความมีน้ำใจ การมีส่วนร่วม ความสามัคคีที่ส่งต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ การมีมิตรไมตรีต่อกัน การทำงานจะต้องมีการทำงานเป็นหมู่คณะ มีความคิดเห็นที่ตรงกัน ชัดแย้งกันได้แต่จะลงพูดคุยกันให้ได้งาน

2.4 หน่วยงานภาครัฐต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยเฉพาะหน่วยงานในท้องถิ่นจะต้องประสาน และขับเคลื่อนการดำเนินงานร่วมกับชุมชน เช่น

“ท้องถิ่นจะต้องบรรจุแผนในการขับเคลื่อนตลอดจนการจัดหางบประมาณมาสนับสนุนการดำเนินงานตลอดทั้งให้ความรู้ แก่ ชุมชนในการพัฒนาการบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชนให้มีความต่อเนื่อง” (กรรมการกลุ่ม, เมษายน 2561)

2.5 คณะกรรมการและสมาชิกในหมู่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมตั้งแต่เริ่มต้นร่วมดำเนินการ สังเกตได้จากการต้อนรับนักท่องเที่ยว ต่างฝ่ายต่างทำหน้าที่รับผิดชอบอย่างแข็งขัน คณะกรรมการแสดงความเต็มใจและกระตือรือร้นต่อการทำงาน

3. การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน

การดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชน การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนนั้น บ้านสนวนนอก ได้รับ การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากการสัมภาษณ์ และศึกษาจากเอกสารสรุปผลการดำเนินงานของกลุ่ม สรุปได้ ดังนี้

3.1 หน่วยงานราชการเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการทั้งให้คำปรึกษา และช่วยผลักดันให้เกิดการพัฒนาหมู่บ้าน เช่น การท่องเที่ยว อุสาหกรรมจังหวัด พาณิชยจังหวัด ศูนย์หม่อนไหม มหาวิทยาลัยราชภัฏ และสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ดังคำให้สัมภาษณ์กรรมการกลุ่ม (เมษายน 2561)

มีหน่วยงาน มาช่วยพัฒนาหมู่บ้าน ทั้งศูนย์หม่อนไหม ท่องเที่ยว อุสาหกรรม พาณิชย

มหาวิทยาลัยราชภัฏ บุรีรัมย์ องค์การบริหารส่วนตำบล และอีกเยอะเข้ามาช่วยพัฒนาพื้นที่หมู่บ้าน โดยมี เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเป็นพี่เลี้ยงหลักในการช่วยให้คำปรึกษา สนับสนุน ประสานงบประมาณมาให้กลุ่มดำเนินกิจกรรม ทั้งในเรื่องของการประกอบอาชีพ การพัฒนากลุ่ม การพัฒนาตนเอง พัฒนาอาคาร สถานที่

3.2 การได้รับการยอมรับและรางวัล

ปี พ.ศ. 2556 กลุ่มได้รับการคัดเลือกจากกรมการพัฒนาชุมชน ให้เปิดเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวไหม เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงการเกษตร เรียนรู้การปลูกหม่อน เลี้ยงไหม การทอผ้า และวิถีชีวิตของหมู่บ้านชนบท ซึ่งก่อนที่จะมาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวไหมนั้น กลุ่มได้รับการสอบถามความสมัครใจจากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ในการเปิดหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว เพราะที่นี่มีผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ ทั้งผ้าไหมลายหางกระรอก ผ้าพื้นเมืองขึ้นชื่อของที่นี่ รวมไปถึงผ้าลายอื่นๆที่ทอขึ้นด้วยทรัพยากรที่มีในชุมชน ทั้งการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเองในครัวเรือน ดึงเอาวิถีชีวิตที่ปฏิบัติอยู่ออกมาพัฒนาให้เป็นรายได้ มีความพร้อมทั้งคนในชุมชน ที่มีความร่วมมือ มีความสามัคคีช่วยเหลือ มีอาชีพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมทั้งหมู่บ้าน และพื้นที่ตั้งของกลุ่มมีความพร้อม รวมไปถึงพื้นที่ในหมู่บ้านเหมาะแก่การเป็นศูนย์การเรียนรู้เชิงการเกษตรและการทอผ้า กลุ่มจึงได้ปรึกษากับผู้นำหมู่บ้าน เพื่อประชุมประชาคมในการเปิดเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว ชาวบ้านและสมาชิกได้มีมติให้เปิดเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวไหม เพื่อสร้างรายได้ให้กับหมู่บ้าน และเป็นแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตร การทอผ้า รวมไปถึงเรียนรู้วิถีชีวิตของกลุ่มคนไทยชาติพันธุ์เขมร ดังคำสัมภาษณ์ว่า

สำนักงานพัฒนาชุมชนเขาบอกว่าเรามีผ้าไหมที่เป็นเอกลักษณ์ มีหมู่บ้านที่เป็นเอกลักษณ์ ตามกลุ่มเขมร เราอยากทำหมู่บ้านท่องเที่ยวไหม ผู้ใหญ่บ้านก็เรียกประชุมประชาคม ชาวบ้าน โดยส่วนใหญ่ก็เห็นด้วย บอกว่าเปิดเลย เปิดเลย เป็นมติเอกฉันท์ บางส่วนที่ไม่เห็นด้วยเขาก็ไม่ได้คัดค้านอะไร เขาก็อยากเห็นหมู่บ้านพัฒนา เจริญก้าวหน้ามีรายได้ให้หมู่บ้าน เขาก็ยอมรับ เพียงแต่เขามีภาระงานที่แท้จริงไม่มีเวลาว่างมาช่วย” (กรรมการหมู่บ้าน, เมษายน 2561)

“ชาวบ้านในหมู่บ้านที่เห็นด้วยกับการเปิดหมู่บ้านท่องเที่ยวไหม เพราะมองว่าเป็นการสร้างรายได้เข้าหมู่บ้าน จากเปิดรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเข้ามาพัก เป็นบ้านโฮมสเตย์ การจำหน่ายสินค้า และประชาสัมพันธ์ให้คนนอกได้รู้จักหมู่บ้านบ้านสนวนนอกมากยิ่งขึ้น (สมาชิกกลุ่ม, เมษายน 2561)

“ผู้นำหมู่บ้านจึงได้ร่วมประชุมกับสมาชิกในหมู่บ้านประชาคมให้ชาวบ้านลงมติในการเปิดหมู่บ้านให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวไหม ทุกคนลงมติยอมรับให้เปิดทำให้มีรายได้เข้ามาในหมู่บ้านหมู่บ้านอยู่ได้โดยไม่ต้องออกไปทำงานข้างนอก” (สมาชิกชุมชน, เมษายน 2561)

4. ความรู้ ความเข้าใจการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชนถือได้ว่าเป็นกระบวนการหนึ่งในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่ผ่านมา ชุมชนที่ดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้รับประโยชน์จากการดำเนินการในหลายด้าน เช่น การฟื้นฟูวิถีชีวิต วัฒนธรรม การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาศักยภาพคนในชุมชน รวมถึงการสร้างรายได้เสริมเล็กๆ น้อยๆ ให้แก่คนในชุมชน แนวทางการพัฒนา

หมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชน การสร้างความรู้ ความเข้าใจในการบริหารจัดการ เศรษฐกิจ การอนุรักษ์ และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน และการสร้างความรู้ ความเข้าใจด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ผลจากการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์ สังเกตการณ์ในหมู่บ้านท่องเที่ยว บ้านสนวนนอก สรุปได้ดังนี้

4.1 ด้านการบริหารจัดการ

การพัฒนาศักยภาพของชุมชนในด้านต่างๆ โดยเฉพาะการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการจัดการท่องเที่ยว เช่น แหล่งท่องเที่ยว/แหล่งเรียนรู้ ระบบการบริหารจัดการองค์กร ระบบการบริการ ซึ่งเมื่อชุมชนได้ทราบจุดเด่นหรือข้อดีของชุมชนท่องเที่ยวในด้านต่างๆ ดังเช่น วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติ ฯลฯ จะทำให้ชุมชนสามารถนำต้นทุนเหล่านี้มาใช้ในการออกแบบกิจกรรมและโปรแกรมการท่องเที่ยว รวมถึงกำหนดทิศทางเป้าหมาย หรือที่เรียกว่าชุมชนมี “ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว” ที่สามารถสื่อสารให้นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจชุมชนและเลือกชุมชนท่องเที่ยวที่ตรงตามความต้องการของนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

จากการสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์ ในการดำเนินงานของคณะกรรมการ สมาชิก และกรรมการในชุมชน บ้านสนวนนอก พบว่า คณะกรรมการ สมาชิกในชุมชน ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการชุมชน และดำเนินงาน ดังคำให้สัมภาษณ์

“ก่อนดำเนินกิจกรรม กรรมการและสมาชิกได้ค้นหาข้อดี จุดดี จุดแข็งในชุมชนของเราโดยมีหน่วยงานพัฒนาชุมชน มาช่วยในการจัดกิจกรรม ซึ่งนอกจากการทำให้ชุมชนได้ทราบถึงข้อดีในชุมชนของตนแล้วยังช่วยให้ชุมชนกำหนดกิจกรรม กำหนดฐานเรียนรู้เพื่อรับผู้มาเที่ยวที่หมู่บ้านได้” (กรรมการกลุ่ม, เมษายน 2561)

“จุดแข็งของชุมชน บ้านสนวนนอกจะเป็นความเข้มแข็ง คนในชุมชนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือกันในการทำงานเป็นอย่างดี แบ่งงานกันทำ และรับผิดชอบตามความถนัด” (กรรมการกลุ่ม, เมษายน 2561)

“กรรมการและสมาชิกกลุ่มเข้าใจว่าถ้าหาก เราจัดการศูนย์เรียนรู้ บ้านโบราณ หรือแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในหมู่บ้านเราให้ดีขึ้น พัฒนาให้สะอาด สามารถที่จะทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวที่หมู่บ้านอีกครั้ง” (กรรมการกลุ่ม, เมษายน 2561)

“ชุมชน ควรมีการจัดทำข้อมูล เช่น ข้อมูลที่พัก การบริการ การอำนวยความสะดวก การเดินทางและการเข้าถึงหมู่บ้าน ราคา/อัตราค่าที่พัก เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวของเรา “ (สมาชิกชุมชน, เมษายน 2561)

4.2 ด้านเศรษฐกิจ

กระบวนการหนึ่งที่สำคัญสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนคือการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจากการตลาดเป็นกระบวนการหนึ่งที่ทำให้ชุมชนหมู่บ้าน มีรายได้หรือสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนได้ “หมู่บ้าน” ในฐานะของ “ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว” รายได้ ถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของหมู่บ้าน ชุมชนท่องเที่ยว ตลอดจนความมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังคำให้สัมภาษณ์

“การจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดจากการต้อนรับนักท่องเที่ยวต้องมีความชัดเจน ลงตัว และกระจายกันอย่างทั่วถึง” (กรรมการกลุ่ม, เมษายน 2561)

“เข้าร่วมทำโฮมสเตย์รับนักท่องเที่ยวเพราะมีนักท่องเที่ยวมาเยอะ บ้านเราว่างไม่มีคนอยู่จึงรับทำโฮมสเตย์เขาให้หลังละ 8 คน สมครใจทำเพราะชอบที่มีคนมาเที่ยวในหมู่บ้านได้รู้สึกดีใจที่มีคนมาเที่ยวหมู่บ้านเราอยากรู้ว่าเขามีความสุขไหมสนุกมากเราดูแลเขา ทำอาหารให้เขากิน ทำกับข้าวพร้อมให้เขาใส่บาตรนักท่องเที่ยวเขาก็ลงมาช่วยเรามาเรียนรู้วิถีชีวิตของเรา” (สมาชิกกลุ่ม, เมษายน 2561)

“คนแก่ในหมู่บ้านก็มีรายได้ กลุ่มให้ช่วยปั่นด้าย กรอไหม ตีเส้นเกลียว คนในชุมชนทำสินค้ามาขายร่วมกับสมาชิกทำให้มีรายได้ในส่วนนี้เข้ามาจนเกือบครบครัว” (สมาชิกกลุ่ม, เมษายน 2561)

“สมาชิกกลุ่มต้องมีความซื่อสัตย์ซื่อตรงเป็นธรรม คนทำมากได้มากคนทำน้อยก็ได้ น้อย เขาให้ค่าจ้างตามงานที่เราทำได้จะให้ เมตรละ 70 บาท ไหมเมตรละ 50 บาท กรอด้าย กรอละ 1 บาท ฝ้าย 3 บาท ไหม 5 บาท” (สมาชิกกลุ่มทอผ้า, เมษายน 2561)

4.3 ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ และแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ของชุมชนบ้านสนวนนอกจากการศึกษาเอกสารสรุปผลการดำเนินงานของชุมชน การสังเกตและสัมภาษณ์ คือ วัฒนธรรมของชุมชน วิถีชีวิตของคนในชุมชนเป็น วิธีการเกษตร การทอผ้า และเป็นชุมชนที่มีความขยัน สิ่งที่ยังบอกถึงความเป็นวิถีชีวิตจะเป็นฐานการเรียนรู้ในชุมชน ที่แสดงออกมาแล้วทำให้ผู้คนรู้จัก บ้านสนวนนอกเป็นการจัดกิจกรรม วัฒนธรรม และ ประเพณีที่สำคัญของชุมชน ได้แก่ ประเพณีวันสงกรานต์, ประเพณีวันเข้าพรรษา/ออกพรรษา วันแชนโดนตา (ทำบุญตายาย), ประเพณีวันลอยกระทง, ประเพณีรดน้ำดำหัวให้ผู้สูงอายุ ประเพณีบุญข้าวประดับดิน บายศรีสู่ขวัญ รำตรุด ดึงคำให้สัมภาษณ์

“วัฒนธรรม ประเพณี ชุมชนของเรา ความเป็นอยู่ของชาวบ้านเรา เป็นหมู่บ้านที่ขยัน บรรพบุรุษใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เช่น การทอผ้าก็ไม่ได้ละทิ้ง อาชีพหลักก็ทำเกษตร อาชีพเสริมก็ทอผ้า” (สมาชิกกลุ่ม, เมษายน 2561)

“อัตลักษณ์ของชุมชนเป็นวิถีชีวิตที่เกี่ยวกับการชนเผ่า เขมร วัฒนธรรมของเราจะเกี่ยวข้องกับชีวิต การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ เพราะผู้คนที่เข้ามาในหมู่บ้านเราจะเข้ามาเรียนรู้ วัฒนธรรมหมู่บ้าน” (กรรมการกลุ่ม, เมษายน 2561)

“เป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรม ถือเป็นปฏิบัติกันมาแต่โบราณ วิถีชีวิตของคนในชุมชน เผ่าพันธุ์เป็นทั้งเขมร ลาว บรรพบุรุษเป็นลาว อพยพมาตั้งบ้านในระยะแรกๆ มาอยู่ร่วมกันในชุมชนนี้” (สมาชิกกลุ่ม, เมษายน 2561)

และ “เป็นประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ของชาวเขมร ชุมชนถือว่าเป็นเรื่องราวของประเพณีที่ต้องช่วยกันสืบสาน เป็นตัวตนของเราที่แท้จริง” (สมาชิกกลุ่ม, เมษายน 2561)

บ้านสนวนนอกจากการสังเกต พบลักษณะการตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มเครือญาติ ปลูกเรือนในพื้นที่ใกล้ ๆ กัน สภาพครอบครัวเป็นครอบครัวขยายอาศัยอยู่ร่วมกัน ประกอบด้วย ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา ลูก หลาน จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและอบอุ่น ภาษาที่ใช้สื่อในหมู่บ้าน ภาษาเขมรท้องถิ่น ภาษาไทย ภาษาอีสาน ภูมิปัญญา/ปราชญ์ชาวบ้าน ที่พบได้แก่ การจักสาน

การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากไม้ การนวดจับเส้น การรำตรด การทอผ้ายกดอกพิกุล หมอเรียกขวัญ การฟอกย้อมสีธรรมชาติ การปลูกหม่อน เลี้ยงไหม ทอผ้า เป็นต้น

4.4 ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

การดำเนินงานการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ของบ้านสนวนนอก ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ จากการสังเกต พบว่าสภาพหมู่บ้านพื้นที่ตั้งของหมู่บ้านเป็นที่ราบ สภาพดินเป็นดินหินผสมดินทราย คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร เช่น ทำนาปี ชุมชน มีพื้นที่ในการว่างเปล่าในการทำกิจกรรม เช่น ใช้ปลูกหม่อน มีน้ำเพียงพอต่อการปลูกหม่อน ทั้งสมาชิกและชาวบ้านมีการเลี้ยงไหมตลอดทั้งปี รวมไปถึงพื้นที่ชุมชนที่มีครัวเรือนปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทอผ้า เป็นแหล่งในการเรียนรู้ ดังคำให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

“หมู่บ้านมีพื้นที่ป่าและพื้นที่ว่างเปล่าซึ่งตรงนี้ใช้เป็นพื้นที่ปลูกหม่อนของชุมชน แบ่งให้ สมาชิกในชุมชนใช้ประกอบอาชีพ ในการปลูกหม่อน โดยกลุ่มแม่บ้านที่ไปอบรมจากกรมหม่อนไหมแล้วเขาสนับสนุนต้นหม่อน มีและพื้นที่ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมทั้งในบริเวณบ้านและสวนของชาวบ้านเอง” (คณะกรรมการ, เมษายน 2561)

การส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมหมู่บ้านท่องเที่ยวทางด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของบ้านสนวนนอก จึงเป็นการดำเนินกิจกรรมทางด้านการใช้ชีวิต หรือวิถีชีวิตของคนในชุมชน ประจำวัน ได้แก่ การจัดการฐานเรียนรู้ การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ,การฟอกย้อม, การสาวไหม, การทอผ้า และการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น จากการสังเกต พบว่า หมู่บ้านมีลำห้วยไหลผ่าน ซึ่งเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญของชุมชน ได้รับการขุดลอกใหม่ เพื่อการเก็บกักน้ำไว้ใช้ในการอุปโภคของคนในชุมชน เท่านั้น การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงไม่โดดเด่นเท่าที่ควร

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1.ปัญหา อุปสรรค

การศึกษา แนวทางการเพิ่มมูลค่าจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ศึกษากรณีบ้านสนวนนอก ตำบลสนวน อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ ในครั้งนี้ จากการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์ สมาชิกในชุมชน กรรมการหมู่บ้าน การพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยว ตั้งแต่เปิดหมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว การพัฒนาหมู่บ้านในด้านต่าง ๆ ที่ผ่านมา ถือได้ว่าประสบความสำเร็จในอีกระดับหนึ่ง ชุมชนเป็นที่รู้จัก และยอมรับของนักท่องเที่ยว ทั้งในจังหวัด และต่างจังหวัด แต่ในการดำเนินงานดังกล่าว ปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินกิจกรรมย่อมเกิดขึ้นอย่างแน่นอน จากการสัมภาษณ์ และพูดคุยกับคนในชุมชน ผู้นำ กลุ่ม องค์กรต่างๆ ทั้งในและนอกชุมชน สามารถสรุปปัญหา และอุปสรรค ในการดำเนินงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้ดังนี้

1.1 ไม่มีพื้นที่สาธารณะประโยชน์ในการทำกิจกรรม

พื้นที่สาธารณะประโยชน์ที่ต้องการ คือลานกิจกรรมในการทำกิจกรรมต้อนรับนักท่องเที่ยว ซึ่งปัจจุบันใช้บริเวณบ้านของผู้ใหญ่บ้านเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรม เนื่องจากศาลากลางหมู่บ้านนั้นมีพื้นที่คับแคบ จึงเกิดปัญหาในช่วงที่มีนักท่องเที่ยวหรือคณะศึกษาดูงานเข้ามาเป็น

จำนวนมาก ก่อเกิดความแออัด และความยากลำบากในการทำกิจกรรม เช่น พิธีบายศรีสู่ขวัญ พื้นที่รับประทานอาหาร ลานเรือบอร์ด

1.2 ปัญหาเรื่องการทำบัญชีรายรับรายจ่ายของกลุ่ม

ในเรื่องการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายของกลุ่มนั้นปัจจุบันยังคงเป็นการทำบัญชีรายรับรายจ่ายตามความเข้าใจของกลุ่มเท่านั้น ไม่ได้มีการจัดทำตามหลักเกณฑ์ หรือเป็นระบบตามที่เคยมีการอบรม เนื่องจากสมาชิกไม่มีทักษะเรื่องการจัดระบบบัญชีรายรับรายจ่ายได้ให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ จึงอยากให้เยาวชนในชุมชนที่มีความรู้ในด้านนี้เข้ามาช่วยงานในกลุ่มเพื่อดูแลระบบการจัดทำบัญชีให้มีความถูกต้อง เข้าใจง่าย สามารถตรวจสอบได้ทุกส่วน

1.3 กิจกรรมการพัฒนาไม่ได้เกิดจากความต้องการของกลุ่มและชุมชน

เมื่อพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวใหม่ หลายหน่วยงานให้ความสนใจเป็นอย่างมาก มีโครงการพัฒนา งบประมาณ มาลงชุมชนเป็นหลายสิบโครงการ ทั้งการประชุม อบรม ทั้งพัฒนาคน พัฒนาชุมชน และพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ซึ่งหน่วยงานที่เข้ามาจัดกิจกรรมให้กับชุมชนนั้นต่างคิดว่า จะส่งผลดีกับชุมชน แต่บางอย่างเป็นเรื่องที่ชุมชนไม่ได้ต้องการ เป็นการพัฒนาที่ไม่ตรงตามความต้องการให้กับชุมชนเอง จึงก่อให้เกิดปัญหาตามมาคือ ผลที่ได้ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง ไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งผลเสียกับชุมชนแทน

1.4 ขาดเยาวชน คนรุ่นใหม่เข้ามาสานงานต่อ

การดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยว และกิจกรรมกลุ่มตลอดจนฐานเรียนรู้ต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านขาดผู้ที่เข้ามาดำเนินกิจกรรม ปัจจุบันกลุ่มยังไม่มีเยาวชนเข้ามาสานต่อ หรือเรียนรู้งาน เนื่องจากเยาวชนส่วนใหญ่เมื่อจบการศึกษาแล้วมีทางเลือกในการประกอบอาชีพที่หลากหลายมากขึ้น ได้รับผลตอบแทนดีว่า ทำให้เกิดปัญหารอยต่อของการสานงานต่อจากกลุ่ม กลุ่มและชุมชนจึงพยายามหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทั้งการสร้างมัคคุเทศก์น้อยให้ความรู้เรื่องการทอผ้า พานักท่องเที่ยว เทียวชมหมู่บ้านแต่ก็ทำได้เพียงระยะสั้นเท่านั้น เนื่องจากไม่มีคนมาสานงานต่อเนื่อง

1.5 สมาชิกยังขาดภาวะความเป็นผู้นำ

สมาชิกบางคนยังไม่มีภาวะผู้นำ ไม่สามารถตัดสินใจได้เด็ดขาด ไม่กล้าแสดงออก หรือแสดงความคิดเห็น

2. ข้อเสนอแนะ

การเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวโดยชุมชน การดำเนินกิจกรรมสามารถสรุปข้อเสนอแนะจากการทบทวน ศึกษา แนวคิด หลักการต่างๆที่เกี่ยวข้องกับ การดำเนินงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน สามารถสรุปข้อเสนอแนะได้ดังนี้

2.1 การดำเนินกิจกรรมควรมุ่งเน้นการพัฒนาบนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้น “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา”

2.2 การดำเนินงานในระดับชุมชน หมู่บ้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตามบริบท ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนผ่านกระบวนการจัดทำแผนและขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชน

2.3 หมู่บ้าน ชุมชนควรสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม องค์กรชุมชนต่าง ๆ ด้วยการให้โอกาสทุกคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

2.4 การพัฒนาหมู่บ้าน ชุมชนตามแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรเน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เป็นการผลิตเชิงนวัตกรรม เน้นจุดเด่น จุดแข็งของชุมชน ภายใต้สภาพของสังคม วัฒนธรรมของชุมชนและวิถีชีวิตของชุมชนเป็นหลัก

2.5 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นส่วนสำคัญของการจัดการท่องเที่ยว ควรสร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด ให้คนท้องถิ่นรู้จักตนเอง เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง เพื่อสร้างความชัดเจนพร้อมที่จะนำเสนอชุมชน หมู่บ้านของตนเองสู่สาธารณะ

2.6 กระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชน ควรเริ่มต้นตั้งแต่ดำเนินการศึกษา หาข้อมูลในการดำเนินงานเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว การตัดสินใจ การวางแผน การปฏิบัติกิจกรรม โครงการที่วางแผนไว้ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

2.7 การพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยว จะต้องมีการจัดทำแผนพัฒนาเป็นแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านและควรให้มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาท้องถิ่น หรือแผนพัฒนาจังหวัด สามารถนำมาพัฒนาหมู่บ้านตนเองได้ในกิจกรรม หรือโครงการที่เกินความสามารถของหมู่บ้านจะดำเนินการเองได้

2.8 รูปแบบของการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยว ควรมีการจัดรูปแบบที่ตรงตามความต้องการของนักท่องเที่ยว มีการศึกษา หาความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมหรือความต้องการของนักท่องเที่ยว ไม่จำเป็นที่จะต้องมีเพียงรูปแบบเดียว

สรุป

การศึกษา แนวทางการเพิ่มมูลค่าจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ศึกษากรณีบ้านสวนนอก ตำบลสวน อำเภอยะราช จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัย ขอสรุปผลการศึกษาตามประเด็นวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มมูลค่าของการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน

จากการวิเคราะห์ การดำเนินงานของหมู่บ้านทั้ง 4 ปัจจัย แล้ว พบว่า

1.1 คุณลักษณะของผู้นำ คณะกรรมการหมู่บ้าน/ชุมชน การดำเนินงานของบ้านสวนนอก ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำกลุ่มที่หมู่บ้านให้การยอมรับ มีความเสียสละ คล่องตัว มีความพร้อม กล้าแสดงออก และการดำเนินงานมีลักษณะของการแบ่งงานกันทำอย่างชัดเจน มีโครงสร้างการทำงานตามบทบาทหน้าที่ มีส่วนร่วมในกิจกรรม และสร้างความสามัคคีในกลุ่ม/ชุมชน

1.2 การรวมกลุ่ม/การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านสวนนอก สรุปได้ว่า การดำเนินกิจกรรมเกิดจากการรวมกลุ่มกิจกรรมที่มาจากความต้องการของคนในชุมชนมีการปรึกษาหารือกันก่อนหมู่บ้านก่อนที่จะดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมในระดับปฏิบัติของบ้านสวนนอกสูง และให้ความสำคัญ ทำงานเป็นทีมเป็นคณะทำงานที่เข้มแข็ง มีการรวมกลุ่มกิจกรรม จำนวน 11 กลุ่มกิจกรรมในหมู่บ้าน

1.3 การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน ของหมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านสวนนอก จากการศึกษา พบว่า มีหน่วยงานราชการเข้ามาร่วมดำเนินการทั้งให้คำปรึกษา และช่วยผลักดันให้เกิดการพัฒนาหมู่บ้าน เช่น การท่องเที่ยว อุสาหกรรมจังหวัด พาณิชยจังหวัด ศูนย์หม่อน

ไหม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ และสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ซึ่งสรุปได้ว่า ได้รับการยอมรับจากหน่วยงาน มีผลงานเป็นรูปธรรม สามารถเป็นต้นแบบแก่หมู่บ้านอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี

1.4 ความรู้ ความเข้าใจการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย ความรู้ ความเข้าใจด้านการบริหารจัดการ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม ชุมชน และด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ผลการวิเคราะห์ พบว่า ในการพัฒนาหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว บ้านสนวนนอก ได้รับการเรียนรู้ และมีการสร้างการเรียนรู้และพัฒนาตนเองทั้งจากหน่วยงานภายนอกและภายในชุมชนเอง จะเห็นได้จากการประชุม หาดูอ่อน จุดแข็งของหมู่บ้าน เพื่อพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว การบริหารจัดการชุมชนในด้านการพัฒนาหมู่บ้าน จุดเรียนรู้ หรือฐานเรียนรู้ อัตลักษณ์ประเพณี วัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งผู้ศึกษา สรุปได้ว่า หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านสนวนนอก มีการพัฒนาตนเอง ปรับแนวคิด และสร้างการเรียนรู้เพื่อการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว ได้เป็นอย่างดี

2. ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2.1 ปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินการหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชน ผลการศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์ และสังเกต ในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยว บ้านสนวนนอก พบว่า ปัญหาที่สำคัญของหมู่บ้าน ได้แก่ ไม่มีพื้นที่สาธารณะประโยชน์ในการทำกิจกรรม ปัญหาเรื่องการทำบัญชีรายรับรายจ่ายของกลุ่ม กิจกรรมการพัฒนาไม่ได้เกิดจากความต้องการของกลุ่มและชุมชน ขาดเยาวชน คนรุ่นใหม่เข้ามาสานงานต่อ และสมาชิกยังขาดภาวะความเป็นผู้นำ

2.2. ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นกระบวนการที่ทุกขั้นตอนมีความสำคัญ ตั้งแต่การสร้างการเรียนรู้ สร้างความเข้าใจ และดำเนินการ แต่เมื่อดำเนินการมาถึงระยะหนึ่งแล้ว ส่วนสำคัญที่จะต้องดำเนินการต่อไปให้หมู่บ้าน ชุมชน มีความยั่งยืนในกิจกรรมนั้น ข้อเสนอแนะที่ได้มีความสำคัญเช่นเดียวกันในการพัฒนาหมู่บ้านต่อไป สรุปผลการศึกษา ได้ว่า การพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความต่อเนื่อง เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างแท้จริง และการพัฒนา ปรับปรุงฐานเรียนรู้ กลุ่มผลิตภัณฑ์ กลุ่มอาชีพ ต่าง ๆ ในชุมชนให้มีความต่อเนื่อง และพัฒนาบณสภาพของสังคม วัฒนธรรมของชุมชนและวิถีชีวิตของชุมชนเป็นหลัก

บทที่ 4

ผลการดำเนินงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านสนวนนอก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์

การศึกษา แนวทางการเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวโดยชุมชน ศึกษากรณีหมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านสนวนนอก ตำบลสนวน อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ในบทนี้ นำเสนอข้อมูลของผลการดำเนินงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากการเก็บข้อมูลในพื้นที่ ศึกษาเอกสาร ตลอดจนแบบรายงานที่เกี่ยวข้อง มีเป้าหมายเพื่อการสร้างความเข้าใจในบริบทของศักยภาพของจังหวัดบุรีรัมย์และผลการดำเนินงานของชุมชนบ้านสนวนนอก การศึกษาประกอบด้วยประเด็นการศึกษาดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปจังหวัดบุรีรัมย์
2. การวิเคราะห์ศักยภาพจังหวัด
3. ข้อมูลทั่วไปบ้านสนวนนอก ตำบลสนวน อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์
 - 3.1 บริบทของชุมชน
 - 3.2 การพัฒนาหมู่บ้านสู่การเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว
 - 3.2.1 ความเป็นมา
 - 3.2.2 การบริหารจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยว
 - 3.2.3 การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของบ้านสนวนนอก
 - 3.2.4 ข้อมูลรายละเอียดค่าใช้จ่ายในหมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านสนวนนอก
 - 3.2.5 สรุปรายได้จากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ปี 2559-2561
 - 3.2.6 ผลการดำเนินงานด้านการประชาสัมพันธ์หมู่บ้านท่องเที่ยว
 - 3.3 กิจกรรมต้อนรับการเยี่ยมชมหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชน ของ นายกรัฐมนตรี (พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา) วันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2561
4. ผลการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านสนวนนอก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์
 - 4.1 ผลการสัมภาษณ์ปัญหา อุปสรรคและแนวทางการเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวโดยชุมชน
 - 4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดบุรีรัมย์

1. ประวัติความเป็นมา

นักโบราณคดีและนักประวัติศาสตร์ให้ข้อสันนิษฐานโดยสรุปว่า จังหวัดบุรีรัมย์เคยเป็นที่ตั้งอาณาจักรอันยิ่งใหญ่ รุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 12 - 16) เชื่อมต่อจนถึง

สมัยลพบุรี (พุทธศตวรรษที่ 16 – 18) จากนั้นก็เริ่มเสื่อมอำนาจลงและแตกแยก อาจจะได้ด้วยเหตุภัยธรรมชาติหรือสงคราม ประชาชนกระจายออกไปตั้งชุมชนเล็ก ๆ ตามป่าหรือชายแดนเรียกว่า “เขมรป่าดง”

สมัยกรุงธนบุรี พ.ศ. 2319 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ขณะดำรงพระยศเจ้าพระยาจักรี เสด็จฯ มาทรงจัดระเบียบการปกครองเมืองนางรอง รวบรวมผู้คนเมืองตลุง เมืองสุรินทร์ เมืองสังขะ และเมืองขุขันธ์ ก่อตั้งเป็นเมืองใหม่ ณ ชัยภูมิป่าทุ่งต้นแปะเรียกว่า “เมืองแปะ” คือเมืองบุรีรัมย์ปัจจุบัน ความชอบครั้งนี้ได้รับพระราชทานพระอิสริยยศ เป็นสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก พ.ศ. 2450 ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้กระทรวงมหาดไทยปรับปรุงหัวเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้มณฑลนครราชสีมาประกอบด้วย 3 เมือง 17 อำเภอ คือ เมืองนครราชสีมา 10 อำเภอ เมืองชัยภูมิ 3 อำเภอ และเมืองบุรีรัมย์ 4 อำเภอ คือ นางรอง พุทไธสง ประโคนชัย และรัตนบุรี (ปัจจุบันอยู่ในเขตการปกครองของจังหวัดสุรินทร์)ต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476 ขึ้นยุบมณฑล และจัดระเบียบบริหารราชการ ออกเป็นจังหวัดและอำเภอ เมืองบุรีรัมย์จึงมีฐานะเป็น “จังหวัดบุรีรัมย์” แต่นั้นเป็นต้นมา

จังหวัดบุรีรัมย์ หมายถึงเมืองแห่งความรื่นรมย์เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญน่าเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งโบราณสถานศิลปะแบบขอมโบราณที่มีอยู่มากมายกระจายอยู่ในพื้นที่ทั้งจังหวัด อีกทั้งยังเป็นที่ยังเป็นที่รู้จักในฐานะเมืองเกษตรกรรมและหัตถกรรม เพราะเป็นแหล่งปลูกข้าวหอมมะลิที่มีคุณภาพดี และเป็นแหล่งทอผ้าไหมที่สวยงามและมีชื่อเสียง นอกจากนี้ด้วยสภาพพื้นที่ตั้งมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน จึงทำให้มีความหลากหลายของเชื้อชาติซึ่งก่อให้เกิดความหลากหลายของประเพณีวัฒนธรรม จนทำให้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปดังคำขวัญของจังหวัดที่ว่า “เมืองปราสาทหิน ถิ่นภูเขาไฟ ผ้าไหมสวย รวยวัฒนธรรม” ขณะเดียวกันบุรีรัมย์ก็มีบทบาทสำคัญในด้านอุตสาหกรรมอีกสถานะหนึ่ง เพราะเป็นแหล่งผลิตหินก่อสร้างแหล่งใหญ่ที่มีคุณภาพดีที่สุดของประเทศ โดยเฉพาะในย่านอำเภอเมืองบุรีรัมย์ อำเภอนางรอง และอำเภอเฉลิมพระเกียรติฯ สามารถส่งหินจำหน่ายให้แก่จังหวัดต่างๆในเขตภาคอีสานตอนล่างและภาคอื่นๆ

จังหวัดบุรีรัมย์ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างเส้นรุ้งที่ 14 องศา 15 ลิปดาเหนือ กับ 15 องศา 45 ลิปดาเหนือ เส้นแวงที่ 102 องศา 30 ลิปดาตะวันออก กับ 103 องศา 45 ลิปดาตะวันออก อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร โดยทางรถยนต์ประมาณ 385 กิโลเมตร ทางรถไฟประมาณ 376 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดสุรินทร์
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดสุรินทร์
- ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดสระแก้ว และราชอาณาจักรกัมพูชา
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดนครราชสีมา

จังหวัดบุรีรัมย์ มีเนื้อที่รวมทั้งสิ้น 10,393.945 ตารางกิโลเมตร หรือ 6,451,178.125 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 6.11 ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และคิดเป็นร้อยละ 2.01 ของพื้นที่ประเทศไทย มีพรมแดนโดยรอบยาวประมาณ 638 กิโลเมตร เป็นพรมแดนที่เป็นธรรมชาติ ทั้งสิ้น คือ ใช้แนวสันเขาแบ่งเขตยาวประมาณ 170 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 24.89 พรมแดนที่เป็นลำน้ำยาวประมาณ 363 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 53.15 และใช้เส้นแนวตรงในที่ราบเป็นแนวพรมแดนอีก 150 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 21.96

รูปร่างของจังหวัดบุรีรัมย์ มีความยาวมากกว่าความกว้าง กล่าวคือ วัดความยาวของจังหวัดจากแผนที่ภูมิศาสตร์ อัตราส่วน 1 : 250,000 ของกรมแผนที่ทหารได้ประมาณ 182 กิโลเมตร ส่วนความกว้างวัดได้ประมาณ 90 กิโลเมตร ในทางภูมิศาสตร์การเมืองได้วิเคราะห์รูปร่างที่ดีของพื้นที่ไว้ว่า จะต้องมีความยาวและความกว้างเท่ากันหรือ ยาว : กว้าง เท่ากับ 1 ซึ่งรูปร่างของพื้นที่ดังกล่าว อาจเกือบกลม หรือ เป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส เมื่อพิจารณารูปร่างของจังหวัดบุรีรัมย์แล้วจะมีรูปร่างคล้ายเต๋า มีหัวอยู่ทางตอนบนและลำตัวอยู่ทางตอนกลางและตอนใต้ ถ้าคิดตามสัดส่วนความยาวต่อความกว้างแล้ว จะมีค่าประมาณ 2.02 ซึ่งเป็นรูปร่างที่ไม่ดี คือ ไม่กะทัดรัด เพราะจะมีรูปร่างยาวรีในตอนบนแล้วแผ่กว้างทางตอนกลางและตอนใต้ จึงทำให้เกิดข้อเสียในด้านต่าง ๆ การสื่อสาร โทรคมนาคมไม่สะดวก ยากแก่การพัฒนา เสียค่าใช้จ่ายในการพัฒนาสูง ตลอดจนการดูแล ของเจ้าหน้าที่ไม่ทั่วถึง

3. ลักษณะภูมิประเทศ

ภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบสูงทางตอนใต้ บริเวณอำเภอละหานทราย อำเภอโนนดินแดง และอำเภอบ้านกรวด มีเทือกเขาบรรทัดและเทือกเขาพนมดงรัก กั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย พื้นที่ลาดจากทิศใต้ลงไปทางทิศเหนือมีลักษณะเป็นลูกคลื่นน้อยๆ เป็นที่ราบขั้นบันไดช่องเขา และภูมิประเทศที่เกิดจากภูเขาไฟ ลักษณะภูมิประเทศที่สำคัญแบ่งได้ 3 ลักษณะ คือ

3.1 พื้นที่สูงและภูเขาทางตอนใต้ เป็นพื้นที่ลอนลึก ภูเขาและช่องเขาบริเวณเทือกเขาพนมดงรักมีความสูงตั้งแต่ 200 เมตรจากระดับน้ำทะเล ครอบคลุมพื้นที่ร้อยละ 25 ของพื้นที่จังหวัด ได้แก่ บริเวณด้านตะวันตกของอำเภอนางรอง ทอนใต้ของอำเภอโนนสุวรรณ อำเภอนางรอง อำเภอนางรอง อำเภอละหานทราย อำเภอบ้านกรวด และอำเภอโนนดินแดง

3.2 พื้นที่ลูกคลื่นลอนตื้นตอนกลางของจังหวัด ความสูงประมาณ 150-200 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง พื้นที่ที่ทอดขนานเป็นแนวยาวทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตก ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 60 ของพื้นที่จังหวัด ได้แก่ บริเวณอำเภอประโคนชัย อำเภอพลับพลาชัย อำเภอเมืองบุรีรัมย์ อำเภอห้วยราช อำเภอลำปลายมาศ อำเภอคูเมือง อำเภอกระสัง อำเภอบ้านด่าน และบางส่วนของอำเภอนางรอง อำเภอหนองกี่ อำเภอหนองหงส์ อำเภอสตึก อำเภอพุทไธสง อำเภอนาโพธิ์ อำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ อำเภอเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์ อำเภอขานี และอำเภอแคนดง

3.3 พื้นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำมูล มีความสูงเฉลี่ยต่ำกว่า 150 เมตร ได้แก่ พื้นที่บริเวณอำเภอพุทไธสง อำเภอคูเมือง และอำเภอสตึก

4. ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดบุรีรัมย์มีสภาพภูมิอากาศร้อน จัดอยู่ในภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อน โดยมีระยะช่วงฤดูฝนสลับกับช่วงอากาศแห้งแล้งซึ่งแตกต่างกันอย่างชัดเจน

5. ข้อมูลการปกครอง/ประชากร

ข้อมูล ณ ปี 2560 ประกอบด้วย 23 อำเภอ 188 ตำบล 2,546 หมู่บ้าน 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 3 เทศบาลเมือง 59 เทศบาลตำบล 146 องค์การบริหารส่วนตำบล 440,324ครัวเรือน ประชากร 1,584,661 คน (ชาย 790,260 คน หญิง 794,401 คน) อำเภอเมืองบุรีรัมย์มีประชากรมากที่สุด มีจำนวน 218,802 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 13.81 ส่วนอำเภอโนนสุวรรณมีจำนวนประชากรน้อยที่สุด มีจำนวน 25,087 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 1.58

6. กลุ่มชาติพันธุ์

ประชาชนในจังหวัดบุรีรัมย์ ในจังหวัดบุรีรัมย์ มีกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิม 4 กลุ่ม คือ กลุ่มไทย-โคราช กลุ่มไทยอีสานหรือไทย-ลาว กลุ่มไทย-เขมร และกลุ่มไทย-กวย นอกจากภาษาเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญสำหรับความแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านั้นแล้ว วิถีชีวิตส่วนรวมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ก็ยังมีเอกลักษณ์ของตนเองที่สามารถบอกได้ว่าเป็นชาติพันธุ์นั้นๆอีกด้วย

6.1. กลุ่มไทย-โคราช กลุ่มไทยโคราชส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในเขตอำเภอปะค่านางรอง หนองกี่และลำปลายมาศ ซึ่งมีอยู่ประมาณ 15 % ของประชากรในจังหวัดบุรีรัมย์ การแต่งกายจะนุ่งโจงกระเบนทั้งชายและหญิง เสื้อคอกลมผ้าขาวม้าพาดบ่าด้านซ้าย หญิงนิยมทัดดอกไม้ที่หู ชาวไทยโคราชเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน ว่านอนสอนง่ายเชื่อฟัง พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย และเชื่อฟังผู้นำ ไม่ประพดล้วงเกินคำสั่งสอนของผู้เป็นบุพการีความเชื่อถือ การทำบุญใส่บาตร ส่งผลบุญไปให้บรรพบุรุษ เป็นประเพณีที่นิยมทำกันในระหว่างเดือน 6 ไม่กำหนดวันที่แน่นอน เป็นการทำบุญประจำหมู่บ้าน ซึ่งเชื่อว่าเป็นการส่งผลบุญไปให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เป็นการแสดงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ความเชื่อเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ คือการทำนา ทำไร่ เมื่อถึงฤดูการทำนาคือเดือน 6 ทุกปี เมื่อก่อนจะลงมา ลงทำไร่ ไถนา จะต้องประกอบพิธีแรกนา (แรกนาขวัญ) เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่การประกอบอาชีพ

6.2 กลุ่มไทย-อีสาน หรือ ไทย-ลาว จากการศึกษาความเป็นมาของไทยลาวในจังหวัดบุรีรัมย์ ดั้งเดิมนั้น มักจะอยู่ทางเหนือแม่น้ำมูล โดยเฉพาะเผ่าพันธุ์ คนพุทไธสง นาโพธิ์ และบ้านใหม่

ไชยพจน์ ที่ติดกับเขตจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดมหาสารคาม เป็นเชื้อสายที่อพยพเนื่องจากการศึกสงคราม สรุปได้ว่าชาติพันธุ์ไทย-ลาว ซึ่งเป็นชาวบุรีรัมย์ดั้งเดิม มาจากนครเวียงจันทน์และในแถบภูมิภาคนี้ ลาวเคยปกครองมาก่อนเผ่าพันธุ์เชื้อสายยังคงสืบทายาทกันต่อกันมาดังกล่าว ไว้ข้างต้น และกระจายกันไปในพื้นที่ต่างๆในจังหวัดบุรีรัมย์ เช่น ที่อำเภอลำปลายมาศ อำเภอหนองหงส์ ฯลฯ เป็นต้น (ที่มา จากการสัมภาษณ์ คุณปู่ประวัติ วิเศษศิลป์ (จีนโธสง) เมื่อปีพ.ศ. 2500 ต้นตระกูลหนึ่งของบ้านมะเฟือง อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์) กลุ่มไทย-ลาวในจังหวัดบุรีรัมย์ส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตอำเภอพุทไธสง อำเภอนาโพธิ์ อำเภอสตึก อำเภอลำปลายมาศ อำเภอคูเมือง อำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ อำเภอหนองกี่ อำเภอแคนดง แต่ปัจจุบันได้กระจัดกระจายเกือบทุกอำเภอ คนไทยเชื้อสายลาว มีประมาณ 35 % ของประชากรในจังหวัดบุรีรัมย์ ลักษณะการแต่งกาย ชายนิยมแต่งกายแบบผ้าขาวก้วย หรือโสร่ง นิยมนุ่งผ้าหัวกุด (หัวกุด) เสื้อนิยมนุ่งเสื้อม่อฮ่อม ทอเอง ตัดเอง ส่วนมากเป็นสีคราม

6.3 กลุ่มไทย-เขมร จังหวัดบุรีรัมย์เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีประชากรชาวเขมรอาศัยอยู่มาก ทั้งนี้เพราะจังหวัดบุรีรัมย์มีพื้นที่อยู่ติดกับพรมแดนประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยและจังหวัดสุรินทร์ ชาวไทย-เขมรในจังหวัดบุรีรัมย์ส่วนใหญ่อพยพมาจากจังหวัดสุรินทร์และศรีสะเกษ ประชากรที่พูดภาษาไทย เขมรส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ทางตอนใต้ของจังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ อำเภอประโคนชัย อำเภอนางรอง อำเภอปะคำ อำเภอละหานทราย อำเภอกระสัง อำเภอสตึก และอำเภอเมืองบุรีรัมย์ กลุ่มชาวไทย-เขมร ในจังหวัดบุรีรัมย์ดำเนินชีวิตด้วยเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มตนเองไว้อย่างเหนียวแน่น โดยเฉพาะด้านความเชื่อ เช่น ความเชื่อทางด้านไสยศาสตร์ เครื่องรางของขลัง การเสกเป่า ยาสั่ง และการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ในวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งมีการสืบทอดกันมาโดยมีผู้นำสืบทอดสู่ชนรุ่นหลังอย่างเหนียวแน่นสำหรับประเพณีเกี่ยวกับความเชื่อ ชาวไทย-เขมรมีขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างหนึ่ง คือ การทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ผู้ตาย เรียกว่า การทำบุญโดนตา คือการทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ผู้ตายไปแล้ว นิยมทำกันในวันสิ้นเดือน 10 ประเพณีเกี่ยวกับการตาย จะนิยมฝังเอาไว้ก่อนจะไม่เผา 3-4 ปี จึงจะขุดเอาขึ้นมาเผา

6.4. กลุ่มไทย-กวย ปัจจุบันมีชาวไทย-กวย (ส่วนมากจะเรียกส่วย หรือกูย) กระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่ต่างๆ ของจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ นครราชสีมา ศรีสะเกษ และบางส่วนของจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งได้อพยพไปจากจังหวัดสุรินทร์ และศรีสะเกษ สำหรับชาวกวยในจังหวัดบุรีรัมย์ซึ่งอพยพมาจากจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ และจังหวัดสุรินทร์ เมื่อประมาณ 100 ปีกว่ามาแล้ว ได้เข้ามาอยู่ในเขตอำเภอเมืองบุรีรัมย์ หนองกี่ ลำปลายมาศ กระสัง สตึก พลับพลาชัย บ้านด่าน และประโคนชัย เป็นส่วนใหญ่ ชาวไทย-กวย พวกเขาจะเรียกตัวเองว่า กูย คำว่าส่วยเป็นคำพูดเรียกชื่อที่ชนชาติอื่นเรียกพวกเขา ซึ่งปกติพวกเขาไม่ชอบคำว่า ส่วย ผู้ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับชนชาติส่วยคือ นายอนุพรรณ ศรีแก้ว อยู่บ้านเลขที่ 112 หมู่ 2 บ้านโคกवान ตำบลหูก่าน อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ การนุ่งห่มและการแต่งกายของชนชาวส่วยนิยมการแต่งกายนุ่งห่มเหมือนชนชาวเขมรแต่พิเศษคือนิยมตัดดอกไม้ที่อยู่ทั้งสองข้างจะเป็นดอกไม้สีอะไรก็ได้ ในงานพิธีต่างๆ ถ้าเห็นการแต่งกายตัดดอกไม้ที่หูปัจจุบันนี้ชาวไทยส่วยในจังหวัดบุรีรัมย์มีอยู่ประมาณ 2% ชนชาวกวยจะถือเคร่งในเรื่องการตอบแทนต่อผู้มีพระคุณ เช่นในทุกปีในช่วงสงกรานต์ พวกเขาจะถือพานน้ำไปให้พ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย อาบ พร้อมทั้งหาเสื้อผ้าใหม่ๆให้

ผลัดเปลี่ยนเป็นประจำทุกปี เชื้อฟงคำสั่งสอนของบิดา มารดาไม่ประพฤตินอกกริดนอกรอย ความเชื่อเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีส่วนมากจะคล้ายกับพวกเขมร เช่น การตายจะไม่นิยมเผาแต่จะฝังไว้ก่อนเป็นต้น

7. สภาพทางเศรษฐกิจ โครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดบุรีรัมย์ ขึ้นกับการผลิต 4 สาขาหลัก ได้แก่ สาขาเกษตร สาขาการค้า สาขาอุตสาหกรรม และสาขาการบริการ

7.1 ภาคการเกษตร ด้านการเกษตร จังหวัดบุรีรัมย์มีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ 4 ชนิด เช่น ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง และยางพารา โดยมีแนวโน้มการผลิตเพิ่มขึ้น

7.2 ภาคการพาณิชย์กรรม รวมถึงการค้าและบริการ ธุรกิจการค้าที่สำคัญในจังหวัด คือ ธุรกิจค้าส่ง ประเภทวัตถุดิบยานยนต์/อุปกรณ์ชิ้นส่วน สิ่งทอ วัสดุก่อสร้าง มูลค่าประมาณ ร้อยละ 60 และธุรกิจค้าปลีก

7.3 ภาคการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดบุรีรัมย์เป็นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับอารยธรรมขอมโบราณ เช่น ปราสาทเขาพนมรุ้ง ปราสาทเมืองต่ำ เขาอังคาร เขาปลายบัด บุรีรัมย์เป็นเมืองภูเขาไฟ มีภูเขาไฟที่ดับแล้ว จำนวน 6 แห่ง มีปล่องภูเขาไฟที่ชัดเจน โดยเฉพาะที่เขากระโดง ในเขตอำเภอเมืองฯ เป็นแหล่งท่องเที่ยว ที่สำคัญ มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ พื้นที่ชุ่มน้ำบุรีรัมย์ (อ่างเก็บน้ำสนามบินเก่า อ่างเก็บน้ำห้วยตลาด และอ่างเก็บน้ำห้วยจรเข้มาก) เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ วนอุทยานเขากระโดง มีแหล่งศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ได้แก่ ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ในต้นเดือนเมษายนของทุกปี กลุ่มเตาเผาเครื่องเคลือบพันปี ศูนย์หัตถกรรมอำเภอนาโพธิ์ และศูนย์วัฒนธรรมอีสานใต้ นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ สนามฟุตบอลไอโมบาย สนามแข่งรถมอเตอร์สปอร์ตระดับมาตรฐานโลก “Chang International Circuit” และจุดผ่อนปรนการค้าช่องสายตะกู

ข้อมูลการวิเคราะห์ศักยภาพจังหวัด

จังหวัดบุรีรัมย์เป็นจังหวัดที่ผลิตข้าวหอมมะลิพันธุ์ดี ยางพารา เกษตรอินทรีย์ ในด้านการท่องเที่ยว มีแหล่งโบราณสถานและอารยธรรมขอมที่สวยงามที่สุดในประเทศไทย และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงามมีประเพณีวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทำเลที่ตั้งของจังหวัดมีภูมิประเทศที่ดี และการคมนาคมที่สะดวก ด้านอุตสาหกรรมมีโรงงานเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะโรงสีข้าว ด้านแรงงานมีกำลังแรงงานประมาณ 558,077 คน รวมทั้งแรงงานฝีมือส่งออกและแรงงานที่มีคุณภาพ ซึ่งต่างประเทศต้องการแรงงานที่มีฝีมือ ความต้องการของตลาดโลกด้านข้าวหอมมะลิ ยางพารา นอกจากนี้ภาคเอกชนมีความสนใจที่จะมาลงทุนสร้างเขตอุตสาหกรรมเป็นพันธมิตรและเชื่อมโยงระบบรวมถึงพันธมิตรการเชื่อมโยงระบบการท่องเที่ยวกับจังหวัดใกล้เคียง และประเทศข้างเคียง โดยมีผลการวิเคราะห์ศักยภาพ (SWOT Analysis) ดังนี้

1. จุดแข็ง (Strength)

1.1 ภาคเกษตรกรรมและปศุสัตว์ มีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ: ข้าวหอมมะลิ มันสำปะหลัง อ้อย ยางพารา และปศุสัตว์ที่สำคัญ : สุกร ไก่เนื้อ โคเนื้อ ไก่ชน กระบือ

1.2 การเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (AEC) ทำให้เกิดการรวมตัวของผู้ผลิตเกิดตลาดใหม่

1.3 มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศูนย์กลางอารยธรรมขอม แหล่งโบราณสถาน โบราณคดี ก่อนประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวและศึกษาทางธรรมชาติ ที่มีศักยภาพสูงและมีวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลาย เช่น ปราสาทเขาพนมรุ้ง ซึ่งมีปรากฏการณ์มหัศจรรย์ทางสถาปัตยกรรม (ดวงอาทิตย์ขึ้น-ตก ตรง 15 ช่องประตู) ปราสาทเมืองต่ำ ภูเขาไฟที่ดับแล้วหลายลูก ที่มองเห็นปากปล่องภูเขาไฟได้อย่างชัดเจน อุทยานแห่งชาติตราพระยาและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่มนุษย์สร้างขึ้น “บุรีรัมย์คาสเซิล” เป็นต้น

1.4 มีสนามกีฬาฟุตบอลที่มีชื่อเสียงและได้มาตรฐาน มีสนามแข่งรถมอเตอร์สปอร์ต ระดับมาตรฐานโลก

1.5 มีผ้าไหมที่เป็นเอกลักษณ์และมีชื่อเสียง

1.6 มีการขยายเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อชายแดนช่องสายตะกู

1.7 มีการลงทุนด้านต่างๆ มากขึ้น ได้แก่ บริการ ด้านอสังหาริมทรัพย์ ห้างสรรพสินค้า คอนโด ที่พักอาศัย

2. จุดอ่อน (Weakness)

2.1 ระบบชลประทานและขาดการบริหารจัดการน้ำเชิงระบบและทรัพยากรดินเสื่อม

2.2 ขาดการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว และการลงทุนด้านการท่องเที่ยวและบริการ

2.3 สินค้าและบริการมีราคาสูงขึ้น ค่าครองชีพสูงขึ้น

2.4 สถานประกอบการขนาดใหญ่มีน้อยส่งผลให้เกิดปัญหาการว่างงาน ผู้เข้าสู่ตลาดแรงงานนิยมเคลื่อนย้ายไปทำงานต่างจังหวัด

2.5 การบุกรุก ครอบครองป่าไม้ ที่ดินสาธารณะเพื่อประกอบอาชีพ

2.6 มีแหล่งน้ำไม่มากเพียงพอสำหรับการเกษตร

2.7 การเพิ่มขึ้นของขยะมีปริมาณมาก

2.8 มีการใช้สารเคมีในการทำการเกษตร

2.9 หนี้สินครัวเรือนเพิ่มขึ้น

3. โอกาส (Opportunity)

3.1 นโยบายของรัฐให้ความสำคัญเกี่ยวกับด้านการเกษตร เช่น Zoning, Agri-map, เกษตรอินทรีย์ เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรแปลงใหม่

3.2 การเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (AEC) ทำให้สามารถจัดหาวัตถุดิบค้าราคาถูกมาใช้ในอุตสาหกรรม

3.3 มีภูเขาไฟที่ดับแล้วหลายลูก เป็น UNSEEN ที่น่าสนใจของประเทศ สามารถพัฒนาปากปล่องภูเขาไฟให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ เป็น UNSEEN ใหม่ของประเทศไทย

3.4 ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ เช่นการคมนาคม มีการปรับปรุงเส้นทางในการเดินทางและพัฒนาพื้นที่ติดชายแดน

3.5 มีการกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดเป็นไปอย่างต่อเนื่องและเกิดความยั่งยืนและมีการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวที่ช่วยขีดความสามารถในการแข่งขันเพิ่มขึ้น

3.6 มีพื้นที่ชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน (กัมพูชา) สามารถพัฒนาด้านการค้าและการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

3.7 มีชาวต่างชาติที่มาแต่งงานกับคนไทยจำนวนมากที่พำนักในพื้นที่จังหวัด ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยว เพิ่มรายได้ เผยแพร่ประเพณีและวัฒนธรรม

3.8 การมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากขึ้น

4. ข้อจำกัด (Threat)

4.1 ความผันผวนของราคาน้ำมันในตลาดโลก ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตไม่แน่นอน

4.2 ภาวะเศรษฐกิจโลกเปลี่ยนแปลง ทำให้เศรษฐกิจของประเทศไทยในปัจจุบันชะลอตัวทำให้เกิดปัญหา การว่างงานในพื้นที่มากขึ้น

4.3 เป็นจังหวัดที่ประสบปัญหาภัยทางธรรมชาติ เช่น ฤดูฝนน้ำท่วม ฤดูแล้งแล้งมาก

4.4 เส้นทางคมนาคมหลักของจังหวัด ยังคงเป็น 2 ช่องทางจราจร ซึ่งมีสภาพแคบ จึงเป็นข้อจำกัดต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจของจังหวัด

4.5 นโยบายการต่างประเทศของรัฐบาล มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

4.6 มีแรงงานอพยพออกนอกพื้นที่จำนวนมากทำให้ขาดแคลนแรงงานทุกภาคการผลิต

4.7 การเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (AEC) ทำให้เกิดการลักลอบนำสินค้าต้นทุนต่ำจากประเทศเพื่อนบ้านมาขายในประเทศ/สินค้าทดแทนราคาถูก และมีสินค้าจากประเทศคู่แข่งเข้ามาแข่งขันมากขึ้น การขยายตัวของเมือง เกิดขยะล้นเมือง ทั้งขยะไม่เป็นที่

จากศักยภาพดังกล่าว จังหวัดได้พิจารณาเห็นว่าศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงกีฬาของจังหวัด และการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย มีต้นทุนที่มีศักยภาพเพียงพอที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด เพื่อเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว และเพิ่มศักยภาพของเมืองเพื่อเชื่อมโยงโอกาสจากอาเซียนในด้านการท่องเที่ยว จึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาจังหวัด 4 ปี รอบใหม่ (พ.ศ. 2561 – 2564) ว่า **“ศูนย์กลางการท่องเที่ยวอารยธรรมขอมและกีฬามาตรฐานโลก เศรษฐกิจมั่นคง สังคมสันติสุข 9 ดี”** และได้กำหนดจุดยืนทางยุทธศาสตร์ (Positioning) โดยจะทำให้จังหวัดบุรีรัมย์เป็น **“เมืองท่องเที่ยวและกีฬามาตรฐานโลก”** โดยใช้ปราสาทพนมรุ้งซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัด ที่เป็นสิ่งมหัศจรรย์ของโลก เป็นจุดขายและเป็นจุดศูนย์กลางในการท่องเที่ยวของจังหวัด และเชื่อมโยงการท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ภายในจังหวัด เช่น การท่องเที่ยวด้านกีฬา (สนามฟุตบอล สนามแข่งรถ การส่งเสริมเมืองมวยไทยโลก เป็นต้น) ตลอดจนเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับจังหวัดข้างเคียง และประเทศเพื่อนบ้าน นครวัด นครธม ของประเทศกัมพูชา โดยในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อไปสู่จุดของการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวได้นั้น จังหวัดได้พิจารณาเห็นว่า การพัฒนาในสิ่งต่างๆ เหล่านี้ จะเป็นกิจกรรมที่สนับสนุนนำไปสู่ความสำเร็จในการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว และเพิ่มรายได้

จากการท่องเที่ยวได้ โดยดำเนินการ ภายใต้ปัจจัยแห่งความสำเร็จ 9 ประการ ประกอบด้วย 1) ด้านที่พัก 2) ด้านสุขภาพและอาหารปลอดภัย 3) ด้านความพร้อมด้านสาธารณูปโภค 4) ด้านพนักงานต้อนรับ 5) ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน 6) ด้านของที่ระลึกและสินค้า ประณีต 7) ด้านโซนนิ่งสถานบริการ 8) ด้านท่องเที่ยวและการเป็นเจ้าบ้านที่ดี และ 9) ด้านการจัดทำ ระบบฐานข้อมูลและประเมินผล จึงมีแนวทางในการพัฒนาต่างๆ ดังนี้

1. พัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว โดยการพัฒนาโครงข่ายเส้นทางคมนาคมเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัด และระบบเชื่อมโยงการเดินทางท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดข้างเคียงและกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อเสริมสร้างศักยภาพ ศูนย์กลางการท่องเที่ยวอารยธรรมขอม และพัฒนาเส้นทางขนถ่ายสินค้าทางการเกษตร โดยได้เน้น การอำนวยความสะดวกด้านการใช้เส้นทางสัญจรเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวเป็นหลัก ติดกัล้องวงจรปิดใน แหล่งท่องเที่ยว เพื่อความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว

2. พัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในสถานที่ท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน

3. ส่งเสริมการท่องเที่ยวและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อสร้างและ เผยแพร่ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว เชื่อมโยงการท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ เพิ่มช่องทางการตลาด ด้านการท่องเที่ยว โดยจัดกิจกรรมส่งเสริมการตลาดและการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจังหวัด บุรีรัมย์ให้ถึงกลุ่มเป้าหมาย ที่เจาะจงทั้งในประเทศและต่างประเทศ

4. พัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของจังหวัด

5. ส่งเสริมและพัฒนาความปลอดภัยและสุขอนามัยด้านการท่องเที่ยว

6. พัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว

7. ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวแบบประชารัฐ

8. พัฒนากีฬาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงกีฬาในทุกรูปแบบ

9. สร้างอัตลักษณ์เมืองบุรีรัมย์ให้เป็น “เมืองแห่งความจงรักภักดี” Buriram Blue City)

เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

10. ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อกระจายรายได้สู่ชุมชน

11. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการเกษตร โดยพัฒนาแหล่งน้ำในเขตพื้นที่ชลประทาน และการส่งเสริมให้ประชาชนมีน้ำสะอาดสำหรับอุปโภคและบริโภค โดยการขุดลอกแหล่งน้ำที่มีอยู่ แล้วแต่ต้นเงิน ปรับปรุงระบบส่งน้ำ เพื่อให้สามารถกักเก็บน้ำไว้ใช้ประโยชน์ได้เพิ่มขึ้น

12. ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการผลิตและการแปรรูปสินค้าเกษตรอินทรีย์และเกษตร ปลอดภัย โดยการเข้าไปส่งเสริมและให้ความรู้แก่เกษตรกรและกลุ่มอาชีพเพื่อให้มีศักยภาพในการผลิต เพิ่มผลผลิตมากขึ้นและมีคุณภาพ มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค สนับสนุนยุทธศาสตร์อาหารปลอดภัย เชื่อมโยงการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ

ข้อมูลทั่วไปของบ้านสวนนอก ตำบลสวน อำเภอยะราช จังหวัดบุรีรัมย์

1. บริบทของชุมชน

1.1 ประวัติหมู่บ้าน

บ้านสวนนอก หมู่ที่ 2 ตำบลสวน อำเภอยะราช จังหวัดบุรีรัมย์ (เดิมบ้านสวนนอก หมู่ที่ 11 ตำบลสวายจิก อำเภอมือง จังหวัดบุรีรัมย์) มีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจดังนี้ เมื่อประมาณ 150 ปีเศษ หรือประมาณปี พ.ศ. 2398 บ้านสวนนอกมีสภาพเป็นป่าที่มีต้นไม้ชื่อว่า ต้นสวนนอก เกิดขึ้นมากที่สุดในหมู่บ้าน นายดำ ยังไม่มีนามสกุล เป็นคนจังหวัดร้อยเอ็ดมีอาชีพเป็นช่างตีเหล็ก เข้ามาตั้งรกรากเป็นคนแรก นายดำเห็นว่าในที่แก่งนี้มีต้นไม้ชื่อว่าต้นสวนนอก จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านนี้ว่า "บ้านสวนนอก" แต่ต่อมานายดำเสียชีวิต มีนายจ่านาญ ไม่มีนามสกุลเช่นเดียวกัน ซึ่งในขณะนั้นพ่อเมืองแต่งตั้งให้เป็นหลวงจ่านาญ ปกครองดูแลในเขตพื้นที่บ้านสวนนอก บ้านสวนนอกในสมัยก่อนนั้นเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้งรอบ ๆ หมู่บ้านก็แวดล้อมไปด้วยท้องทุ่งเหมาะสำหรับการทำ การเกษตร และเลี้ยงสัตว์ มีลำห้วยที่อุดมด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหารสมบูรณ์ และยังเป็นแหล่งอาหารของ ประชาชนชาวบ้านในเขตพื้นที่ละแวกนั้น โดยเฉพาะสัตว์น้ำจืดมีค่าพูดของคนรุ่นก่อน ๆ ว่า "อยากอยู่ดีมี สุข ต้องไปอยู่ที่บ้านสวนนอก" และยังคงได้รับคำชมจาก "นายฮ้อย" (คำว่านายฮ้อยก็คือ พ่อค้า วัว ควาย ที่ มีจำนวนมาก 400 – 500 ตัวขึ้นไป) ซึ่งชอบมาแวะพักค้างคืนที่แก่งเนินใกล้วัดสวนนอกนี้ และเที่ยวดู พื้นที่รอบ ๆ พร้อมทั้งเอ่ยชมว่า "บ้านนี้น่าอยู่มีทำเลหากินที่อุดมสมบูรณ์ เพราะมีทั้งทางบกและทางน้ำ" และถ้าปีไหนฝนแล้งจะมีเกวียนบรรทุกถ่านบรรทุกสินค้ามาขายที่ตลาดห้วยราช ก็จะผ่านหมู่บ้านสวนนอก เป็นประจำ บ้านสวนนอกมีลักษณะเป็นเมืองโบราณ พื้นที่เป็นเนินดินรูปทรงกลม มีกำแพงดินและคูน้ำ ล้อมรอบ 3 ชั้น แต่ปัจจุบันไม่บรรจบกันเนื่องจากติดกับลำห้วย ทางด้านทิศตะวันตก ขนาดของกำแพงดิน ไม่สามารถวัดได้ครบทั้ง 3 ชั้นเนื่องจากถูกทำลายไปยังคงเหลือบางส่วนที่วัดได้ดังนี้ กำแพงชั้นที่ 1 กว้าง 24 เมตร กำแพงชั้นที่ 2 กว้าง 35 เมตร คูน้ำ ชั้นที่ 1 กว้าง 17 เมตร สภาพปัจจุบันคูน้ำปรากฏร่องรอยให้ เห็นเพียงเล็กน้อย ถูกทำลายโดยชาวบ้านสร้างที่อยู่อาศัยทับ และทำเกษตรกรรมคันดินอยู่ในสภาพที่เหลือ ให้เห็นเพียงบางส่วน บริเวณคันจะมีซี่ตะกรันทับถมจำนวนมาก ปัจจุบันชาวบ้านได้จับจองคันดินนี้เป็น กรรมสิทธิ์ ชาวบ้านสวนนอกส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และใช้ภาษาถิ่นเขมรในการสื่อสารระหว่างกัน สภาพแวดล้อมของชุมชนโบราณ บ้านสวนนอกเป็นพื้นที่เกษตรกรรม (ทุ่งนา) มีสระน้ำอยู่ทางทิศ ตะวันออกใช้ในการบริโภค หลักฐานทางโบราณคดีพบ - คันดินโบราณ - คูน้ำโบราณ - เศษภาชนะ กระเบื้อง - ซี่ตะกรัน (จากการถลุงโลหะ) - ไหโบราณบรรจุกระดูก - หินทราย - อิฐ - โปสธโบราณที่ทำ ด้วยดินดิบ

หมู่บ้านสวนนอกพบลักษณะการตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มเครือญาติ ปลูกเรือนในพื้นที่ใกล้ ๆ กัน สภาพครอบครัวเป็นครอบครัวขยายอาศัยอยู่รวมกัน ประกอบด้วย ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา ลูก หลาน จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและอบอุ่น

1.2 ที่ตั้งและลักษณะพื้นที่ของชุมชน

บ้าน สนวนนอก หมู่ที่ 2 ตำบล สนวน อำเภอยะรัง จังหวัดบุรีรัมย์ มีเนื้อที่ประมาณ 2,301 ไร่ แบ่งออกเป็น พื้นที่เพื่ออยู่อาศัย 450 ไร่พื้นที่ทำการเกษตร (ทำนา ทำสวน ทำไร่) 1,776 ไร่ พื้นที่สาธารณะ 9 ไร่ อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอยะรัง ระยะทาง 3 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัด 13 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ จดกับ บ้านพลวง หมู่ที่ 1 ตำบลห้วยราช อำเภอยะรัง จังหวัดบุรีรัมย์

ทิศใต้ จดกับ บ้านสนวนใน หมู่ที่ 3 ตำบลสนวน อำเภอยะรัง จังหวัดบุรีรัมย์

ทิศตะวันออก จดกับ บ้านจบก หมู่ที่ 6 ตำบลสนวน อำเภอยะรัง จังหวัดบุรีรัมย์

ทิศตะวันตก จดกับ บ้านพลวงน้อย หมู่ที่ 8 ตำบลสนวน อำเภอยะรัง จังหวัดบุรีรัมย์

จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 138 ครัวเรือน (ข้อมูล จปฐ. ปี 60)

จำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 474 คน (ข้อมูล จปฐ. ปี 2560) แยกเป็น

ชาย 214 คน

หญิง 257 คน

1.3 การคมนาคม

การเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว จุดเริ่มต้นจากกรุงเทพมหานคร เดินทางไปตามทางหลวงหมายเลข 1 (พหลโยธิน) ถึงสระบุรี เลี้ยวขวาเข้าทางหลวงหมายเลข 2 (มิตรภาพ) จากนั้นแยกขวาเข้าทางหลวงหมายเลข 24 (โชคชัย – เดชอุดม) ผ่านอำเภอนองกี่ อำเภอนางรอง ตรงไปถึงแยกบ้านถนนหัก เลี้ยวซ้ายเข้าอำเภอมืองบุรีรัมย์ ระยะทางประมาณ 54 กิโลเมตร ไปตามทางหลวงหมายเลข 108 ถึงตัวจังหวัดบุรีรัมย์ให้ใช้เส้นทางสายบุรีรัมย์ – สุรินทร์ ทางหลวงหมายเลข 26 ถึงแยกบ้านโคกวัด ตรงไปเข้าตัวอำเภอยะรังผ่านทางว่าการอำเภอ ตามถนนลาดยางสายห้วยราช – สวายจิก (บรรจบกลับ ทางหลวงหมายเลข 26) ระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตร บ้านสนวนนอก หมู่ที่ 2 ตั้งอยู่ด้านขวามือติดถนนมีป้ายหมู่บ้านบอกชัดเจน

การเดินทางโดยรถโดยสารประจำทาง สามารถเดินทางได้ที่สถานีขนส่งหมอชิต 2 (จตุจักร) โดยบริษัท ขนส่ง จำกัด เดินทางระหว่างกรุงเทพมหานคร – บุรีรัมย์ ทุกวัน มีทั้งรถธรรมดาและรถปรับอากาศ จากนั้นให้ใช้บริการรถเหมาจากสถานีขนส่งจังหวัดบุรีรัมย์เพื่อเดินทางไปชุมชนบ้านสนวนนอก โดยมีระยะทางประมาณ 15 กิโลเมตร

การเดินทางโดยรถไฟ มีรถไฟสายกรุงเทพฯ – อุบลราชธานี, กรุงเทพฯ – สุรินทร์ และนครราชสีมา – อุบลราชธานี ทั้งที่เป็นขบวนรถด่วน รถเร็ว รถธรรมดา และรถดีเซลราง ผ่านอำเภอยะรัง ทุกขบวนแล้วให้ลงสถานีห้วยราช หรือสถานีบุรีรัมย์ (กรณี รถด่วน รถเร็ว ให้สอบถามรายละเอียดการเดินทางได้ที่การรถไฟแห่งประเทศไทย) จากนั้นเดินทางโดยรถเหมาจากสถานีห้วยราช (ระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร) หรือสถานีบุรีรัมย์เพื่อไปยังชุมชนบ้านสนวนนอก

การเดินทางโดยเครื่องบิน เดินทางจากสนามบินดอนเมือง (DMK) - ท่าอากาศยานบุรีรัมย์ (BFV) ตั้งอยู่ที่หมู่ 12 ตำบลร่อนทอง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีสายการบินนกแอร์

1.4 ประเพณี วัฒนธรรม ข้อมูลสภาพทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ได้แก่

- วัดสนวนนอก จำนวน 1 แห่ง

- ศาลตาปู่ จำนวน 1 แห่ง
 - ประเพณีที่สำคัญของชุมชน ได้แก่ ประเพณีวันสงกรานต์, ประเพณีวัน
 เข้าพรรษา/ออกพรรษา วันโตนตา (ทำบุญตายาย), ประเพณีวันลอยกระทง, ประเพณีรดน้ำดำหัวให้
 ผู้สูงอายุ ประเพณีบุญข้าวประดับดิน บายศรีสู่ขวัญ รำตรด

- ศูนย์ทอผ้าบ้านสนวนนอก

- ภาษาที่ใช้สื่อในหมู่บ้าน ภาษาเขมรท้องถิ่น ภาษาไทย ภาษาอีสาน

1.5 โครงสร้างพื้นฐาน สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ของชุมชน

- การมีไฟฟ้าใช้ของครัวเรือน จำนวน 138 ครัวเรือน

- แหล่งน้ำสาธารณะ จำนวน 2 แห่ง

- แหล่งน้ำตามธรรมชาติ จำนวน 1 แห่ง

- ถังเก็บน้ำฝน (คสล.) จำนวน 3 แห่ง

- ประปาหมู่บ้าน จำนวน 1 แห่ง

- หอกระจายข่าว จำนวน 1 แห่ง

- ลำห้วย จำนวน 2 แห่ง

- ป่าชุมชน (โคกไฟ) จำนวน 1 แห่ง

- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 1 แห่ง

- ศูนย์เรียนรู้ชุมชน จำนวน 1 แห่ง

- ศาลาประชาคมหมู่บ้าน จำนวน 1 แห่ง

1.6 ภูมิปัญญา/ปราชญ์ชาวบ้าน บ้านสนวนนอก เป็นชุมชนดั้งเดิมที่อพยพมาจากที่
 อื่น วิธีการดำรงชีวิตจึงต้องนำเอาความรู้ ความสามารถ หรือภูมิปัญญาดั้งเดิมติดตัวมาด้วย พร้อมทั้ง
 พัฒนา ปรับปรุงของใหม่ให้สามารถดำรงชีวิตต่อไปได้ด้วยในพื้นที่อาศัยแหล่ง ภูมิปัญญา ที่พบและ
 ยังคงปฏิบัติสืบต่อ ๆ กันมา ได้แก่ การจักสาน การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากไม้ การนวดจับเส้น
 การรำตรด การทอผ้ายกดอกพิกุล การเรียกขวัญ หรือสู่ขวัญ การปลูกหม่อน เลี้ยงไหม ทอผ้า

1.7 เศรษฐกิจของชุมชน การประกอบอาชีพที่ของชุมชนบ้านสนวนนอกประกอบด้วย

- อาชีพ ทำนา จำนวน 82 ครัวเรือน

- อาชีพ ทำสวน จำนวน 5 ครัวเรือน

- อาชีพรับจ้าง จำนวน 13 ครัวเรือน

- อาชีพรับราชการ จำนวน 2 ครัวเรือน

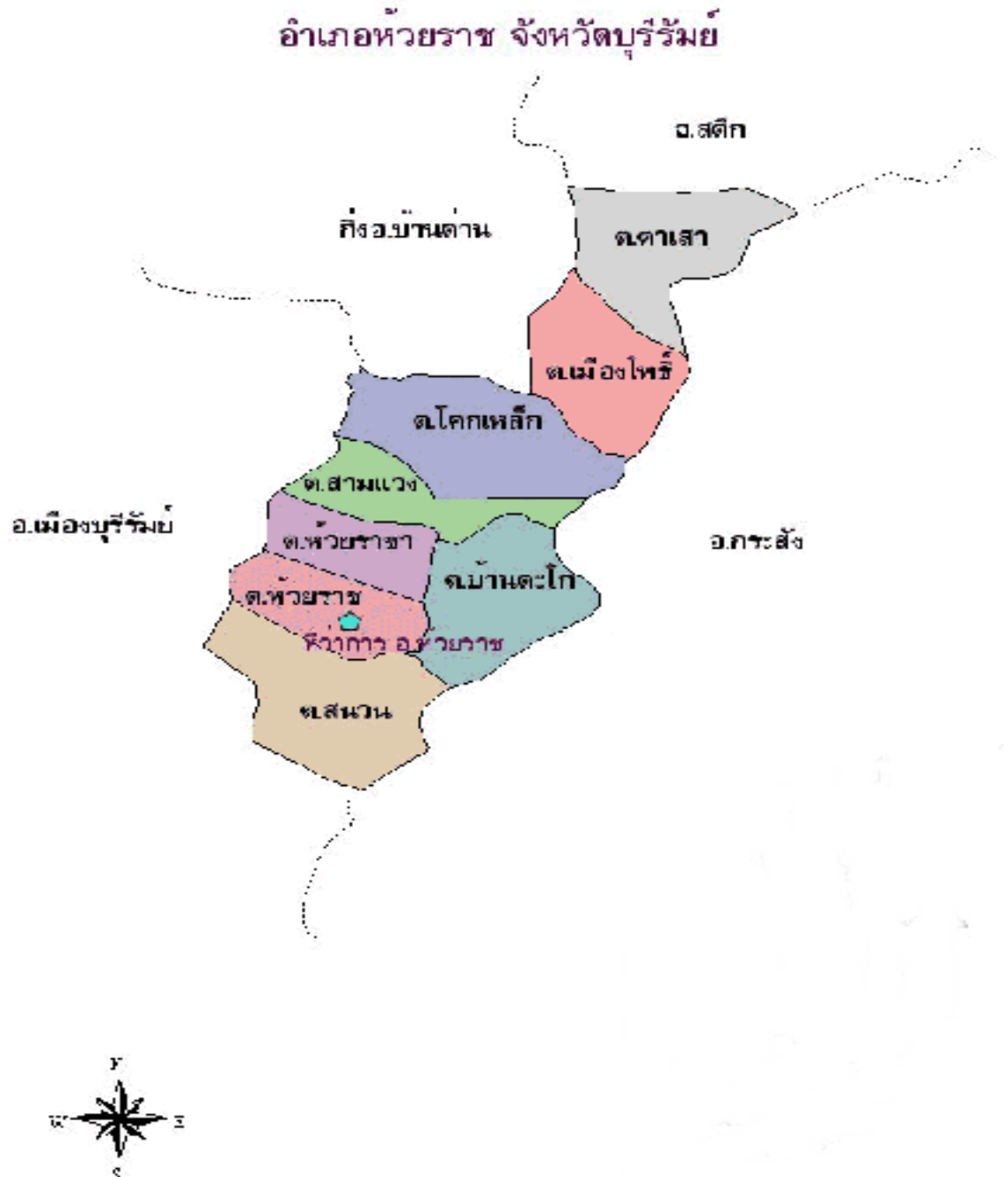
- อาชีพค้าขาย จำนวน 4 ครัวเรือน

รายได้ของประชากร ของครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่าบาท 38,000 บาท /คน/ปี
 จำนวน 138 ครัวเรือน และมีรายได้เฉลี่ยรวมของประชากรทั้งหมู่บ้าน จำนวน 58,719 บาท/คน/ปี

ตารางที่ 4-1 แสดงข้อมูลกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน

ที่	กลุ่ม/องค์กร	จำนวนเงินทุน (บาท)
1	กองทุนหมู่บ้าน	3,400,000
2	กองทุนโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน	290,000
3	กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	60,000
4	กลุ่มออมทรัพย์สัจจะ	120,000
5	กองทุนกลางหมู่บ้าน	100,000
6	ต้นกล้ากองทุนแม่	4,000
7	กองทุนพึ่งพาตนเอง	8,000
8	กลุ่มปุ๋ยแม่บ้าน	120,000
9	กลุ่มทำขนมไทย	40,000
10	กลุ่มสายใยรัก	30,000
11	กลุ่มเยาวชนสืบสานภูมิปัญญา	30,000
12	กลุ่มทอผ้า	1,300,000
13	ออมทรัพย์กลุ่มทอผ้า	200,000

แผนภาพที่ 4 - 2 แผนที่อำเภอห้วยราช

2. การพัฒนาหมู่บ้านสู่หมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชน

2.1 ความเป็นมา

อัตลักษณ์ที่สำคัญของหมู่บ้าน หมู่บ้านท่องเที่ยวใหม่บ้านสนวนนอก หมู่ที่ 2 ตำบลสนวน อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ ประชาชนในหมู่บ้านเป็นชนเผ่าเขมร มีวัฒนธรรมของชนเผ่าที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะ เช่น การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทอผ้าไหมเอกลักษณ์ชนเผ่า ที่สืบทอดกันมารุ่นสู่รุ่น การราตรด เป็นละเล่น การแสดงทางวัฒนธรรมพื้นบ้าน อาหารพื้นถิ่นที่เป็นอัตลักษณ์ เช่น แกงกล้วยหอมทิพย์ ขนมตดหมา ข้าวต้มต่าง เป็นต้น

กลุ่มองค์กรหลักสำคัญในการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มทอผ้าไหมบ้านสนวนนอก หมู่ที่ 2 ตำบลสนวน อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นหมู่บ้านที่ประชาชนมีอาชีพการทำนาปี ที่ต้องอาศัยน้ำจากน้ำฝน เป็นอาชีพหลักของประชาชน ประชาชนมีรายได้จากผลผลิตข้าววนาปีปีละครั้งเดียว ปริมาณและคุณภาพ เป็นไปตามสภาพที่ดินฟ้าอากาศจะเอื้ออำนวยในแต่ละปี ราคาสินค้าและผลตอบแทนไม่แน่นอน การส่งเสริมให้ประชาชนมีอาชีพเสริมที่พัฒนามาจากองค์ความรู้ และภูมิปัญญาของชุมชนจึงมีความจำเป็นและมีความเหมาะสมอย่างยิ่ง

วัตถุประสงค์ของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านสนวนนอก

1. เพื่อเป็นการอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชนเผ่า
2. เพื่อส่งเสริมให้เป็นอาชีพเสริมและสร้างรายได้ให้กับประชาชนในชุมชน
3. เพื่อพัฒนาระดับพื้นที่ผลิตสินค้าจากภูมิปัญญาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว

โดยชุมชน

ปี พ.ศ. 2547 สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอห้วยราช ได้ส่งเสริมการรวมกลุ่มของแม่บ้านที่มีอาชีพการทอผ้าเป็นกลุ่มอาชีพการทอผ้าไหมบ้านสนวนนอก มีสมาชิกก่อตั้ง จำนวน 20 คน โดยมีนางสำเริง โกติรัมย์ เป็นประธานกลุ่มฯ กลุ่มมีการระดมเงินทุน ได้เงินจำนวน 10,000 บาท เพื่อเป็นทุนในการดำเนินงานในระยะแรกที่ก่อตั้งกลุ่ม สินค้าผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม เป็นผ้าไหมที่มีสีสัน ลวดลายแบบดั้งเดิมตามที่ได้รับถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษและยังไม่สามารถจำหน่ายตลาดภายนอกชุมชนได้ ยอดจำหน่ายเพียงปีละ 10,000 บาทเศษ

ต่อมาในปี พ.ศ. 2548-2557 กลุ่มทอผ้าไหมบ้านสนวนนอก เข้าสู่ช่วงการพัฒนากระดับกลุ่ม โดยได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมหม่อนไหม เขตนิคมพัฒนาที่ 26 ได้มีการจัดฝึกอบรมทักษะในการผลิตไหม การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ในการทอผ้าไหม และสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอห้วยราช ได้พัฒนาหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ จึงได้มีการส่งเสริมให้มีการรับสมัครสมาชิกเพิ่ม และขยายกำลังการผลิต มีสมาชิกซึ่งเป็นกำลังหลักของกลุ่มจำนวน 40 คน โดยได้จัดโครงการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการผลิตไหม การแปรรูป การตลาด ต่อมา มีการนำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มมาลงทะเบียน OTOP และได้รับการคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP ระดับ 4 และ 5 ดาวโดยกรมการกลุ่ม สมาชิกได้ร่วมมือกันพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมอย่างต่อเนื่อง ผ้าไหมบ้านสนวนนอก เป็นผ้าไหมที่มีคุณภาพดี มีชื่อเสียง เป็นที่ต้องการของตลาด การพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ใหม่ เป็นการสืบสานวัฒนธรรมของชนเผ่า เป็นการดำเนินการที่สอดคล้องประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนา OTOP ของกรมการพัฒนาชุมชน ของจังหวัดบุรีรัมย์ และกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง (กลุ่มจังหวัดนครชัย

บุรีรัมย์) จุดเด่นในการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพทอผ้าไหมบ้านสนวนนอก มีกระบวนการผลิตไหมครบทุกขั้นตอน ประกอบด้วย กระบวนการต้นน้ำ คือการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การสาวไหม การฟอกย้อม กระบวนการกลางน้ำ คือการทอผ้าไหม การมัดลาย การแปรรูป และกระบวนการปลายน้ำ คือการตลาดที่มีการจำหน่ายสินค้า ณ ที่ตั้งของกลุ่มฯ เป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งปัจจุบัน มีอัตราการเติบโตสูงมาก สินค้าภายในชุมชนผลิตต่อเนื่อง โดยเฉพาะในปี 2557 กลุ่มทอผ้าไหมบ้านสนวนนอก เป็นกลุ่มแกนหลักในการพัฒนาสายผ้าเอกลักษณ์บุรีรัมย์ “ผ้าทางกระรอกคู่ตีนแดง” ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี จำนวน 200,000 บาท ทำให้กลุ่มมีกำลังผลิตผ้าไหม จำนวน 180 เมตร/เดือน ผ้าจากด้ายประดิษฐ์ 600 เมตร/เดือน มียอดจำหน่ายทั้งปีจำนวน 2,376,000 บาท

ในระหว่างในปี พ.ศ. 2558-2560 บ้านสนวนนอก ได้มีกระบวนการขับเคลื่อนหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP เชียงวัฒนธรรม โดยผลิตภัณฑ์ OTOP จากไหม และกระบวนการผลิตไหมที่เป็นแนวคิดหลัก (Theme) ในการส่งเสริมและจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยหน่วยงานภาคี เช่นท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดบุรีรัมย์ จนเป็นหมู่บ้านที่มีการจัดการท่องเที่ยวจนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักแพร่หลาย ผ่านสื่อกระแสหลัก และสื่อสังคมออนไลน์ และเป็นเป้าหมายหนึ่งของนักท่องเที่ยวที่อยากจะมาเรียนรู้วัฒนธรรม วิถีชีวิตของประชาชน ส่งผลให้กลุ่มทอผ้าไหมบ้านสนวนนอก มีความเข้มแข็ง สามารถขายผลิตภัณฑ์ใหม่ได้อย่างต่อเนื่อง และได้รับการสนับสนุนจากส่วนราชการที่เป็นภาคีในการพัฒนาสินค้า ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ ให้มีคุณภาพ และปริมาณที่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด บริษัท ประชาธิปไตยบุรีรัมย์ (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด สนับสนุนกิจกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่สามารถบริการและต้อนรับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในปี 2559 สามารถสร้างรายได้ให้ชุมชนเพิ่มขึ้นกว่า 1.2 ล้านบาท ที่เป็นผลจากการดำเนินงานโครงการ : เส้นแห่งเส้นไหมยกระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชน กลุ่มทอผ้าไหมบ้านสนวนนอก หมู่ที่ 2 ตำบลสนวน อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ และในปี 2561 สามารถสร้างรายได้ให้ชุมชนเพิ่มขึ้นกว่า 3 ล้านบาทเศษ

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์ และหน่วยงานภาคีสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวหมู่บ้านท่องเที่ยวไหมสนวนนอก จนมีชื่อเสียง ประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่อง เช่น

1. การสนับสนุนหมู่บ้านท่องเที่ยวไหมสนวนนอก เข้าร่วมการสาธิตจัดทำขนม “ตดหมา” ขนมจากภูมิปัญญาชุมชน ในการจัดงานเปิดตัว บริษัท ประชาธิปไตยบุรีรัมย์ (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ณ ทำเนียบรัฐบาล กรุงเทพมหานคร

2. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท) และบริษัท ประชาธิปไตยบุรีรัมย์ (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัดสนับสนุนการจัดการรวมนักท่องเที่ยวเดินทางโดยรถยนต์ Off road จากประเทศมองโกเลีย จำนวน 70 คน นำโดย นายเชอ ย่าซา ที่ปรึกษากระทรวงวัฒนธรรมจีน เดินทางมาเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมชนเผ่าบ้านสนวนนอก

3. สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดบุรีรัมย์ ดำเนินการเปิดตลาดโบราณสนวนนอก โดยนายอนุสรณ์ แก้วกังวาล ผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2560

4. สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดบุรีรัมย์ ดำเนินการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวหมู่บ้านท่องเที่ยวไหมสนวนนอกกับกิจกรรมการแข่งขันรถของสนามแข่งรถ

Chang International Circuit

5. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสุรินทร์ สนับสนุนการจัดทำทริปการท่องเที่ยวและประชาสัมพันธ์ หมู่บ้านท่องเที่ยวใหม่บ้านสนวนนอก

บ้านสนวนนอก พัฒนาหมู่บ้านมาได้อย่างเข้มแข็ง โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และเริ่มมีโครงการพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว อย่างชัดเจนประกอบกับบ้านสนวนนอก มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในหมู่บ้านอย่างมากมาย และคณะกรรมการหมู่บ้าน ได้นำแนวคิดการจัดโฮมสเตย์เข้ามาดำเนินการในหมู่บ้าน มีการประชุม สร้างความรู้ ความเข้าใจกับคนในชุมชน มีบ้านที่ได้รับการคัดเลือกเป็นบ้านพักสำหรับนักท่องเที่ยวปัจจุบัน มีจำนวน 30 ครั้วเรือน 40 ห้องนอน

2.2 การบริหารจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวใหม่ บ้านสนวนนอก

การดำเนินงานของหมู่บ้านท่องเที่ยวใหม่สนวนนอก เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ทั้งความร่วมมือจากสมาชิกของกลุ่มทอผ้าทอผ้าซึ่งมีอยู่ 40 คน และสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการโฮมสเตย์ จำนวน 30 หลังคาเรือน นอกจากนี้ทางหมู่บ้านยังให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของกลุ่มองค์กรชุมชน ผู้นำ และภาคีการพัฒนา ทั้ง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และพยายามกระตุ้นการมีส่วนร่วม

โครงสร้างการบริหารหมู่บ้าน มีการกำหนดโครงสร้างการบริหารไว้อย่างชัดเจน มีการมอบหมายหน้าที่ให้กับคณะกรรมการหมู่บ้านในตำแหน่งต่างๆ ใช้วิธีการเลือกตั้งจากสมาชิก ผู้ดำเนินการเลือกตั้งคือผู้ใหญ่บ้าน เมื่อสมาชิกเสนอรายชื่อแล้วก็มาโหวตลงมติกัน เพื่อหาผู้เหมาะสมในตำแหน่งต่างๆ นอกจากนี้ ภายในหมู่บ้านยังมีการแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยตามลักษณะของผลิตภัณฑ์หรือกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย เช่น กลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์ กลุ่มผ้าไหม กลุ่มจักสาน

กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน การวางกฎระเบียบหรือข้อปฏิบัติ จะทำการประชุมเพื่อหาข้อตกลงและปรึกษาหารือกัน โดยยึดมติที่ประชุมเป็นแนวทางในการดำเนินงาน คณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่ควบคุมกฎระเบียบต่าง ๆ นอกจากกฎระเบียบภายในชุมชนแล้ว ยังมี การกำหนดข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวที่มาพักค้างคืน โดยสมาชิกร่วมกันกำหนดข้อปฏิบัติ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันปัญหาหรือผลกระทบด้านลบที่จะตามมา บ้านพักโฮมสเตย์แต่ละหลังจะติดระเบียบของการเข้าพักไว้ในบริเวณบ้าน การวางกฎระเบียบข้อปฏิบัติสำหรับหมู่บ้าน นั้นทางสมาชิก และ คณะกรรมการ ได้ประชุม ปรึกษาหารือและหาข้อตกลงร่วมกันโดยใช้มติในที่ประชุมเป็นข้อกำหนดหรือกฎเกณฑ์ ในการปฏิบัติ โดยมีผู้ควบคุมกฎระเบียบคือคณะกรรมการหมู่บ้าน สมาชิกกลุ่ม และสมาชิกชุมชน ต้องร่วมมือร่วมใจกันในการดูแลและทำตามกฎระเบียบที่วางไว้อย่างเคร่งครัด ตัวอย่างกฎระเบียบข้อบังคับของบ้านสนวนนอก เช่น ห้ามดื่มสุรา ไม่ส่งเสียงดัง แต่งกายสุภาพ ไม่สูบบุหรี่ ถ้าฝ่าฝืนการตักเตือน 3 ครั้ง ยังไม่เชื่อจะตัดออกจากสมาชิก ห้ามนักท่องเที่ยวส่งเสียงดังหลังเวลา 22.00 น. ภายในหมู่บ้าน ช่วยกันรักษาความสะอาด และพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชน เป็นต้น

การดำเนินงานที่ผ่านมาของหมู่บ้านท่องเที่ยวใหม่สนวนนอก ยังไม่พบปัญหาหรือความขัดแย้งรุนแรงเกิดขึ้น แต่ถ้าหากมีความไม่เข้าใจกันเกิดขึ้น จะใช้วิธีประชุม เพื่อปรึกษาหารือและหาข้อตกลงร่วมกัน ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้วิธีการพูดคุย อธิบาย แบบประนีประนอม โดยอาศัยความสัมพันธ์แบบเครือญาติและความไว้วางใจกัน การบริหารงานของหมู่บ้านจะเน้นการสื่อสาร

ภายในอย่างสม่ำเสมอ การดำเนินงานของบ้านสวนนอก เป็นไปด้วยความราบรื่น ทั้งนี้เนื่องจากทุกคนต่างรับผิดชอบงานของตนเองเป็นอย่างดี และการให้ความเคารพซึ่งกันและกัน

2.3 กิจกรรมการท่องเที่ยวบ้านสวนนอก

บ้านสวนนอกยังคงความเป็นธรรมชาติดั้งเดิมอยู่ ความเป็นชนบท ความเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ มีภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ตัวอย่างผลิตภัณฑ์บ้านสวนนอก ได้แก่ ผ้าไหมลายเอกลักษณ์ ผ้าไหมหางกระรอก ผ้าโสร่ง ผ้าขาวม้า ผ้าไหมพื้นเรียบ ผ้าคลุมไหล่ ผ้าพันคอ ผ้ายกดอกแก้ว ดอกพิกุล ข้าวหลาม แกงกล้วย กระจยาสารท ดักแด่ควัสมุนไพรส้มตำดักแด่ ขนมจีนน้ำยา

กระบวนการทำงานเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว

นางสำรอง โกติรัมย์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานกับนักท่องเที่ยว เมื่อตกลงเรื่องกิจกรรม วันเวลาเข้าพัก ราคา การเดินทางเรียบร้อยแล้ว จะนำเรื่องเข้าประชุมกับทางกลุ่มเพื่อจัดสรรบ้านพัก และเตรียมการเรื่องการต้อนรับ นักท่องเที่ยวจะต้องโทรจองก่อนเข้าพักล่วงหน้าอย่างน้อย 15 วัน หากติดต่อมาอย่างกระชั้นชิดเกินไป ทางกลุ่มก็อาจปฏิเสธนักท่องเที่ยวได้

การเตรียมการ

เมื่อได้ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่ครบถ้วนแล้ว ฝ่ายต่างๆ จะทำหน้าที่จัดเตรียมความพร้อมตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ฝ่ายสถานที่จะเตรียมความพร้อมด้านสถานที่ จัดเก้าอี้ เครื่องเสียง อุปกรณ์ต่างๆ ฝ่ายอาหารจัดเตรียมอาหาร เครื่องดื่มให้เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

การต้อนรับนักท่องเที่ยว

เมื่อนักท่องเที่ยวมาถึงจะมีการกล่าวต้อนรับโดยผู้ใหญ่บ้าน เปิดวิถีทัศน์แนะนำสถานที่ และเจ้าของบ้านโฮมสเตย์ กล่าวต้อนรับ ในกรณีที่มีนักท่องเที่ยว 30 คนขึ้นไป ทางกลุ่มจะทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ ผูกข้อมือโดยผู้อาวุโสของหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีการแสดงดนตรีพื้นบ้านจากกลุ่มผู้สูงอายุ และการแสดงของเยาวชน การร่ำวง และกิจกรรมสันทนาการอื่นๆ

การนำเที่ยวในชุมชน

ผู้นำทางบรรยายคือผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการที่รับผิดชอบฐานเรียนรู้ สมาชิกกลุ่มทุกท่านก็จะช่วยกันบรรยายและร่วมเดินทางไปกับนักท่องเที่ยว ในการบรรยายจะใช้โทรโข่ง โดยมีการบรรยายเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้าน ประวัติหมู่บ้าน ข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ต่างๆ ของหมู่บ้าน รวมถึงมีการร้องเพลงประกอบเพื่อสันทนาการ สร้างบรรยากาศที่สนุกสนานแก่นักท่องเที่ยว เช่น ร้องเพลงประจำถิ่นร้องเพลงภาษาพื้นบ้าน (เขมร) เป็นต้น

การท่องเที่ยว ณ บ้านสวนนอก เป็นการท่องเที่ยวที่มีการบริหารจัดการโดยชุมชนอย่างแท้จริง กระบวนการก่อตั้ง บริหารจัดการ และดำเนินงาน คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม สมาชิกหมู่บ้านเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยว ทั้งด้านร่างกาย แรงใจและทุนทรัพย์ สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่สังเกตได้จากการบริหารจัดการหมู่บ้านการท่องเที่ยวบ้านสวนนอก คือ ความพยายามให้เกิดการกระจายรายได้ในหมู่บ้าน มิใช่แค่ให้กับสมาชิกกลุ่ม หากแต่หมายรวมถึงคนในชุมชนที่ไม่ได้มีส่วนในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวด้วย ยกตัวอย่าง เช่น วัดบ้านสวนนอก

สวนนอกรีゾート ล้วนแต่ได้ประโยชน์จากการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวถึงแม้มิได้เป็นสมาชิกของหมู่บ้านสวนนอก

2.4 ข้อมูลรายละเอียดค่าใช้จ่ายของหมู่บ้านท่องเที่ยวไหมสวนนอก หมู่ที่ 2 ตำบลสวนนอก

1. ที่พักโฮมสเตย์ จำนวนครัวเรือนที่รองรับนักท่องเที่ยว จำนวน 30 ครัวเรือน 40 ห้อง ครัวเรือน สำรอง จำนวน 2 ครัวเรือน 2 ห้องพัก รวมทั้งหมด 32 ครัวเรือน

2. ค่าบริการ

- ค่าเครื่องดื่มพร้อมอาหารว่าง มื้อละ 30 บาท/คน (น้ำสมุนไพร)
- ค่าอาหารเย็น/น้ำดื่ม/ที่พัก/อาหารเช้า จำนวน 350 บาท/คน
- การแสดงพื้นบ้าน ประเพณีบายศรีสู่ขวัญ รำตรุด รำกันตรึม

จำนวน 2,000 บาท

- ค่าบริการรถนำเที่ยว จำนวน 500 บาท/เที่ยว
- ค่าตอบแทนวิทยากร ฐานเรียนรู้ของชุมชน จุดละ 500 บาท

3. ฐานการเรียนรู้ของชุมชน

- ฐานการเรียนรู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม
- ฐานการเรียนรู้การฟอกย้อม
- ฐานการเรียนรู้การสาวไหม
- ฐานการเรียนรู้การทอผ้า
- ฐานการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- ฐานการเรียนรู้การผลิตผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก เช่น พัด จักสาน กระดิ่งวัว/

ควาย นกจากกะลามะพร้าว

- ฐานการเรียนรู้วัฒนธรรมเช่น บ้านโบราณ วิถีชีวิต
- ฐานการเรียนรู้ไร่บ้านผสม
- ลานวัฒนธรรม การบายศรีสู่ขวัญ รำตรุด การแสดงประเพณีวัฒนธรรม

ชุมชน

แผนภาพที่ 4 – 3 ป้ายชื่อทางเข้าหมู่บ้าน

2.5 สรุปรายได้จากการจัดกิจกรรมในหมู่บ้านท่องเที่ยว บ้านสนวนนอก ตำบล
สนวน อำเภอกัญฉะราช จังหวัดบุรีรัมย์

ตารางที่ 4 - 2 แสดงรายได้จากการจัดกิจกรรมในหมู่บ้านท่องเที่ยว

เดือน/ปี	ประเภทรายได้				รวม
	ผ้าไหม	ผ้าด้าย/ผ้าฝ้าย	การบริการการท่องเที่ยว	ผลิตภัณฑ์อื่น ๆ	
เมษายน 59	25,259	4,700	35,200	5,420	70,579
พฤษภาคม 59	36,200	7,350	34,000	6,800	84,250
มิถุนายน 59	23,010	10,900	60,200	7,000	101,110
กรกฎาคม 59	23,030	19,575	80,500	12,200	135,305
สิงหาคม 59	24,130	12,500	55,500	15,200	107,330
กันยายน 59	38,440	9,500	88,500	24,350	160,790
ตุลาคม 59	28,560	14,800	50,400	14,475	108,235
พฤศจิกายน 59	15,500	25,600	85,450	8,540	135,090
ธันวาคม 59	28,800	21,100	91,000	8,680	149,580
รวม 59	242,928	126,025	58,075	102,665	1,052,369
มกราคม 60	16,350	24,000	61,800	7,410	109,560
กุมภาพันธ์ 60	17,382	21,050	62,275	9,100	109,807
มีนาคม 60	11,650	14,000	46,730	7,150	79,530
เมษายน 60	15,640	11,300	54,800	10,800	92,540
พฤษภาคม 60	23,050	21,400	46,500	9,750	100,700
มิถุนายน 60	33,600	15,700	109,100	12,580	170,980
กรกฎาคม 60	30,010	24,000	49,550	9,500	113,060
สิงหาคม 60	63,950	25,600	96,850	21,000	188,500
กันยายน 60	56,450	11,200	118,570	32,400	216,880
ตุลาคม 60	64,240	18,100	42,000	8,900	125,450
พฤศจิกายน 60	69,400	12,400	4,000	14,250	98,890
ธันวาคม 60	69,400	14,680	71,900	24,420	180,400
รวม 60	456,432	213,430	764,075	167,260	1,601,197
มกราคม 61	42,500	22,800	55,640	8,880	129,820

ตารางที่ 4 -2 แสดงรายได้จากการจัดกิจกรรมในหมู่บ้านท่องเที่ยว (ต่อ)

กุมภาพันธ์ 61	120,800	22,500	52,480	7,570	203,350
มีนาคม 61	43,200	21,250	54,200	9,860	128,510
เมษายน 61	15,800	8,900	11,100	3,980	39,780
รวม 61	222,300	75,450	173,420	30,290	501,460
รวมทั้งสิ้น	921,661	414,905	1,518,245	300,215	3,155,026

2.6 ผลการดำเนินงานการพัฒนาหมู่บ้านและการประชาสัมพันธ์หมู่บ้านท่องเที่ยว
แผนภาพที่ 4 - 4 แสดงสถานที่เคาฟ และบรรพบุรุษของหมู่บ้าน

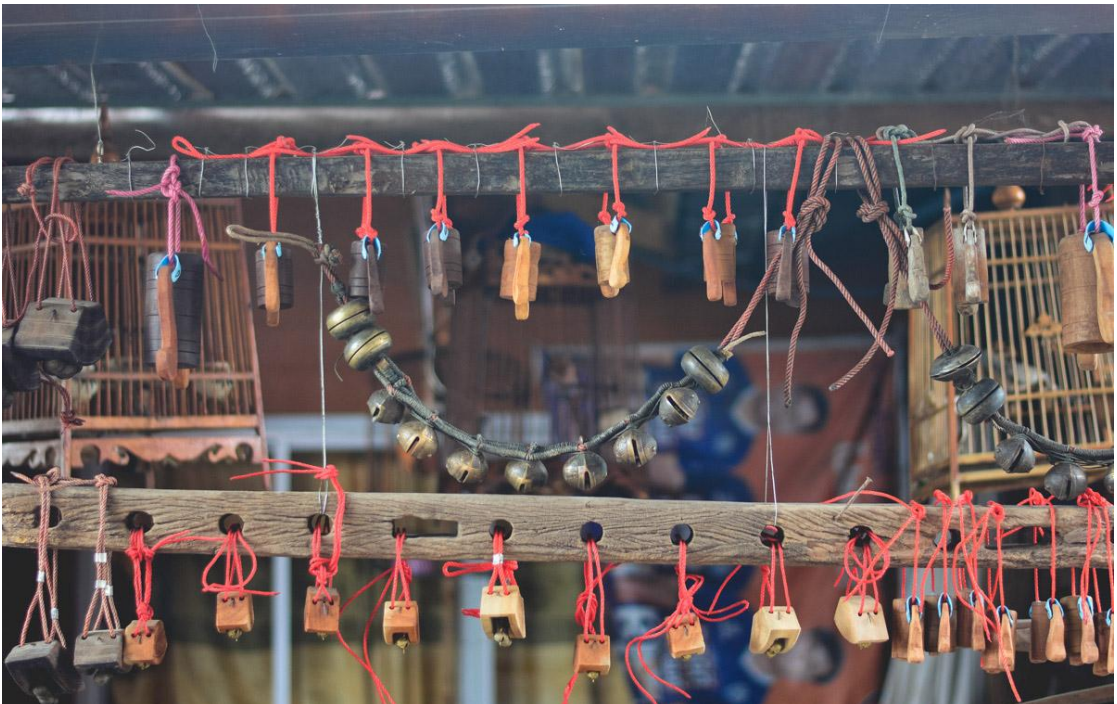
แผนภาพที่ 4 - 5 แสดง ร้านสาวไหม

แผนภาพที่ 4 - 6 แสดงภาพ การสาวไหม

แผนภาพที่ 4 - 7 แสดงกระดิ่งคอควายรูปแบบต่าง ๆ ฝีมือนักหัตถกรรมของชุมชน

แผนภาพที่ 4 - 8 กระจดคอควยรูปแบบดั้งเดิม

แผนภาพที่ 4 - 9 ผลิตภัณฑ์บ้านนก ฝีมือหัตถกรรมของชุมชน

แผนภาพที่ 4 -10 ผลิตภัณฑ์แกะสลักนก

แผนภาพที่ 4 - 11 ศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทย

แผนภาพที่ 4 -12 ภายในศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์

แผนภาพที่ 4 -13 กิจกรรมการทอผ้า ของกลุ่มทอผ้า

แผนภาพที่ 4 -14 กิจกรรมกลุ่มทอผ้าบ้านสนวนนอก

แผนภาพที่ 4 -15 ทอผ้าไหมใต้ถุนบ้าน วิถีชีวิตดั้งเดิม

แผนภาพที่ 4 – 16 อุปกรณ์สำหรับแกงกล้วย อาหารพื้นบ้าน ดั้งเดิม

แผนภาพที่ 4 – 17 รถกระสวยนำเที่ยวภายในหมู่บ้าน

แผนภาพที่ 4 – 18 การต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยความอบอุ่น

แผนภาพที่ 4 – 19 กิจกรรมต้อนรับนักท่องเที่ยว พิธีสูชวัญ

แผนภาพที่ 4 – 20 พานบายศรี ฝีมือชาวบ้านสนวนนอก สำหรับต้อนรับนักท่องเที่ยว

แผนภาพที่ 4 – 21 ทดลองปั่นไหมของนักท่องเที่ยว

แผนภาพที่ 4 – 22 การแต่งกายต้อนรับนักท่องเที่ยว

แผนภาพที่ 4 - 23 แผ่นพับประชาสัมพันธ์ แบบ หน้า 1

แผนภาพที่ 4 – 24 แผ่นพับประชาสัมพันธ์ แบบ 1 หน้า 2

แผนภาพที่ 4 - 25 แผ่นพับประชาสัมพันธ์ แบบ 2 หน้า 1

แผนภาพที่ 4 – 26 แผ่นพับประชาสัมพันธ์ แบบ 2 หน้า 2

วางแผนเที่ยว

เที่ยวสนุก มีคอนเซ็ปต์ ในหมู่บ้านท่องเที่ยวไหม

จะเที่ยวแบบ one day trip หรือใช้ชีวิตเซาะกราวนอนโฮมสเตย์
ทุกนาที ณ ที่แห่งนี้ คือ ประสบการณ์ใหม่ในการท่องเที่ยววิถีไทย วิถีอีสานใต้

กิจกรรมม่วนชื่นห้ามพลาด

- แวะชมการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมภายใต้แนวคิด Thai Silk Full Circle ครบทุกขั้นตอนกว่าจะเป็นผ้าไหมหนึ่งผืน
- สัมผัสวิถีชีวิตชาวบ้าน ทดลองสาวไหมปั่นด้าย ทอผ้าได้ถუნ เรือนด้วยตนเอง
- เที่ยวเล่น "ตลาดโบราณ" ซือป&ชิมอาหารพื้นบ้านควา-หวาน
- ทดลองชิมเม่นูอรร้อยประจำถิ่นหนองไหม หรือ ดักแด้คั่วสมุนไพร
- เที่ยวชมบ้านโบราณ เปลี่ยนใส่ชุดพื้นบ้าน นุ่งซิ่น นุ่งโสร่ง ตามวิถีแหม่ม
- ชิมขนมพื้นเมือง "ตดหมา" รสชาติหวานมัน อร่อย จากพืชสมุนไพรสรรพคุณเป็นยาดี

- นั่ง "รถกระสวยอวกาศ" หนึ่งเดียวในโลก ชมวิวท้องทุ่งนา สุดอากาศบริสุทธิ์
- ซือปผ้าไหมลายเอกลักษณ์ท้องถิ่น "ผ้าไหมลายหางกระรอก" หรือ ผ้าซิ่นผ้าขาวม้า
- ร้องรำ ในกิจกรรม "รำตรวด" การละเล่นพื้นบ้านอีสานโบราณที่สุดแสนม่วนชื่น
- นอนโฮมสเตย์ ดื่มด่ำวัฒนธรรมอีสานใต้ ครบครันทั้งเชิงขนบประเพณี และวัฒนธรรม

แผนภาพที่ 4 - 27 แผ่นพับประชาสัมพันธ์ แบบ 2 หน้า 3

รู้ไว้ก่อนเที่ยว

ในอดีต "บ้านสวนนอก"
เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์
มีทรัพยากรธรรมชาติมากมาย
จนมีคำกล่าวหนึ่งว่า...
อยากอยู่ดีมีความสุข
ต้องไปอยู่บ้านสวนนอก

บ้านสวนนอก หมู่บ้านเล็กๆ ในอำเภอห้วยราช
จ.บุรีรัมย์ เป็นชุมชนโบราณที่ดำรงวิถีชีวิตความเป็นอยู่
อย่างเรียบง่ายใช้ภาษาพื้นถิ่นเขมรตามแบบวิถีชุมชนเขมร
เขาะกราวบุรีรัมย์อีสานใต้ (**เขาะกราว หมายถึง บ้านนอก)
พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ชาวบ้านจึงมี
อาชีพหลักคือการทำนา และมีอาชีพเสริมอันเป็นมรดก
ตกทอดจากรุ่นสู่รุ่น คือ สืบสานการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม
และการทอผ้าไหมที่มีลวดลายเอกลักษณ์โบราณท้องถิ่น
ได้แก่ ผ้าไหมหางกระรอก ซึ่งนับเป็นลายเอกลักษณ์ของ
ผ้าไหมบ้านสวนนอก

นอกจากผ้าไหมเลื่องชื่อแล้ว สิ่งที่ยอดไม้ได้เมื่อมาเยือน
บ้านสวนนอก คือ การรับชมการแสดงพื้นบ้าน "รำตรด"
การละเล่นพื้นบ้านแต่โบราณของชาวอีสานใต้ ซึ่งมีความเชื่อว่า
เป็นการละเล่นเพื่อความสนุกสนานในวันขึ้นปีใหม่ของชาว
ไทยสมัยก่อนที่ใช้เดือนเมษายนของทุกปีเป็นวันขึ้นปีใหม่

ส่วนเมนูอาหารจานเด็ด นอกจาก
ขนมตดหมา ที่เป็นขนมโบราณ
หาทานยากในปัจจุบันแล้ว ยังมี
เมนูที่ทำจาก ดักแด้ (หนอนไหม)
ไม่ว่าจะเป็นส้มตำดักแด้ ยำดักแด้
เมี่ยงดักแด้ และดักแด้คั่วเกลือ
ตามแบบฉบับรสชาติ ดั้งเดิมของ
ชาวอีสานแท้ๆ รวมถึงเมนูพื้นบ้าน
อาทิ แกงกล้วย บวชบุก ขนมจีนน้ำยา
รวมถึงชาใบหม่อน เครื่องดื่มรสเลิศ
ของชุมชน

แผนภาพที่ 4 – 28 แผนที่ประชาสัมพันธ์ แบบ 2 หน้า 4

แผนภาพที่ 4 – 29 แผ่นพับประชาสัมพันธ์ แบบ 2 หน้า 5

เตรียมพร้อมก่อนเดินทาง
 อยากรเที่ยวเขาะกราว นอนโฮมสเตย์ เรียนรู้วัฒนธรรม

- ติดต่อล่วงหน้า รับประกันได้ว่า
ชม ชิม ช้อป เที่ยวครบทุกจุด
- เดินทางเข้าชมเป็นหมู่คณะ
อยากจัดกิจกรรม บายศรีสู่ขวัญ
รำตรด กรุณาแจ้งชุมชนล่วงหน้า
เพื่อจัดเตรียม
- โฮมสเตย์สัมผัสวิถีชีวิตใกล้เคียง
ชีวิตจริงของชาวสวนนอก
ในหมู่บ้านมีโฮมสเตย์
เพียง 15 หลัง

ค่าบริการ

- ค่าบริการ โฮมสเตย์ ค้าง 1 คืน
รวมอาหารเช้า อาหารเช้า
และชุดอาหารใส่บาตรพระ
ราคาเพียง 350 บาท / คน

ติดต่อสอบถามรายละเอียด

คุณบุญทิพย์ (ผู้ใหญ่บ้าน) โทร. 085 411 4435
 คุณสำเร็จ โทร. 080 472 4435
 FB : หมู่บ้านท่องเที่ยวไหมบ้านสวนนอก
 อ.ห้วยราช จ.บุรีรัมย์

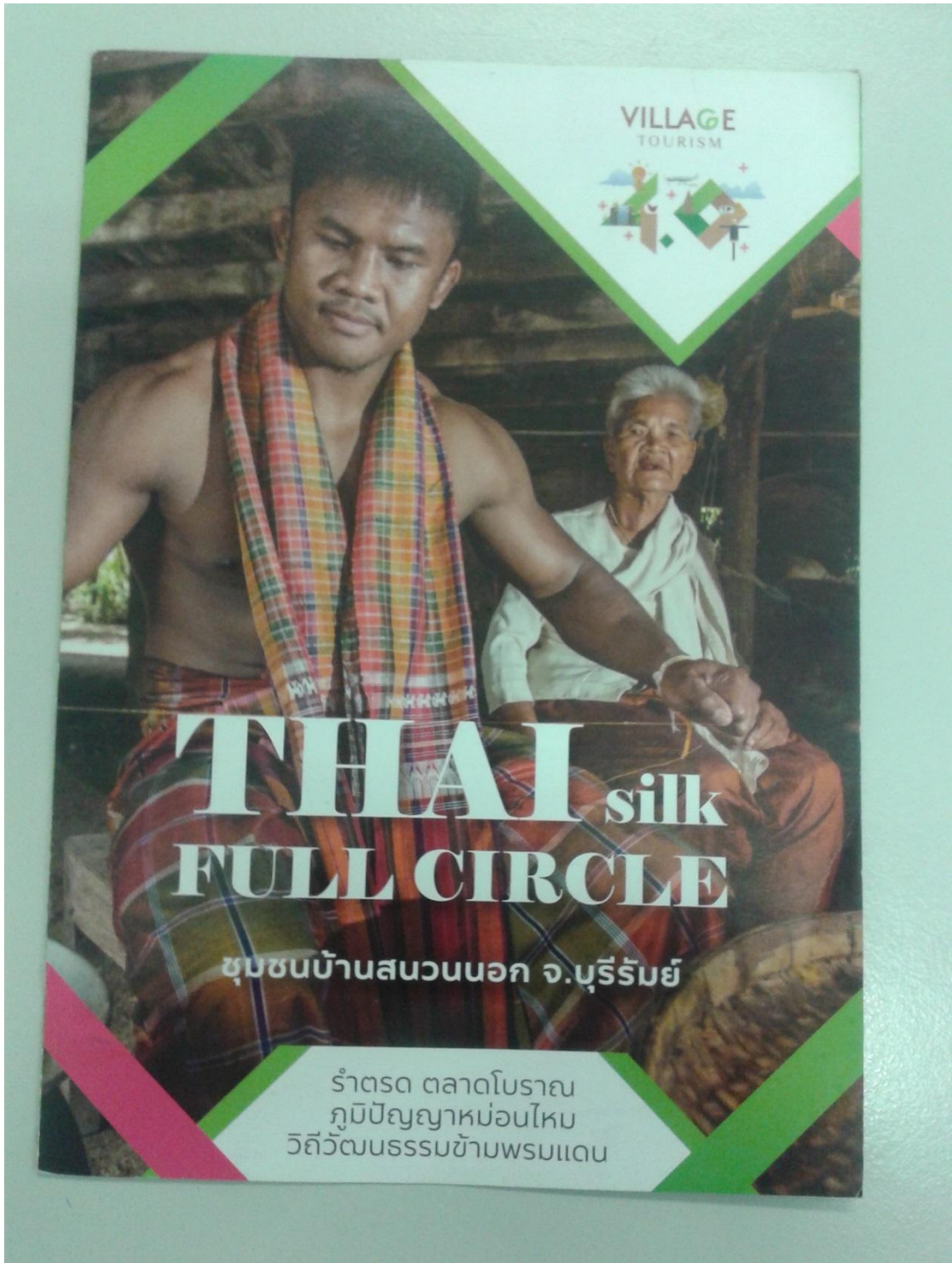
THAI UNIVERSITY OF TOURISM

การท่องเที่ยวไทย
THAILAND
Tourism 2016-2020

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสุรินทร์ (ดูแลพื้นที่ จ.สุรินทร์ - จ.บุรีรัมย์)
 โทร. 044 514 447-8 www.i-san.tourismthailand.org

แผนภาพที่ 4 – 30 แผ่นพับประชาสัมพันธ์ แบบ 3 หน้า 1

แผนภาพที่ 4 – 31 แผ่นพับประชาสัมพันธ์ แบบ 3 หน้า 2

**THAI silk
FULL CIRCLE**
รำตรา ตลาดโบราณ ภูมิปัญญาของไทย
วิถีวัฒนธรรมบ้านพรหมแดน

ชุมชนบ้านสนวนนอก

ชุมชนบ้านสนวนนอก จ.บุรีรัมย์ เป็นหมู่บ้านเล็กๆที่ใช้ภาษาเขมรเป็นภาษาท้องถิ่น ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพผลิตผ้าไหมซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมายาวนาน ปัจจุบันมีการเปิดเป็นฐานการเรียนรู้ด้านการผลิตผ้าไหมของชุมชน นักท่องเที่ยวที่สนใจสามารถเข้ามาเรียนรู้วิธีการผลิตได้ทุกขั้นตอน ตั้งแต่การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การฟอกไหม การทอผ้าไหม และการแปรรูป เป็นการเรียนรู้ที่ครบวงจร ชุมชนบ้านสนวนนอกยังมีการแสดงที่เป็นศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์คือ 'รำตรา' เดิมเป็นการละเล่นชนชาวเขมร (กับพูซา) ในการเชื้อเชิญให้ผู้คนมาทำบุญ มีจังหวะทั้งเร็วและช้า ในหมู่บ้านก็ยังมีแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆที่น่าสนใจ เช่น ตลาดโบราณ และบ้านโบราณที่มีอายุมากกว่า 100 ปี

ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นก็มีหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นกระดังไม้ ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว ผลิตภัณฑ์จักสาน เป็นต้น สำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการพักค้างคืน ชุมชนก็มีโฮมสเตย์ไว้คอยต้อนรับหลายหลัง โดยจะใช้บ้านของชาวบ้านเปิดให้เข้าพักได้ ทำให้ได้บรรยากาศเหมือนมาเยี่ยมเยียนญาติผู้ใหญ่ที่พร้อมจะต้อนรับด้วยความอบอุ่น

VILLAGE TOURISM 4.0

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จัดกิจกรรม Village Tourism 4.0 ภายใต้โครงการ Village to the World 4.0 เพื่อส่งเสริมและสร้างสรรคกิจกรรมแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น ขานรับนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการสร้างความเจริญส่งเสริมเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของคนในชนบทให้ดีขึ้นอย่างยั่งยืน โดยได้คัดเลือกพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวภายใต้โครงการพัฒนาหมู่บ้าน (แ่งท่องเที่ยว) 10 แห่ง

แผนภาพที่ 4 – 32 แผ่นพับประชาสัมพันธ์ แบบ 3 หน้า 3

บ้านสวนนอกโฮมสเตย์

สิ่งอำนวยความสะดวก

ชุดที่นอน / ห้องน้ำรวม / พัดลม / เครื่องปรับอากาศ (บางห้อง)

กิจกรรมท่องเที่ยวห้ามพลาด

- ฐานการเรียนรู้กระบวนการผลิตผ้าไหม (ปลูกหม่อน, เลี้ยงไหม, สาวไหม, ทอผ้าไหม)
- ฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เกษตรอินทรีย์
- ฐานการเรียนรู้จักสาน และบกกะลามะพร้าว
- ศูนย์จำหน่ายผ้าไหมชุมชน
- การแสดงพื้นบ้าน บายศรีสู่ขวัญ รำตรด กันตริမ်
- นั่งรถกระสวย ชมทิวทัศน์และหมู่บ้าน
- ทำอาหารพื้นเมือง เช่น แกงกล้วย ชมนตดหมา

ผลิตภัณฑ์เด่นของชุมชน

- ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าไหมทอมือ

แผนภาพที่ 4 – 33 แผ่นพับประชาสัมพันธ์ แบบ 3 หน้า 4

เส้นทางการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน

ชุมชนบ้านสวนนอก จังหวัดบุรีรัมย์

ทริป 2 วัน 1 คืน

วันที่ 1

09.00 น.	เดินทางถึงชุมชนบ้านสวนนอก ชุมชนให้การต้อนรับ นั่งรถกระบะสวยชมรอบหมู่บ้าน
10.00 น.	ร่วมกิจกรรมฐานการเรียนรู้ การผลิตผ้าไหม (ปลูกหม่อน เลี้ยงไหม สาวไหม ตีเกลียว ย้อมผ้า ทอผ้า)
12.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00 น.	ร่วมกิจกรรมฐานการเรียนรู้ ทำกระดิ่งไม้ จักสาน นกทะเลาะพริ้ว
16.30 น.	ร่วมกิจกรรมทำขนมโบราณ "ขนมตดหมา" ทำอาหารพื้นเมือง และร่วมรับประทานอาหารเย็น
18.00 น.	เข้าพักโฮมสเตย์ พักผ่อนตามอัธยาศัย

วันที่ 2

06.00 น.	ทำบุญตักบาตร
07.00 น.	รับประทานอาหารเช้า ที่จัดเตรียมไว้ที่บ้านพัก
08.00 น.	ชมตลาดโบราณ และบ้านโบราณ อายุกว่า 100 ปี ที่มีการอนุรักษ์ และยังเป็นที่อยู่อาศัยจนถึงปัจจุบัน
09.00 น.	ชมสวนหม่อน และชมไร่สวนผสม
10.00 น.	สักการะพระพุทธรูป และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่วัดสวน เพื่อเป็นสิริมงคล เลือกซื้อของฝาก ของที่ระลึกจากชุมชน ก่อนเดินทางกลับ

ราคา

จำนวนคน	2	3	4	5	6-8
ราคาบาท/คน	2,860.-	2,350.-	1,960.-	1,900.-	1,850.-

หมายเหตุ : โปรแกรมการท่องเที่ยวสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม
และสภาพอากาศ

ติดต่อ : ชุมชนท่องเที่ยวไหมสวนนอก
คุณพงษ์ศรี แก้วพรหม โทร. 087-458-3235

Facebook : www.facebook.com/BanSanuanNokVillage

แผนภาพที่ 4 – 34 แผ่นพับประชาสัมพันธ์ แบบ 3 หน้า 5

เส้นทางท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน

ชุมชนบ้านสวนนอก จังหวัดบุรีรัมย์

ทริป 1 วัน

วันที่ 1	
09.00 น.	เดินทางถึงชุมชนบ้านสวนนอก ชุมชนให้การต้อนรับ นั่งรถกระบะลุยชมหมู่บ้าน
10.00 น.	ร่วมกิจกรรมฐานการเรียนรู้ การผลิตผ้าไหม (ปลูกหม่อน เลี้ยงไหม - สาวไหม ตัดเกลียว ย้อมผ้า ทอผ้า) และกิจกรรมที่บ้านจักสาน
12.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00 น.	ร่วมกิจกรรมฐานการเรียนรู้ ทำกระดังไม้ จักสาน นกทะเลสามพระราว
15.00 น.	ชมตลาดโบราณ และบ้านโบราณ อายุมากกว่า 100 ปี
16.30 น.	สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่วัดสวนนอก เพื่อเป็นสิริมงคล
17.00 น.	เลือกซื้อของฝาก ของที่ระลึกจากชุมชน ก่อนเดินทางกลับ

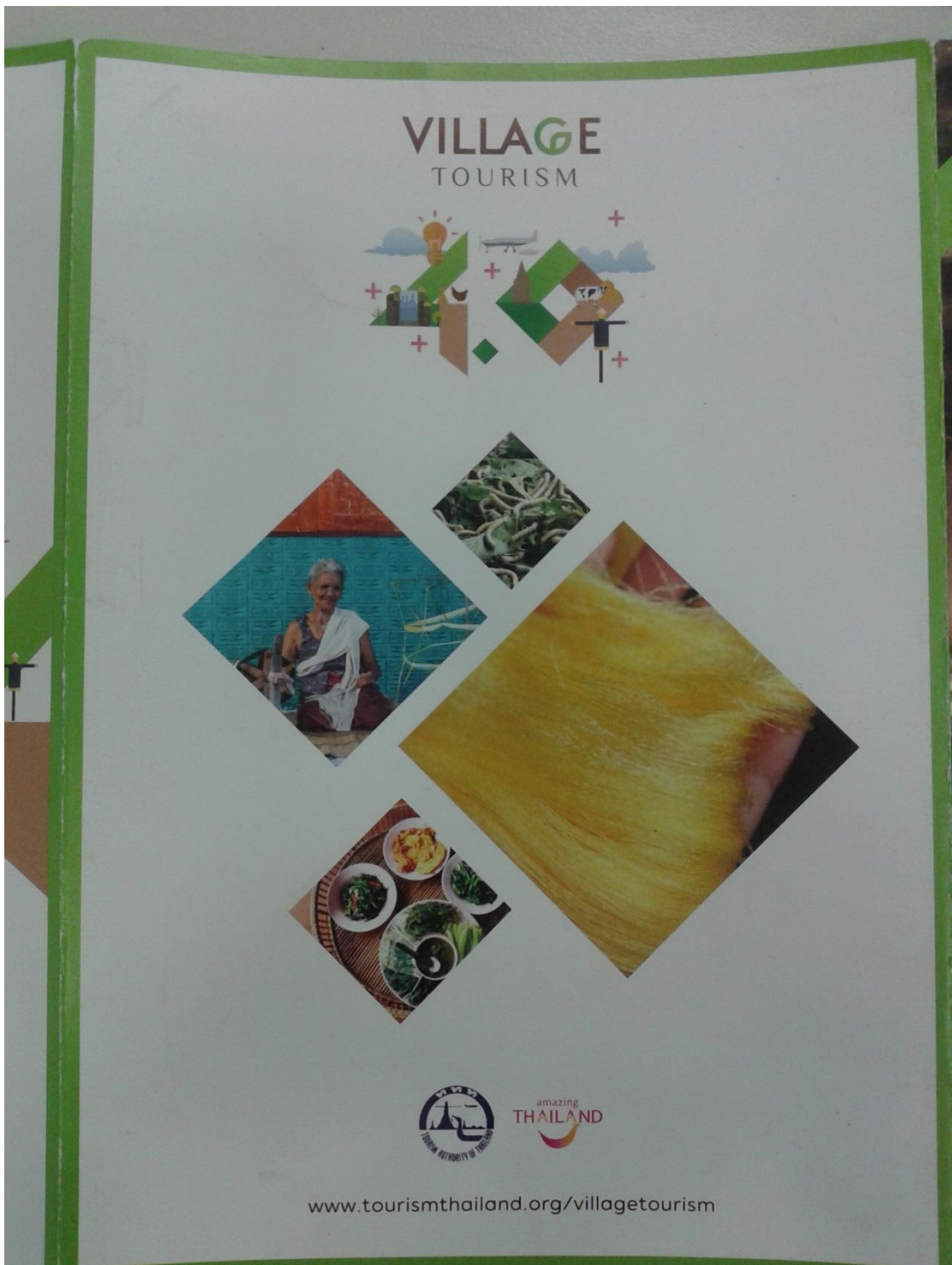
ราคา					
จำนวนคน	2	3	4	5	6-8
ราคาบาท/คน	1,800.-	1,550.-	1,200.-	1,090.-	980.-

หมายเหตุ : โปรแกรมการท่องเที่ยวสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม
และสภาพอากาศ

ติดต่อ : ชุมชนท่องเที่ยวไหมสวนนอก
คุณพงษ์ศรี แก้วพรหม โทร. 087-458-3235

Facebook : www.facebook.com/BanSanuanNokVillage

แผนภาพที่ 4 – 35 แผ่นพับประชาสัมพันธ์ แบบ 3 หน้า 6

3. กิจกรรมการต้อนรับนายกรัฐมนตรี (พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา)

นายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวชุมชน Homestay บ้านสนวนนอก ต. สนวน อ.ห้วยราช จ.บุรีรัมย์ (สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดบุรีรัมย์ ,2561)

วันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2561 เวลา 15.00 น. ณ หมู่บ้านท่องเที่ยววัฒนธรรมบ้านสนวนนอก ต. สนวน อ.ห้วยราช จ.บุรีรัมย์ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีพร้อมคณะ เยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวชุมชน Homestay บ้านสนวนนอก หมู่บ้านชุมชนโบราณที่ดำรงชีวิตความเป็นอยู่ตามแบบวิถีชุมชนเขมร และมีการจัดการด้านการท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของบุรีรัมย์

ชุมชนบ้านสนวนนอกเป็นชุมชนโบราณที่มีขนาดเล็กเพียง 150 ครัวเรือน ปัจจุบันได้มีการพัฒนาต่อยอดวิถีชีวิตดั้งเดิมจนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพ และได้รับการคัดเลือกให้เป็น “ต้นแบบแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน” จากกระทรวงมหาดไทย นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดบุรีรัมย์ให้ดำเนินการ ตามโครงการส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยว โดยได้มีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวหมู่บ้านท่องเที่ยวไหมบ้านสนวนนอก เป็นตลาดท่องเที่ยวพระราชวิถีไทย ทั้งนี้ นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศสามารถเรียนรู้ ร่วมมีประสบการณ์การเลี้ยงไหมและทอผ้าไหม ซึ่งเป็นอาชีพหลักของชุมชนอีกด้วย

โอกาสนี้ นายกรัฐมนตรีได้เยี่ยมชมศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทย สักการะศาลหลวงปู่อุดม สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ จากนั้น โดยสารรถอีแต๊กเพื่อเข้าไปในหมู่บ้าน เพื่อเยี่ยมชมกิจกรรมฐานการเรียนรู้ 3 ฐาน คือ

1. ฐานกรรมฐานบ้านนก ของนายอุทัย กุรัมย์ ที่ได้นำผลิตภัณฑ์ที่ได้มาจากการนำเอามะพร้าวแก่มาประยุกต์ดัดแปลงเป็นนก แมงมุม ปู เป็นของตกแต่งบ้านและของที่ระลึก
2. ฐานจักสานของนายมาก เชจีฟ้า ปราชญ์ชาวบ้านที่ทำเครื่องจักสาน อาทิ บั้งกีสุ่ม และข้อง
3. ฐานทำกระดิ่ง ของนายพนม กล้าหาญ เจ้าของผลงานกระดิ่งโบราณที่เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมที่สืบทอดกันมา พร้อมเยี่ยมชมกระบวนการผลิตผ้าไหม

จากนั้น นายกรัฐมนตรีได้นั่งโสร่งและทดลองสาวไหมซึ่งมีกลุ่มแม่บ้านคอยให้คำแนะนำและชิมผักแต่อาหารพื้นบ้านของชาวอีสาน ต่อด้วย เยี่ยมชมบ้านโบราณ ตลาดเซราะสนุลกราว ตลาดโบราณที่ชาวบ้านได้นำผลิตภัณฑ์สินค้าอาหารพื้นบ้านมาวางจำหน่าย และยังได้แวะชิม ขนมตดหมา หรือที่เรียกว่า "เวือระพอม" ขนมท้องถิ่นของชาวบุรีรัมย์ ต่อด้วยการเยี่ยมชมโฮมสเตย์ที่พักให้บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นบ้านของชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชน

พร้อมกันนี้ นายกรัฐมนตรี ได้เดินทางต่อมายังลานวัฒนธรรม เพื่อทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ โดยคนเฒ่าคนแก่ได้ผูกข้อมือข้อมือสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่นายกรัฐมนตรี ซึ่งบรรยากาศเต็มไปด้วยความอบอุ่น และร่วมรำตรด รำกันตรึม ซึ่งเป็นวัฒนธรรมการแสดงของภาคอีสานใต้ โดยเป็นประเพณีการต้อนรับแขกผู้มาเยือน

หลังจากนั้น นายกรัฐมนตรีกล่าวว่า การเดินทางมาครั้งนี้ ถึงแม้ว่าอากาศจะร้อนแต่เมื่อมาได้พบรอยยิ้มของทุกคนที่นี่ก็มีความสุข พร้อมทั้งชื่นชมบ้านสวนนอกว่า คือความภาคภูมิใจของชาวบุรีรัมย์ โดยมีอารยธรรมที่สวยงามและมีสินค้าผลิตภัณฑ์ที่เป็นงาน Handmade ซึ่งมีความละเอียดอ่อน และจะทำอย่างไรที่จะสามารถต่อยอดสร้างมูลค่าเพิ่มได้ พร้อมทั้งชื่นชมทุกฝ่ายที่ร่วมมือกันในการอนุรักษ์ และพัฒนาชุมชนบ้านสวนนอกให้เกิดความเข้มแข็ง และเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยววิถีชุมชนที่สมบูรณ์แบบ และอยากให้ลูกหลานคนรุ่นหลังร่วมกันอนุรักษ์รักษาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเดิมของท้องถิ่นความเป็นบ้านสวนนอกโบราณไว้ตลอดไป พร้อมกล่าวเชิญชวนนักท่องเที่ยวมาจับจ่ายซื้ออาหารพื้นบ้านที่ตลาดโบราณ และสัมผัสวิถีชีวิตแบบพื้นบ้านดังกล่าวด้วย

แผนภาพที่ 4 – 36 นายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เยี่ยมชมการสาวไหม

แผนภาพที่ 4 - 37 นายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เยี่ยมชมกิจกรรมของกลุ่มทอผ้าบ้านสวนนอก

แผนภาพที่ 4 - 38 นายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ร่วมกิจกรรมการแสดงดนตรีพื้นบ้าน

แผนภาพที่ 4 - 39 ชาวบ้านสนวนนอกให้การต้อนรับนายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา

แผนภาพที่ 4 - 40 นายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เยี่ยมชมประเพณี และวัฒนธรรมชุมชนบ้านสนวนนอก

แผนภาพที่ 4 - 41 นายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เยี่ยมชมกิจกรรมบ้านโบราณ

แผนภาพที่ 4 - 42 นายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เยี่ยมชมกิจกรรมของประชาชน บ้านด้านการจักสาน

แผนภาพที่ 4 - 43 นายกรัฐมนตรีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เยี่ยมชมกิจกรรมบ้านนก

แผนภาพที่ 4 - 44 นายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เยี่ยมชมหมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านสวนนอก

4. ผลการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านสวนนอกอำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์

4.1 ผลการสัมภาษณ์ปัญหา อุปสรรคการดำเนินงานการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนสวนนอก ตำบลสวน อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์

การศึกษา แนวทางการเพิ่มมูลค่าจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ศึกษากรณีบ้านสวนนอก ตำบลสวน อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ ในครั้งนี้ จากการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์สมาชิกในชุมชน กรรมการหมู่บ้าน การพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยว ตั้งแต่เปิดหมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว การพัฒนาหมู่บ้านในด้านต่าง ๆ ที่ผ่านมา ถือได้ว่าประสบผลสำเร็จในอีกระดับหนึ่ง ชุมชนเป็นที่รู้จัก และยอมรับของนักท่องเที่ยว ทั้งในจังหวัด และต่างจังหวัด แต่ในการดำเนินงานดังกล่าว ปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินกิจกรรมย่อมเกิดขึ้นอย่างแน่นอน จากการศึกษา และพูดคุยกับคนในชุมชน ผู้นำ กลุ่ม องค์กรต่างๆ ทั้งในและนอกชุมชน สามารถสรุปปัญหา และอุปสรรค ในการดำเนินงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้ดังนี้

4.1.1 ไม่มีพื้นที่สาธารณะประโยชน์ในการทำกิจกรรม

พื้นที่สาธารณะประโยชน์ที่ต้องการ คือลานกิจกรรมในการทำกิจกรรมต้อนรับนักท่องเที่ยว ซึ่งปัจจุบันใช้บริเวณบ้านของผู้ใหญ่บ้านเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรม เนื่องจากศาลากลางหมู่บ้านนั้นมีพื้นที่คับแคบ จึงเกิดปัญหาในช่วงที่มีนักท่องเที่ยวหรือคณะศึกษาดูงานเข้ามาเป็นจำนวนมาก ก่อเกิดความแออัด และความยากลำบากในการทำกิจกรรม เช่น พิธีบายศรีสู่ขวัญ พื้นที่รับประทานอาหาร ลานเรือมตรัด

4.1.2 ปัญหาเรื่องการทำบัญชีรายรับรายจ่ายของกลุ่ม

ในเรื่องการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายของกลุ่มนั้นปัจจุบันยังคงเป็นการทำบัญชีรายรับรายจ่ายตามความเข้าใจของกลุ่มเท่านั้น ไม่ได้มีการจัดทำตามหลักเกณฑ์ หรือเป็นระบบตามที่เคยมีการอบรม เนื่องจากสมาชิกไม่มีทักษะเรื่องการจัดระบบบัญชีรายรับรายจ่ายได้ให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ จึงอยากให้เยาวชนในชุมชนที่มีความรู้ในด้านนี้เข้ามาช่วยงานในกลุ่มเพื่อดูแลระบบการจัดทำบัญชีให้มีความถูกต้อง เข้าใจง่าย สามารถตรวจสอบได้ทุกส่วน

4.1.3 กิจกรรมการพัฒนาไม่ได้เกิดจากความต้องการของกลุ่มและชุมชน

เมื่อพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวใหม่ หลายหน่วยงานให้ความสนใจเป็นอย่างมาก มีโครงการพัฒนา งบประมาณ มาลงชุมชนเป็นหลายสิบโครงการ ทั้งการประชุม อบรม ทั้งพัฒนาคน พัฒนาชุมชน และพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ซึ่งหน่วยงานที่เข้ามาจัดกิจกรรมให้กับชุมชนนั้นต่างคิดว่าจะส่งผลดีกับชุมชน แต่บางอย่างเป็นสิ่งที่ชุมชนไม่ได้ต้องการ เป็นการพัฒนาที่ไม่ตรงตามความต้องการให้กับชุมชนเอง จึงก่อให้เกิดปัญหาตามมาคือ ผลที่ได้ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง ไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งผลเสียกับชุมชนแทน

4.1.4 ขาดเยาวชน คนรุ่นใหม่เข้ามาสานงานต่อ

การดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยว และกิจกรรมกลุ่มตลอดจนฐานเรียนรู้ต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านขาดผู้ที่เข้ามาดำเนินกิจกรรม ปัจจุบันกลุ่มยังไม่มีเยาวชนเข้ามาสานต่อหรือเรียนรู้งาน เนื่องจากเยาวชนส่วนใหญ่เมื่อจบการศึกษาแล้วมีทางเลือกในการประกอบอาชีพที่หลากหลายมากขึ้น ได้รับผลตอบแทนดีว่า ทำให้เกิดปัญหาการหยุดต่อของการสานงานต่อจากกลุ่ม กลุ่ม

และชุมชนจึงพยายามหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทั้งการสร้างมัคคุเทศก์น้อยให้มีความรู้ เรื่องการทอผ้า พานักท่องเที่ยว เที่ยวชมหมู่บ้านแต่ก็ทำได้เพียงระยะสั้นเท่านั้น เนื่องจากไม่มีคนมา สถานงานต่อเนื่อง

4.1.5 สมาชิกยังขาดภาวะความเป็นผู้นำ

สมาชิกไม่มีภาวะของความเป็นผู้นำ ไม่สามารถตัดสินใจได้เด็ดขาด ไม่กล้า แสดงออก หรือแสดงความคิดเห็น

4.2 แนวทางการเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวโดยชุมชน

4.2.1 การอบรมเพิ่มความรู้ ความสามารถแก่สมาชิกในชุมชน เช่น การพัฒนา ผลิตภัณฑ์ การพูดในที่ชุมชน

4.2.2 การมีส่วนร่วมของทุกคนในชุมชน

4.2.3 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ของกลุ่มอาชีพให้มีความหลากหลาย และตรง ตามความต้องการของนักท่องเที่ยว

4.2.4 การพัฒนา ปรับปรุงฐานเรียนรู้ บณสภาพของสังคม วัฒนธรรมของชุมชน และวิถีชีวิตของชุมชนเป็นหลัก

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มมูลค่าของการดำเนินกิจกรรมการ ท่องเที่ยวโดยชุมชน จากการวิเคราะห์ การดำเนินงานของหมู่บ้านทั้ง 4 ปัจจัย แล้ว พบว่า

4.3.1 กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูล ของการดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านคุณลักษณะของผู้นำ คณะกรรมการหมู่บ้าน/ชุมชน อธิบายได้ว่า การดำเนินงานของบ้าน สนวนนอก ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำกลุ่มที่หมู่บ้านให้การยอมรับ มีความเสียสละ คล่องตัว มีความพร้อม กล้าแสดงออก และการดำเนินงานมีลักษณะของการแบ่งงานกันทำอย่างชัดเจน มีโครงสร้างการทำงาน ตามบทบาทหน้าที่ มีส่วนร่วมในกิจกรรม และสร้างความสามัคคีในกลุ่ม/ ชุมชน คุณลักษณะ ของผู้นำ ส่งผลต่อการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของชุมชน ถ้าผู้นำกลุ่มมีคุณลักษณะดังกล่าว ข้างต้น สรุปได้ว่าเป็นการส่งเสริม การเพิ่มมูลค่าของกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการทำงาน ของสมาชิกอย่างแท้จริง

4.1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูล ของการดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านการรวมกลุ่ม/การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านสวนนอก อธิบาย ได้ว่า การดำเนินกิจกรรมเกิดจากการรวมกลุ่มกิจกรรมที่มาจากความต้องการของคนในชุมชนมีการ ปรีกษาหารือกันหมู่บ้านก่อนที่จะดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในกิจกรรม ในระดับปฏิบัติของ บ้านสวนนอกสูง และให้ความสำคัญ ทำงานเป็นทีมเป็นคณะทำงานที่เข้มแข็ง มีการรวมกลุ่ม กิจกรรม จำนวน 11 กลุ่มกิจกรรมในหมู่บ้าน เป็นการดำเนินงานที่เน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกและ คนในชุมชนตลอดจน การรวมกลุ่มกิจกรรมของคนในชุมชน เปรียบเสมือนว่า ชาวบ้านสวนนอก ได้มี ประสบการณ์ในการทำงานในรูปแบบของกลุ่ม มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการทำงานในลักษณะ ของกลุ่ม หรือทีม มาก่อนที่จะเริ่มดำเนินการพัฒนาหมู่บ้านสู่การเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวในระยะ เริ่มแรกของการก่อตั้ง ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริม การเพิ่มมูลค่าของกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยชุมชนและการทำงานของสมาชิกอย่างแท้จริง

4.1.3 กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูล ของการดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน ของหมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านสนวนนอก จากการศึกษา อธิบายได้ว่า หน่วยงานราชการเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการทั้งให้คำปรึกษา และช่วยผลักดันให้เกิดการพัฒนาหมู่บ้าน เช่น การท่องเที่ยว อุสาหกรรมจังหวัด พาณิชยจังหวัด ศูนย์หม่อนไหม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ และจังหวัดบุรีรัมย์ ได้บรรจุแผนการสนับสนุน ส่งเสริมการพัฒนาบุรีรัมย์เป็นเมืองท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ (พ.ศ. 2561-2564) สรุปได้ว่า ได้รับการยอมรับจากหน่วยงาน มีผลงานเป็นรูปธรรม สามารถเป็นต้นแบบแก่หมู่บ้านอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากในกระบวนการจัดตั้งและประกาศเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว ชุมชนได้รับการสนับสนุน จากภาครัฐ เอกชน องค์กรชุมชน หรือสถาบันการศึกษา เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ริเริ่มจากหน่วยงานภาครัฐ ผ่านผู้แทนกลุ่ม องค์กร เข้ามามีส่วนในการส่งเสริม โดยมากการสนับสนุนจะอยู่ในรูปแบบของการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาฝีมือ ทักษะ การให้คำแนะนำและการให้เงินทุนสนับสนุน ตลอดจนการสนับสนุนด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการประชาสัมพันธ์จากภาครัฐและ เอกชน รวมถึงสื่อต่าง ๆ เป็นการเพิ่มมูลค่าของกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เป็นรูปธรรมเพิ่มขึ้น

4.1.4 กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูล ของการดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านความรู้ ความเข้าใจการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย ความรู้ ความเข้าใจด้านการบริหารจัดการ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน และด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ผลการวิเคราะห์ อธิบายได้ว่า ในการพัฒนาหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว บ้านสนวนนอก ได้รับการเรียนรู้ และมีการสร้างการเรียนรู้และพัฒนาตนเองทั้งจากหน่วยงานภายนอกและภายในชุมชนเอง จะเห็นได้จากการประชุม หาจุดอ่อน จุดแข็งของหมู่บ้านเพื่อพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว การบริหารจัดการชุมชนในด้านการพัฒนาหมู่บ้าน จุดเรียนรู้ หรือฐานเรียนรู้ อัตลักษณ์ประเพณี วัฒนธรรมของตนเอง ตลอดจนการเข้าร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งผู้ศึกษา สรุปได้ว่า หมู่บ้านท่องเที่ยว บ้านสนวนนอก มีการพัฒนาตนเอง ปรับแนวคิด และสร้างการเรียนรู้เพื่อการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว ได้เป็นอย่างดี การได้รับความรู้ การพัฒนาตนเองและการเรียนรู้เพิ่มเติมของชาวบ้านสนวนนอก ถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนากิจกรรมของหมู่บ้านท่องเที่ยว ประเด็นสำคัญได้แก่ เป็นการเพิ่มมูลค่ากิจกรรมของชุมชนให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น

สรุปแนวทางการส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านสนวนนอก จากการสัมภาษณ์ สังเกตการณ์และศึกษาจากเอกสารรายงานผลการดำเนินงาน อธิบายได้ว่า

ปัจจัยที่เป็นการเพิ่มมูลค่าจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาบ้านสนวนนอก เริ่มต้นจากการรักษาอัตลักษณ์ เสน่ห์ของชุมชน ความเป็นชนพื้นเมืองเขมร ที่ยังคงต้องสืบทอดจนเป็นวิถีชีวิตของตนเอง ของชุมชนไว้ให้มากที่สุด โดยที่คนในชุมชนต้องช่วยกัน และเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และต้องเป็นวิถีชีวิตที่แท้จริง เมื่อเข้ามาในชุมชนสามารถพบเห็นได้เลย ตั้งแต่ วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน ประชาชนชาวบ้านด้านต่าง ๆ จะต้องมีคนต่อ ยอดองค์ความรู้ วัฒนธรรม การแต่งกาย การละเล่น ตลอดจนวัฒนธรรมทางด้านอาหาร เหล่านี้ เป็นต้น และที่ขาดเสียไม่ได้เลย

ได้แก่ การสนับสนุน ส่งเสริมจากหน่วยงานภายนอก ทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งในด้านของการให้ความรู้ วิทยาการสมัยใหม่ที่เป็นการส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและยั่งยืนในกิจกรรม สรุปได้ว่าการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชนจะต้องส่งเสริม สนับสนุน สร้างกิจกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มของชุมชนนั้นจะต้องดำเนินการ ภายใต้บริบทของชุมชน โดยยึดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน บนความต้องการของชุมชน

ปัญหา อุปสรรค ของการดำเนินงานการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาบ้านสวนนอก ในภาพรวมของการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านสวนนอก ปัจจุบันมีความชัดเจนมากขึ้น ได้รับการยอมรับและมีชื่อเสียงในระดับต้น ๆ ของหมู่บ้านที่ดำเนินการในกิจกรรมหมู่บ้านท่องเที่ยวเช่นเดียวกัน เนื่องจากมีหน่วยงาน ภาครัฐ เอกชนให้ความสนใจในการเข้าไปท่องเที่ยวในชุมชน จังหวัดบุรีรัมย์ และสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดให้ความสำคัญในการจัดทำแผนการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ ด้านการท่องเที่ยว อีกทั้งรัฐบาลได้ให้ความสำคัญดำเนินการในการสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจฐานราก การพัฒนาประเทศไทย 4.0 (Thailand 4.0) ตลอดจนกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ 20 ปี และที่สำคัญอีกประการหนึ่งได้แก่ การพัฒนาตามแนวททางสานพลังประชารัฐ (ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคธุรกิจและภาคประชาชน)

ปัญหาและอุปสรรค ในการดำเนินงานของหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านสวนนอกจากการศึกษา พบว่า ประเด็นปัญหาของชุมชน เป็นประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากภายในชุมชนเองทั้งสิ้น ยกตัวอย่างเช่น ไม่มีพื้นที่สาธารณะประโยชน์ในการทำกิจกรรม,ขาดเยาวชน คนรุ่นใหม่เข้ามาสานงานต่อ,สมาชิกยังขาดภาวะความเป็นผู้นำ หรือ ปัญหาเรื่องการทำบัญชีรายรับรายจ่ายของกลุ่ม เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้ สามารถที่จะแก้ไขได้เองโดยชุมชน ยกเว้น ประเด็นปัญหากิจกรรมการพัฒนาไม่ได้เกิดจากความต้องการของกลุ่มและชุมชน อาจจะต้องมีการดำเนินการในแนวทางที่อยู่บนการมีส่วนร่วมของชุมชน ใช้เวทีประชาคม การมีส่วนร่วมเข้ามาดำเนินการเพื่อความชัดเจนในกิจกรรมให้มากขึ้นและมีความหลากหลายในกิจกรรม

แนวทางการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาบ้านสวนนอก สรุปได้ดังนี้

1. ค้นหาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ชัดเจน มีความหลากหลาย หาจุดเด่นของผลิตภัณฑ์ หากความเป็นเอกลักษณ์เป็นจุดขาย
2. พัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นทักษะการให้บริการ การพูดในที่ชุมชน เพื่อให้ทันต่อการต้อนรับนักท่องเที่ยว
3. ทุกคนในชุมชนต้องเห็นความสำคัญของชุมชนและเข้ามามีส่วนร่วมตลอดจนคำนึงถึงชุมชน หมู่บ้านเป็นหลัก ถ้าเห็นประโยชน์เป็นส่วนตัวก็จะทำให้ชุมชนเกิดความแตกแยก
4. อนุรักษ์และพัฒนาความเป็นชุมชน บนสภาพของสังคม วัฒนธรรมของชุมชนและวิถีชีวิตของชุมชนเป็นหลัก

สรุป

จากการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านสวนนอก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ปัจจัยที่มีส่วนในการขับเคลื่อนการดำเนินงานท่องเที่ยวโดยชุมชนประกอบด้วย ลักษณะของชุมชน ที่มีผู้นำ การรวมกลุ่ม การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ

หรือเอกชน ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่กิจกรรมของหมู่บ้านท่องเที่ยว เป็นองค์ประกอบสำคัญ และ การมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการวิเคราะห์ ก็ยังพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน เริ่มตั้งแต่ การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ เป็นการผลักดันให้ชุมชนบริหารจัดการ การท่องเที่ยวโดยชุมชนได้จนประสบผลสำเร็จ สมาชิกในกลุ่มการท่องเที่ยว โดยชุมชนบ้านสวนนอก มีส่วนร่วมในกิจกรรมตั้งแต่การคิดวิเคราะห์ การพัฒนาหมู่บ้าน และ กิจกรรม การได้รับผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงานตลอดจนสามารถติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานของกลุ่มในชุมชน หมู่บ้านของตนเองได้ในทุกระบวนงานเป็นอย่างดี

การดำเนินงานของหมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านสวนนอก สมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่ม ยินดีเป็นผู้ตาม ซึ่งเป็นเพราะชุมชนให้ความเคารพผู้นำ ผู้อาวุโส การดำเนินงานส่วนหนึ่งมาจากการได้รับแรงบันดาลใจในการดำเนินงานและการ ได้รับการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ จากหน่วยงานภายในพื้นที่ และ สนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ มีประสบการณ์ในการบริหารจัดการกลุ่มต่างๆ ในชุมชนเป็นอย่างดี สิ่งสำคัญที่สุดของ ชุมชน ที่ดำเนินงานจนเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น เกิดขึ้นจากความต้องการของคนในชุมชน ถึงแม้ว่าแนวทางการพัฒนาของชุมชนในแรกเริ่มจะไม่มีวัตถุประสงค์ของการบริหารจัดการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชน แต่ในกระบวนการ จัดตั้งเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชน เปรียบเหมือนเป็นการวางฐานรากของการพัฒนา ที่สามารถแสดงให้เห็นทิศทางการพัฒนา สำหรับชุมชน เป็นบทเรียนที่เริ่มต้นใหม่ของชุมชนที่จำเป็นจะต้องได้รับการสนับสนุนจาก หน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ซึ่งจากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ในพื้นที่เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านสวนนอกเป็นอย่างมาก

ผลการดำเนินงานของบ้านสวนนอก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ สามารถแสดงให้เห็นกระบวนการดำเนินงานของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ประสบผลสำเร็จ จากปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับการบริหารจัดการ และการดำเนินงานดังกล่าวข้างต้น สามารถสร้างกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่พัฒนาสู่ความยั่งยืน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

การศึกษา แนวทางการเพิ่มมูลค่าจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ศึกษากรณีหมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านสนวนนอก ตำบลสนวน อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการใช้การสัมภาษณ์ การเข้าไปสังเกตการณ์ในพื้นที่ และการศึกษาจากเอกสาร แบบรายงานผลการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านสนวนนอก กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วยผู้นำ กลุ่ม องค์กรในชุมชน การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค ปัจจัย ตลอดจนข้อเสนอแนะ และแนวทางการเพิ่มมูลค่าจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยศึกษาครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ สรุปประเด็นการศึกษา ได้ดังนี้

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มมูลค่าจากการส่งเสริมหมู่บ้านท่องเที่ยวโดย

ชุมชน

บ้านสนวนนอก หมู่ที่ 2 ตำบลสนวน อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ (เดิมบ้านสนวนนอก หมู่ที่ 11 ตำบลสวายจีก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์) มีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ ลักษณะเป็นเมืองโบราณ พื้นที่เป็นเนินดินรูปทรงกลม มีกำแพงดินและคูน้ำล้อมรอบ 3 ชั้น ใช้ภาษาถิ่นเขมรในการสื่อสารระหว่างกัน สภาพแวดล้อมของชุมชนโบราณ หลักฐานทางโบราณคดีพบ – คันดินโบราณ – คูน้ำโบราณ – เศษภาชนะกระเบื้อง – ชี้อะกรัน (จากการถลุงโลหะ) – ไทโบราณบรรจุกระดูก – หินทราย – อิฐ – โบสถ์โบราณที่ทำด้วยดินดิบ

หมู่บ้านสนวนนอกพบลักษณะการตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มเครือญาติ ปลูกเรือนในพื้นที่ใกล้ ๆ กัน สภาพครอบครัวเป็นครอบครัวขยายอาศัยอยู่ร่วมกัน ประกอบด้วย ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา ลูก หลาน จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและอบอุ่น เป็นชุมชนดั้งเดิมที่อพยพมาจากที่อื่น วิถีการดำรงชีวิตจึงต้องนำเอาความรู้ ความสามารถ หรือภูมิปัญญาดั้งเดิมติดตัวมาด้วย พร้อมทั้งคงปฏิบัติสืบต่อ ๆ กันมา ได้แก่ การจักสาน การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากไม้ การนวดจับเส้น การรำตรด การทอผ้ายกดอกพิกุล การเรียกขวัญ หรือสู่ขวัญ การปลูกหม่อน เลี้ยงไหม ทอผ้า

ปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มมูลค่าจากการส่งเสริมหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชนจากการศึกษาโดยการสังเกตการณ์ และเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และการรายงานผลการดำเนินงานจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

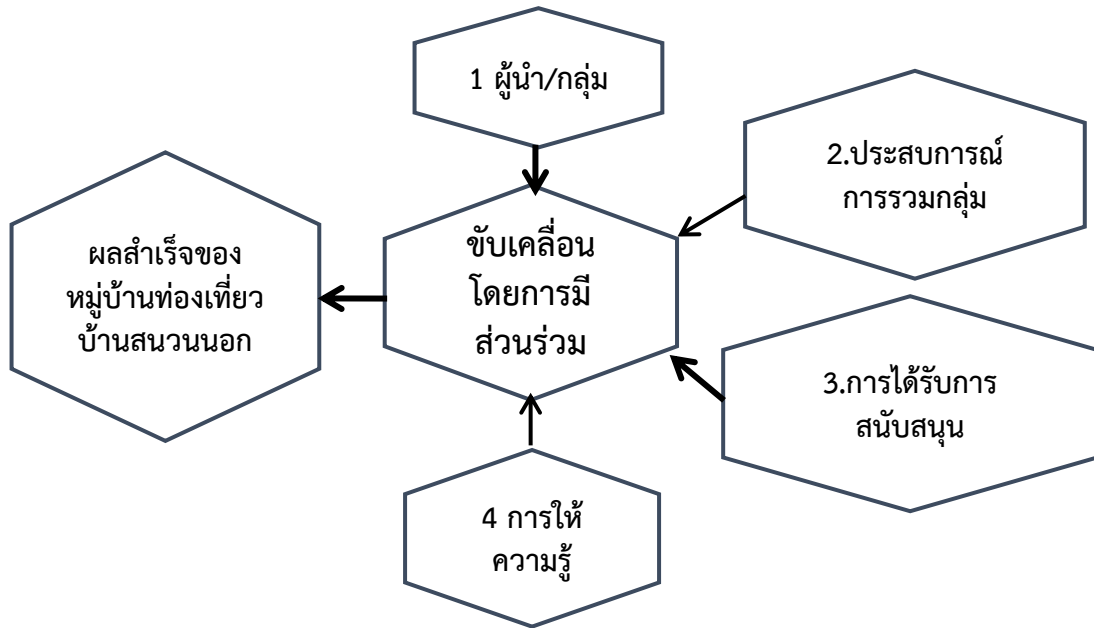
ด้านคุณลักษณะของผู้นำ คณะกรรมการหมู่บ้าน/ชุมชน ของบ้านสนวนนอก ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้นำกลุ่มที่หมู่บ้านให้การยอมรับ มีความเสียสละ คล่องตัว มีความพร้อม กล้าแสดงออก และการบริหารงานมีลักษณะของการแบ่งงานกันทำ มีโครงสร้างการทำงาน ตามบทบาทหน้าที่ มีส่วนร่วมในกิจกรรม และสร้างความสามัคคีในกลุ่ม/ชุมชน

ด้านการรวมกลุ่ม/การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านสวนนอก สรุปได้ว่า การดำเนินกิจกรรมเกิดจากการรวมกลุ่มกิจกรรมที่มาจากความต้องการของคนในชุมชน มีการปรึกษาหารือกันในหมู่บ้านก่อนที่จะดำเนินกิจกรรม ชุมชนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและทำงานเป็นทีมเป็นคณะทำงาน มีการรวมกลุ่มกิจกรรม มาก่อนที่จะเริ่มดำเนินการพัฒนาหมู่บ้านสู่การเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว

ด้านการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน ของหมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านสวนนอก สรุปมีหน่วยงาน สำนักงานการท่องเที่ยว อุสาหกรรมจังหวัด พาณิชยจังหวัด ศูนย์หม่อนไหม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามามีส่วนในการส่งเสริม โดยมากการสนับสนุนจะอยู่ในรูปแบบของการฝึกอบรม พัฒนาฝีมือ ทักษะ การให้คำแนะนำและการให้เงินทุนสนับสนุน ตลอดจนการสนับสนุนด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการประชาสัมพันธ์

ด้านความรู้ ความเข้าใจการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย ความรู้ความเข้าใจด้านการบริหารจัดการ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม ชุมชน และด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ สรุป หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านสวนนอก ได้รับการเรียนรู้ และมีการสร้างการเรียนรู้และพัฒนาตนเองทั้งจากหน่วยงานภายนอกและภายในชุมชนผ่านกิจกรรมการจัดประชุมวิเคราะห์ชุมชน เข้ารับการอบรมจากหน่วยงาน การบริหารจัดการชุมชนในด้าน การพัฒนาหมู่บ้าน จุดเรียนรู้ หรือฐานเรียนรู้ อัตลักษณ์ประเพณี วัฒนธรรมของตนเอง และการเข้าร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานภาครัฐ

แผนภาพที่ 5-1 ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านสวนนอก

2. ปัญหา อุปสรรค

สภาพปัญหาในการดำเนินงานการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านสวนนอก

2.1 ไม่มีพื้นที่สาธารณะประโยชน์ในการทำกิจกรรม ชุมชน มีปัญหาในการจัดหาพื้นที่สาธารณะสำหรับทำกิจกรรม ซึ่งปัจจุบันใช้บริเวณบ้านของผู้ใหญ่บ้านเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรม เนื่องจากศาลากลางหมู่บ้านนั้นมีพื้นที่คับแคบ จึงเกิดปัญหาในช่วงที่มีนักท่องเที่ยวหรือคณะศึกษาดูงานเข้ามาเป็นจำนวนมาก ก่อเกิดความแออัด และความยากลำบากในการทำกิจกรรม เช่น พิธีบายศรีสู่ขวัญ พื้นที่รับประทานอาหาร ลานเริ่อมตรัด

2.2 การทำบัญชีรายรับรายจ่ายของกลุ่ม ชุมชน/กลุ่ม จัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายตามความเข้าใจของกลุ่มเท่านั้น ไม่ได้มีการจัดทำตามหลักเกณฑ์ หรือเป็นระบบตามที่เคยมีการอบรม เนื่องจากสมาชิกไม่มีทักษะเรื่องการจัดระบบบัญชีรายรับรายจ่ายได้ให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์

2.3 กิจกรรมการพัฒนาไม่ได้เกิดจากความต้องการของกลุ่มและชุมชน การดำเนินโครงการพัฒนา หลายสิบโครงการ ส่งผลดีกับชุมชน แต่บางอย่างเป็นสิ่งที่ไม่ได้ต้องการ เป็นการพัฒนาที่ไม่ตรงตามความต้องการให้กับชุมชนเอง จึงก่อให้เกิดปัญหาตามมาคือ ผลที่ได้ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง ไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งผลเสียกับชุมชนแทน

2.4 ขาดเยาวชน คนรุ่นใหม่เข้ามาสานงานต่อ ของการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยว และกิจกรรมกลุ่มตลอดจนฐานเรียนรู้ต่าง ๆ

2.5 สมาชิกยังขาดภาวะความเป็นผู้นำ ไม่สามารถตัดสินใจได้เด็ดขาด ไม่กล้าแสดงออก หรือแสดงความคิดเห็น

สรุปปัญหาและอุปสรรค ในการดำเนินงานของหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านสวนนอก ประเด็นปัญหาของชุมชน เป็นประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากภายในชุมชนเองทั้งสิ้น ยกตัวอย่างเช่น ไม่มีพื้นที่สาธารณะประโยชน์ในการทำกิจกรรม, ขาดเยาวชน คนรุ่นใหม่เข้ามาสานงาน

ต่อ,สมาชิกยังขาดภาวะความเป็นผู้นำ หรือ ปัญหาเรื่องการทำบัญชีรายรับรายจ่ายของกลุ่ม เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้ สามารถที่จะแก้ไขได้เองโดยชุมชน ยกเว้น ประเด็นปัญหากิจกรรมการพัฒนาไม่ได้เกิดจากความต้องการของกลุ่มและชุมชน อาจจะต้องมีการดำเนินการในแนวทางที่อยู่บนการมีส่วนร่วมของชุมชน ใช้เวทีประชาคม การมีส่วนร่วมเข้ามาดำเนินการเพื่อความชัดเจนในกิจกรรมให้มากขึ้น และมีความหลากหลายในกิจกรรม

3. แนวทางพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านสวนนอก

3.1 ค้นหาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ชัดเจน มีความหลากหลาย หากจุดเด่นของผลิตภัณฑ์ หากความเป็นเอกลักษณ์เป็นจุดขาย

3.2 พัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน ไม่ว่าจะ เป็นทักษะการให้บริการ การพูดในที่ชุมชน เพื่อให้ทันต่อการต้อนรับนักท่องเที่ยว

3.3 ทุกคนในชุมชนต้องเห็นความสำคัญของชุมชนและเข้ามามีส่วนร่วมตลอดจนคำนึงถึงชุมชน หมู่บ้านเป็นหลัก ถ้าเห็นประโยชน์เป็นส่วนตัวก็จะทำให้ชุมชนเกิดความแตกแยก

3.4 อนุรักษ์และพัฒนาความเป็นชุมชน บนสภาพของสังคม วัฒนธรรมของชุมชน และวิถีชีวิตของชุมชนเป็นหลัก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1.1 ผู้นำ คณะกรรมการและสมาชิกในชุมชน

1.1.1 ผู้นำ คณะกรรมการและสมาชิกในชุมชนต้องทำความเข้าใจแนวทางการดำเนินงานของหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชนไปในทิศทางเดียวกัน

1.1.2 ค้นหาเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ และเสน่ห์ของชุมชนของตนเองที่แท้จริง และนำเสนอออกมาให้เด่นชัด ทั้งวัฒนธรรมการแต่งกาย อาหาร การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ

1.1.3 ความสามัคคีและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นส่วนสำคัญในการที่จะทำให้เกิดกิจกรรมต่างๆ เกิดขึ้นและดำรงอยู่ต่อไปได้อย่างยั่งยืน

1.1.4 สร้างเครือข่าย เชื่อมโยงกิจกรรมให้มีทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยว

1.2 กลุ่มผู้ผลิต ผู้ประกอบการในชุมชน หมู่บ้าน

1.2.1 ค้นหา และพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ให้มีความโดดเด่น เป็นที่ต้องการของตลาดหรือนักท่องเที่ยว

1.2.2 เรียนรู้เรื่องการตลาดและพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ให้นักท่องเที่ยวมีทางเลือก เช่น ผลิตภัณฑ์ทางด้านสุขภาพ สมุนไพรพื้นบ้าน สำหรับผ่อนคลายและการพักผ่อน

1.3. หน่วยงานภาครัฐที่สนับสนุน เกี่ยวข้องที่ดูแลและส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างหน่วยงาน ควรประสานแผนการทำงานอย่างบูรณาการ เพื่อผลประโยชน์ที่แท้จริงของชุมชน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

2.1 ควรมีการศึกษา รวบรวม เรื่องราวอัตลักษณ์ เส้นผ่าของชุมชนในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ พร้อมทั้งจัดแสดงเพื่อการประชาสัมพันธ์

2.2 ควรมีการศึกษาทางการตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนเพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาให้เหมาะสมกับชุมชน

2.3 ควรมีการศึกษา กลุ่มเป้าหมาย ความต้องการของนักท่องเที่ยวในการเข้ามาเยี่ยมชมและพักค้างในเขตพื้นที่ของจังหวัดบุรีรัมย์

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด. แผนพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ พ.ศ. 2560 – 2564. บุรีรัมย์ : สำนักงานจังหวัดบุรีรัมย์, 2559.

คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 – 2564). กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2559.

คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. กรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (2560-2579). กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2560.

จริญญา บรรเทิง. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : โอ เอ พรินติ้งการพิมพ์, 2548.

เฉลียว บุรีภักดี และคนอื่นๆ. ชุดวิชาการวิจัยชุมชน. กรุงเทพฯ : สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545.

ชาติชาย ณ เชียงใหม่. การมีส่วนร่วมของประชาชนและการสนับสนุนการพัฒนาขององค์กรประชาชน. กรุงเทพฯ : สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2533.

ท่องเที่ยวโดยชุมชน, สำนัก. คู่มือเกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพฯ : องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) 2554.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. นครปฐม : ศูนย์การศึกษานโยบายสาธารณสุขมหาวิทยาลัยมหิดล, 2527.

ปรัชญา เวสารัชช. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528.

ปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, สำนักงาน. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (2560-2564). กรุงเทพฯ : สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2559.

พจนา สวนศรี. คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพฯ : โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, 2546.

พจนา สวนศรี. เอกสารการสอนชุดวิชา หน่วยที่ 8-15 การจัดการนันทนาการและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2546.

ไพรัตน์ เตชะรินทร์. นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการปฏิรูประบบราชการปัจจุบันของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศักดิ์โสภณการพิมพ์, 2527.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อนุเคราะห์ไทย, 2526.

วันชัย วัฒนศัพท์. คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน โดย เจมส์ แอล เครตัน. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า, 2543.

อคิน รพีพัฒน์. การมีส่วนร่วมของชุมชนในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณการพิมพ์, 2527.

วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย เอกสารวิจัยส่วนบุคคล

พิฑูรย์ ทองฉิม. “การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะลันตา จังหวัดกระบี่”. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, การจัดการการท่องเที่ยว, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2558.

ยุพาพร รุ่งงาม. “การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงบประมาณในการปฏิรูประบบราชการ”. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, นโยบายสาธารณะ, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2545.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

การท่องเที่ยวโดยชุมชน, สถาบัน. ”การท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT)”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : [http://www.cbt-i.or.th/การท่องเที่ยวโดยชุมชน\(CBT\)](http://www.cbt-i.or.th/การท่องเที่ยวโดยชุมชน(CBT)), 10 กุมภาพันธ์ 2561.

วาริษฐ์ มัชฌมบุรุษ. “รูปแบบการท่องเที่ยว”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://tourismatbuu.wordpress.com/ความรู้เบื้องต้นการท่องเที่ยว/รูปแบบการท่องเที่ยว/>, 10 กุมภาพันธ์ 2561.

สุวิทย์ เมฆินทรีย์. “Thailand 4.0 : สร้างความเข้มแข็งจากภายใน เชื่อมโยงเศรษฐกิจสู่โลก”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://th-th.facebook.com/drsuwitpage/>, 10 กุมภาพันธ์ 2561.

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์

การวิจัย “การศึกษา แนวทางการเพิ่มมูลค่าจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน
ศึกษากรณีหมู่บ้านท่องเที่ยว บ้านสนวนนอก ต.สนวน อ.ห้วยราช จ.บุรีรัมย์”

คำชี้แจง : 1 แบบสอบถามชุดนี้ ใช้สำหรับการศึกษาแนวทางการเพิ่มมูลค่าจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ศีกรณีหมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านสวนนอก ต.สวนนอก อ.ห้วยราช จ.บุรีรัมย์”

2 ผู้ให้ข้อมูล: ผู้นำชุมชน สมาชิกในชุมชนในหมู่บ้านสวนนอก ตำบลสวน อำเภห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมของหมู่บ้าน (ข้อมูลที่ได้จะไม่มีผลกระทบต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง แต่จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปรับปรุงงาน/ กิจกรรม/โครงการในครั้งต่อไป และนำเสนอในภาพรวมเท่านั้น

ประเด็นการสัมภาษณ์ :

1. การดำเนินงานการท่องเที่ยวของบ้านสวนนอก มีโครงสร้างการบริหารงานหรือคณะกรรมการที่ชัดเจนหรือไม่ ?

1.1. ชัดเจน และ คณะกรรมการบริหารงาน ประกอบด้วย

.....

.....

.....

1.2. ไม่ชัดเจน เพราะ.....

2. ผู้นำกลุ่ม คณะกรรมการกลุ่มท่องเที่ยว มีคุณลักษณะอย่างไร

.....

.....

.....

การบริหารงาน ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่มหรือไม่? อย่างไร?

.....

.....

.....

3. การจัดตั้งกลุ่ม ระยะเวลาการจัดตั้งกลุ่ม.....ปี และการก่อเกิดกลุ่มมีผลต่อวิธีการทำงานของกลุ่มหรือไม่ อย่างไร.....

.....

.....

.....

ผู้ริเริ่ม ในครั้งแรก ประกอบด้วยใครบ้าง ได้รับแรงจูงใจจากอะไร ?

.....

.....

.....

4. หน่วยงานสนับสนุน เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ/จังหวัด สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ประจำจังหวัดบุรีรัมย์ หรือภาคเอกชนในพื้นที่อำเภอ จังหวัด มีความสำคัญต่อรูปแบบและความสำเร็จของกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนหรือไม่? อย่างไร?.....

.....

.....

.....

5 มีการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีกี่วิธี อะไรบ้าง โดยใครในชุมชนที่มีบทบาทสำคัญ เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

 6. ปัจจัยที่สามารถทำให้การจัดการท่องเที่ยวในชุมชนที่สามารถเพิ่มมูลค่าเป็นรายได้หรือมีความยั่งยืน ในกิจกรรมมีอะไรบ้าง เพราะเหตุใด?

ปัจจัยด้านการบริหารจัดการของคณะกรรมการ/ผู้นำในหมู่บ้าน เพราะ.....

.....
 ปัจจัยด้านรายได้ เพราะ.....

.....
 ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาดทางวัฒนธรรมชุมชน เพราะ.....

.....
 ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เพราะ.....

.....
 7. มีปัจจัยใดบ้าง ที่มีส่วนให้ประสบผลสำเร็จในเรื่องรายได้แก่หมู่บ้าน.....

.....

 8. การดำเนินงานที่ผ่านมามีปัญหา อุปสรรค อะไรบ้าง? มีแนวทางแก้ไขปัญหาอย่างไร? สามารถแก้ไขปัญหามากน้อยเพียงใด?

.....

ประวัติย่อผู้วิจัย

- ชื่อ** นายดำรงชัย เนรมิตตกพงศ์
- วัน เดือน ปี เกิด** 6 สิงหาคม 2505
- การศึกษา**
1. มัธยมศึกษา (ม.ศ.5) ปี 2521 โรงเรียนเบญจมมาราชูทิศ จังหวัดราชบุรี
 2. ปริญญาตรี ศิลปศาสตร์บัณฑิต(รัฐศาสตร์) เกียรตินิยมอันดับ 2 ปี 2524 มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 3. ปริญญาโท พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิตทางรัฐประศาสนศาสตร์ ปี 2540 สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
 4. หลักสูตรนายอำเภอ รุ่นที่ 45 ปี 2542 วิทยาลัยการปกครอง กรมการปกครอง
 5. หลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ ๕๑ ปี 2550 สถาบันดำรงราชานุภาพ กระทรวงมหาดไทย
 6. หลักสูตรฝ่ายอำนวยการ อส. ชุดที่ 17 ปี 2552 รร.เสนาธิการทหารบก
- ประวัติการทำงานโดยย่อ**
1. ปลัดอำเภอ พ.ศ. 2527 - 2547
 2. นายอำเภอ พ.ศ. 2547 - 2557
 4. ปลัดจังหวัด พ.ศ. 2557 - 2559
 5. รองผู้ว่าราชการจังหวัด พ.ศ. 2559 – ปัจจุบัน
- ตำแหน่งปัจจุบัน** รองผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา การเศรษฐกิจ

เรื่อง แนวทางการเพิ่มมูลค่าจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ศึกษารณ

หมู่บ้านท่องเที่ยวสวนนอก ตำบลสวน อำเภอยะราช จังหวัดบุรีรัมย์

ผู้วิจัย นายดำรงชัย เนรมิตตพงษ์ หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 60

ตำแหน่ง รองผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวกลายเป็น"เครื่องมือ"ที่รัฐบาลให้ความสำคัญเนื่องจากมีความสำคัญต่อการสร้างรายได้ เพื่อพัฒนาประเทศและเป็นรายได้ที่เป็นอันดับต้นๆ ของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางที่พักร การซื้อของที่ระลึก ภัตตาคาร ร้านค้าต่างๆ จึงมีการประกอบกิจการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทั้งโดยตรงและทางอ้อม ขยายมากขึ้น เช่นการเพิ่มขึ้นของสถานที่พักร ทั้งโรงแรมขนาด 5 ดาว 4 ดาว ไปจนถึงที่พักแบบบ้านที่เรียกว่า โฮมสเตย์ การเพิ่มขึ้นของร้านอาหาร และแหล่งบริการอื่นๆ เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ การขยายตัวไปในแทบทุกภูมิภาคของ ไทย ก่อให้เกิดการตื่นตัวเพราะมองว่าเป็นเรื่องง่ายที่จะมีรายได้เพิ่มจากการท่องเที่ยว ที่เป็นผู้นำซื้อสินค้าถึงที่ไม่ว่าจะที่ใดก็ตาม

แต่จากการที่ทรัพยากรการท่องเที่ยวมีจำกัดไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางด้านธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ซึ่งผู้ดูแลหรือเป็นเจ้าของก็คือประชาชนที่อยู่ในชุมชนนั้นๆ ว่าจะมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างไร เพราะทรัพยากรทุกอย่างต้องมีข้อจำกัดในการใช้ทั้งสิ้น อย่างไรก็ตามคือการใช้อย่างยั่งยืน และเป็นไปได้หรือไม่ที่จะดำเนินการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และควรทำอย่างไร เมื่อ "ชุมชน" กลายเป็น "สินค้า" หรือ "เครื่องมือ" ที่เป็นทั้งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ ในขณะเดียวกันเป็นสิ่งที่ทำลายและละเอียดอ่อนอย่างยิ่ง เหมือนกับว่ากับการที่ต้องคำนึงถึงความรู้สึก ความยินดีของผู้เกี่ยวข้อง ทั้งยังเป็นผู้ที่ถูกกล่าวอ้างถึงอยู่ตลอดเวลา ในการที่รัฐบาลจะดำเนินการพัฒนาใด ๆ จึง "ต้องให้ความสำคัญต่อชุมชนในระดับต้นๆ และชุมชนต้องได้รับประโยชน์" อยู่เสมอ

การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมเพิ่มมากขึ้น โดยชุมชน เป็นผู้ขับเคลื่อน การบริหารจัดการ ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้านได้ถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ที่อาศัยการร่วมมือร่วมแรงของชุมชนเจ้าของพื้นที่ให้การสนับสนุน ส่งเสริม อนุรักษ์วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และนำมาสร้างมูลค่าเพิ่มจากกิจกรรมท่องเที่ยว อันนำมาซึ่งรายได้เสริมให้แก่คนในชุมชน ด้วยคุณประโยชน์ดังกล่าว การท่องเที่ยวโดย

ชุมชนจึงถูกนำมาใช้เป็นกลไกในการขับเคลื่อนและพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้มีการกล่าวถึงตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) จนมาถึงปัจจุบัน โดยที่รัฐบาลได้วางนโยบายออกกฎหมายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้องค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานต่างๆ เริ่มหันมาให้ความสำคัญกับการสร้างรายได้ให้กับชุมชนโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นจุดขาย

อย่างไรก็ตาม การเติบโตของกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เกิดจากนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวจากบนลงล่าง (Top-Down) ของภาครัฐฯ ก่อให้เกิดปัญหาหลายอย่างตามมา เช่น ความขัดแย้งจากการทำงานในชุมชน กลุ่ม และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการท่องเที่ยวจนทำให้เกิดการทำลายวิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวจึง "เป็นเรื่องของการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนท้องถิ่นและผู้มาเยือน ในการที่จะดูแลรักษาทรัพยากรด้านต่างๆ ของชุมชนที่มีอยู่แล้วตลอดจนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน อันเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน เพื่อประโยชน์แก่ชุมชน “ คำถามจึงเกิดขึ้นมาว่าจะทำอย่างไรที่จะทำให้เกิดความสมดุลของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่เป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างแท้จริงและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มมูลค่าของการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการเพิ่มมูลค่าจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่การศึกษา เป็นการศึกษ เฉพาะในเขตพื้นที่หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านสวนนอก หมู่ที่ 2 ตำบลสวน อำเภอยะรัง จังหวัดบุรีรัมย์
2. ขอบเขตด้านประชากร ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน คณะกรรมการหรือสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวในชุมชน และประชาชนทั่วไปที่เป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในเขตพื้นที่หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านสวนนอก หมู่ที่ 2 ตำบลสวน อำเภอยะรัง จังหวัดบุรีรัมย์
3. ขอบเขตด้านระยะเวลาของการศึกษา เป็นการศึกษาระหว่าง เดือนตุลาคม 2560 – พฤษภาคม 2561

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ประกอบด้วย การวิเคราะห์เอกสาร จากหนังสือ และหนังสือพิมพ์ รายงานผลการดำเนินงานหรือบทความต่าง ๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาจากภาคสนาม (Field Study) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ผลการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผลการวิจัยสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ประเด็น โดยได้ศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรค การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มมูลค่าของการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน และข้อเสนอแนะในแนวทางการเพิ่มมูลค่าจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน โดยมีรายละเอียด ผลการศึกษาวิจัยที่ตอบวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ประเด็น สรุปได้ดังนี้

1. ผลการวิจัยด้านปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน
สภาพปัญหาในการดำเนินงานส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านสนวนนอก

1.1 ไม่มีพื้นที่สาธารณะประโยชน์ในการทำกิจกรรม ชุมชน มีปัญหาในการจัดหาพื้นที่สาธารณะสำหรับทำกิจกรรม ซึ่งปัจจุบันใช้บริเวณบ้านของผู้ใหญ่บ้านเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรม เนื่องจากศาลากลางหมู่บ้านนั้นมีพื้นที่คับแคบ จึงเกิดปัญหาในช่วงที่มียกท่องเที่ยวหรือคณะศึกษาดูงานเข้ามาเป็นจำนวนมาก ก่อเกิดความแออัด และความยากลำบากในการทำกิจกรรม เช่น พิธีบายศรีสู่ขวัญ พื้นที่รับประทานอาหาร ลานเรือมตรัด

1.2. การทำบัญชีรายรับรายจ่ายของกลุ่ม ชุมชน/กลุ่ม จัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายตามความเข้าใจของกลุ่มเท่านั้น ไม่ได้มีการจัดทำตามหลักเกณฑ์ หรือเป็นระบบตามที่เคยมีการอบรม เนื่องจากสมาชิกไม่มีทักษะเรื่องการจัดระบบบัญชีรายรับรายจ่ายได้ให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์

1.3. กิจกรรมการพัฒนาไม่ได้เกิดจากความต้องการของกลุ่มและชุมชน การดำเนินโครงการพัฒนา หลายสิบโครงการ ส่งผลดีกับชุมชน แต่บางอย่างเป็นเรื่องที่ชุมชนไม่ได้ต้องการ เป็นการพัฒนาที่ไม่ตรงตามความต้องการให้กับชุมชนเอง จึงก่อให้เกิดปัญหาตามมาคือ ผลที่ได้ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง ไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งผลเสียกับชุมชนแทน

1.4 ขาดเยาวชน คนรุ่นใหม่เข้ามาสานงานต่อ ของการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยว และกิจกรรมกลุ่มตลอดจนฐานเรียนรู้ต่าง ๆ

1.5 สมาชิกยังขาดภาวะความเป็นผู้นำ ไม่สามารถตัดสินใจได้เด็ดขาด ไม่กล้าแสดงออก หรือแสดงความคิดเห็น

สรุปปัญหาและอุปสรรค ในการดำเนินงานของหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านสนวนนอก พบว่าปัญหาของชุมชนส่วนใหญ่ เป็นประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากภายในชุมชนเองทั้งสิ้น ได้แก่ ชุมชนไม่มีพื้นที่สาธารณะประโยชน์ในการทำกิจกรรม, ขาดเยาวชน คนรุ่นใหม่เข้ามาสานงานต่อ, สมาชิกยังขาดภาวะความเป็นผู้นำ หรือ ปัญหาเรื่องการทำบัญชีรายรับรายจ่ายของกลุ่ม ซึ่งปัญหาเหล่านี้ สามารถที่จะแก้ไขได้เองโดยชุมชน ยกเว้น ประเด็นปัญหากิจกรรมการพัฒนาไม่ได้เกิดจาก

ความต้องการของกลุ่มและชุมชน อาจจะต้องมีการดำเนินการในแนวทางที่อยู่บนการมีส่วนร่วมของชุมชน ใช้เวทีประชาคม การมีส่วนร่วมเข้ามาดำเนินการเพื่อความชัดเจนในกิจกรรมให้มากขึ้นและมีความหลากหลายในกิจกรรม

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มมูลค่าของการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มมูลค่าจากการส่งเสริมหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชนจากการศึกษาโดยการสังเกตการณ์ และเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และการรายงานผลการดำเนินงานจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

2.1 คุณลักษณะของผู้นำ คณะกรรมการหมู่บ้าน/ชุมชน ของบ้านสวนนอก ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้นำกลุ่มที่หมู่บ้านให้การยอมรับ มีความเสียสละ คล่องตัว มีความพร้อม กล้าแสดงออก และการบริหารงานมีลักษณะของการแบ่งงานกันทำ มีโครงสร้างการทำงาน ตามบทบาทหน้าที่ มีส่วนร่วมในกิจกรรม และสร้างความสามัคคีในกลุ่ม/ชุมชน

2.2 การรวมกลุ่ม/การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านสวนนอก สรุปได้ว่า การดำเนินกิจกรรมเกิดจากการรวมกลุ่มกิจกรรมที่มาจากความต้องการของคนในชุมชน มีการปรึกษาหารือกันก่อนที่หมู่บ้านก่อนที่จะดำเนินกิจกรรม ชุมชนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและทำงานเป็นทีมเป็นคณะทำงาน มีการรวมกลุ่มกิจกรรม มาก่อนที่จะเริ่มดำเนินการพัฒนาหมู่บ้านสู่การเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว

2.3 การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน ของหมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านสวนนอก สรุปมีหน่วยงาน สำนักงานการท่องเที่ยว อุสาหกรรมจังหวัด พาณิชยจังหวัด ศูนย์หม่อนไหม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามามีส่วนในการส่งเสริม โดยมากการสนับสนุนจะอยู่ในรูปแบบของการฝึกอบรม พัฒนาฝีมือ ทักษะ การให้คำแนะนำและการให้เงินทุนสนับสนุน ตลอดจนการสนับสนุนด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการประชาสัมพันธ์

2.4 ความรู้ ความเข้าใจการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย ความรู้ความเข้าใจด้านการบริหารจัดการ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม ชุมชน และด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ สรุป หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านสวนนอก ได้รับการเรียนรู้ และมีการสร้างการเรียนรู้และพัฒนาตนเองทั้งจากหน่วยงานภายนอกและภายในชุมชนผ่านกิจกรรมการจัดประชุมวิเคราะห์ชุมชน เข้ารับการอบรมจากหน่วยงาน การบริหารจัดการชุมชนในด้านการพัฒนาหมู่บ้าน จุดเรียนรู้ หรือฐานเรียนรู้ อัตลักษณ์ประเพณี วัฒนธรรมของตนเอง และการเข้าร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานภาครัฐ

3. ข้อเสนอแนะแนวทางการเพิ่มมูลค่าจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน
 - 3.1 ค้นหาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ชัดเจน มีความหลากหลาย หาจุดเด่นของผลิตภัณฑ์ หากความเป็นเอกลักษณ์เป็นจุดขาย
 - 3.2 พัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นทักษะการให้บริการ การพูดในที่ชุมชน เพื่อให้ทันต่อการต้อนรับนักท่องเที่ยว
 - 3.3 ทุกคนในชุมชนต้องเห็นความสำคัญของชุมชนและเข้ามามีส่วนร่วมตลอดจนคำนึงถึงชุมชน หมู่บ้านเป็นหลัก ถ้าเห็นประโยชน์เป็นส่วนตัวก็จะทำให้ชุมชนเกิดความแตกแยก
 - 3.4 อนุรักษ์และพัฒนาความเป็นชุมชน บนสภาพของสังคม วัฒนธรรมของชุมชนและวิถีชีวิตของชุมชนเป็นหลัก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้
 - 1.1 ผู้นำ คณะกรรมการและสมาชิกในชุมชน
 - 1.1.1 ผู้นำ คณะกรรมการและสมาชิกในชุมชนต้องทำความเข้าใจแนวทางการดำเนินงานของหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชนไปในทิศทางเดียวกัน
 - 1.1.2 ค้นหาเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ และเสน่ห์ของชุมชนของตนเองที่แท้จริง และนำเสนอออกมาให้เด่นชัด ทั้งวัฒนธรรมการแต่งกาย อาหาร การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ
 - 1.1.3 ความสามัคคีและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นส่วนสำคัญในการที่จะทำให้กิจกรรมต่างๆ เกิดขึ้นและดำรงอยู่ต่อไปได้อย่างยั่งยืน
 - 1.1.4 สร้างเครือข่าย เชื่อมโยงกิจกรรมให้มีทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยว
 - 1.2 กลุ่มผู้ผลิต ผู้ประกอบการในชุมชน หมู่บ้าน
 - 1.2.1 ค้นหา และพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ให้มีความโดดเด่น เป็นที่ต้องการของตลาดหรือนักท่องเที่ยว
 - 1.2.2 เรียนรู้เรื่องการตลาดและพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ให้นักท่องเที่ยวมีทางเลือก เช่น ผลิตภัณฑ์ทางด้านสุขภาพ สมุนไพรพื้นบ้าน สำหรับผ่อนคลายและการพักผ่อน
 - 1.3. หน่วยงานภาครัฐที่สนับสนุน เกี่ยวข้องที่ดูแลและส่งเสริมการท่องเที่ยวควรประสานแผนการทำงานอย่างบูรณาการ เพื่อผลประโยชน์ที่แท้จริงของชุมชน
2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย
 - 2.1 ควรมีการศึกษา รวบรวม เรื่องราวอัตลักษณ์ เสน่ห์ของชุมชนในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ พร้อมทั้งจัดแสดงเพื่อการประชาสัมพันธ์

2.2 ควรมีการศึกษาทางการตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนเพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาให้เหมาะสมกับชุมชน

2.3 ควรมีการศึกษา กลุ่มเป้าหมาย ความต้องการของนักท่องเที่ยวในการเข้ามาเยี่ยมชม และพักค้างในเขตพื้นที่ของจังหวัดบุรีรัมย์